

OPRACOWANIE: PIOTR JASKULSKI

XVI WIEK KALENDARIUM

SERWIS XVI-WIEK.PL

OPUBLIKOWANE PRZEZ SERWIS [XVI-WIEK.PL](http://xvi-wiek.pl)

Zastrzeżenie: autor dołożył wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie bierze jednak żadnej odpowiedzialności za ich wykorzystanie, nie ponosi również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w treściach opublikowanych w niniejszej publikacji.

Opisy wydarzeń udostępnione na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa 4.0 Międzynarodowe. Źródła do wygenerowania książki w postaci plików w formacie YAML można pobrać ze strony: github.com/pjaskulski/xvi-wiek.

Złożono w systemie $\text{\LaTeX}$ z wykorzystaniem stylu [tufte-latex](https://github.com/pjaskulski/tufte-latex) oraz konwertera `xvi-wiek-yaml2latex`. Kod źródłowy konwertera dostępny jest na stronie github.com/pjaskulski/xvi-wiek-yaml2latex.

Plik wygenerowany w lipcu 2021

Dominice

Spis treści

Przedmowa   7

Styczeń   9

Luty   23

Marzec   35

Kwiecień   49

Maj   61

Czerwiec   77

Lipiec   93

Sierpień   103

Wrzesień   105

Październik   107

Indeks postaci   111

Przedmowa

Przedstawione Czytelnikowi opracowanie (kalendarium) zawiera kolekcję informacji dotyczących wydarzeń z okresu zbliżonego zakresem do XVI wieku, potocznie nazywanego złotym wiekiem dziejów Polski. Jednakże dokładny zakres chronologiczny obejmuje lata 1490-1586, rok 1490 to rok urodzin Albrechta Hohenzollerna, 1586 z kolei to rok śmierci Stefana Batorego. Nie wynika to z żadnych innych przesłanek niż zainteresowania autora. Geograficznie prezentowane fakty i ciekawostki ograniczają się głównie do zasięgu ówczesnego Królestwa Polskiego i Prus Książęcych, lecz także krain sąsiednich jeżeli w wydarzenia na ich terenie Królestwo Polskie było zaangażowane lub dane wydarzenie na losy Królestwa miało wpływ.

Technicznie ebook jest przetransferowaną do formy książki zawartością serwisu xvi-wiek.pl. Przyczyny powstania tego ebooka i serwisu były tak naprawdę dwie: XVI wiek to mój ulubiony okres historii Polski a programowanie aplikacji webowych w języku Go od pewnego czasu zajmowało pierwsze miejsce na liście technologii do nauczania. Kiedy moja córka otrzymała ocenę dostateczną z klasówki z historii, właśnie z XVI wieku, poczułem się wywołany do tablicy, powstała strona www oraz mechanizm automatycznej konwersji ze źródeł strony do tej książki...

Styczeń

Rzeczpospolita niczym innym w całości i dłużej zachowana być nie może, jedno zgodą, miłością, społecznością, jednością, bo jak mądrze ktoś [...] napisał 'zgodą małe rzeczy rosną, niezgodą wielkie upadają' i 'moc zjednoczenia mocniejsza niż rozdwojenia' [...]

fragment testamentu Zygmunta II Augusta, za: U. Borkowska, "Dynastia Jagiellonów w Polsce", 2011

Kłęsa Jana Olbrachta pod Preszowem

1 STYCZNIA 1492 roku pod Preszowem wojska Jana Olbrachta zostały pokonane przez przeważające siły Stefana Zapolyi, możnowładcy węgierskiego będącego sojusznikiem Władysława Jagiellończyka, króla Czech. Pokonany Jan Olbracht schronił się w mieście, to jednakże po paru dniach oblężenia zostało zdobyte a przyszły król Polski dostał się do niewoli.¹ Te wydarzenia zakończyły konflikt wewnątrz dynastii Jagiellonów, tron węgierski przypadł Władysławowi który potraktował brata łaskawie i wkrótce po potwierdzeniu warunków ugody w Koszycach z 1491 r. uwolnił.²

Miejsce wydarzenia: [Preszów](#)

¹ Wikipedia [Jan I Olbracht](#)

² Grodecki R., Zachorowski S., Dąbrowski J., "Dzieje Polski średniowiecznej", Kraków 2011, str. 826

Zmarł Andrzej Tęczyński, wojewoda krakowski, hrabia Cesarstwa Rzymskiego

2 STYCZNIA 1536 roku zmarł Andrzej Tęczyński, wojewoda lubelski, sandomierski, kasztelan i wojewoda krakowski, od 1527 roku był hrabią świętego Cesarstwa Rzymskiego.³ W młodości służył jako dworzanin i sekretarz królewski Aleksandrowi Jagiellończykowi, a później Zygmuntowi Staremu. Zajmował się reformą i ujednoliceniem prawa. Dziedziczny tytuł hrabiego cesarstwa nadał Tęczyńskim Karol V Habsburg, podobne tytuły otrzymały w tym okresie inne polskie rody, zwykle w dowód przyjaźni, uznania lub wdzięczności za zasługi dla cesarstwa np. Szydłowieccy czy Tarnowscy.

³ Wikipedia [Andrzej Tęczyński \(zm. 1536\)](#)

Papież Leon X ekskomunikował Marcina Lutra

3 STYCZNIA 1521 roku, papież Leon X ekskomunikował Marcina Lutra wydając bullę "Decet Romanum Pontificem". Kilka tygodni wcześniej 10 grudnia 1520 r. Luter, mnich i profesor na uniwersytecie w Wittenberdze, spalił papieskie księgi prawnicze i ostrzegawczą bullę "Exsurge Domine" nakazującą mu spalenie jego własnych pism oraz pojednanie z papieżem. Uważa się⁴, że ten moment był ostatecznym zerwaniem przez Lutra z kościołem katolickim. Jeszcze w tym samym roku cesarz Karol V skazał Lutra, uznanego za heretyka, na banicję zmuszając go do ukrywania się na zamku w Wartburgu. Tam Marcin Luter dokonał przekładu Nowego Testamentu na język niemiecki, a w ciągu kilku kolejnych lat ruch reformatorski zaczął szerzyć się na terenie Niemiec i Europy. Już w 1525 roku Prusy Książęce stały się pierwszym państwem protestanckim w Europie. Papież Leon X nie doczekał rozwoju reformacji - zmarł na malarię pod koniec 1521 roku.

⁴ Wikipedia [Marcin Luter](#)

Miejsce wydarzenia: [Rzym](#)

Wysokie Mazowieckie uzyskuje prawa miejskie

4 STYCZNIA 1503 roku król Aleksander Jagiellończyk nadał miastu Wysokie przywilej⁵ z prawami miejskimi opartymi na prawie magdeburskim. Miasta na prawach wywodzących się z prawa niemieckiego lokowano w Polsce aż do drugiej połowy XVIII wieku⁶. Przywilej przyczynił się do szybszego rozwoju miasta, które jeszcze w XVI wieku zyskało przydomek Mazowieckie, a w 1569 roku przestało być miastem królewskim - król Zygmunt August nadał prawa do miasta Mikołajowi Radziwiłłowi. Jak wiele innych polskich miast Wysokie Mazowieckie doznało znacznych zniszczeń w czasie burzliwego XVII wieku, głównie z powodu najazdu szwedzkiego - jeszcze w 1800 roku liczba mieszkańców i budynków była zaledwie zbliżona do tej z 1580 roku.

⁵ Wikipedia [Wysokie Mazowieckie](#)

⁶ Wikipedia [Prawo magdeburskie](#)

Miejsce wydarzenia: [Wysokie Mazowieckie](#)

Stefan Batory wprowadził nową ordynację menniczą

5 STYCZNIA 1580 roku król Stefan Batory wprowadził nową ordynację menniczą⁷ (zwaną później „Stefanowską”⁸), która ujednoliciła sposób bicia monet w Królestwie Polskim i na Litwie. Była to kontynuacja reform monetarnych króla, który poprzednią ordynację menniczą wydał 24 kwietnia 1578 r. zakładając mennicę w Olkuszu, wykorzystującą kruszec srebrny z tamtejszych kopalń. Nowa ordynacja wprowadziła wspólną listę monet srebrnych: talar, półtalar, szóstak, trojak⁹ grosz, półgrosz, szeląg, denar. Kwestii monet złotych nie regulowała, obowiązywały przepisy z czasów Zygmunta I Starego.

⁷ Wikipedia [System monetarny w latach 1580-1623](#)

⁸ Wikipedia [Monety Stefana Batorego](#)

⁹ Youtube [Trojak Stefana Batorego, 1580](#)

Rozpoczął obrady pierwszy sejm konwokacyjny Rzeczypospolitej Obojga Narodów

6 STYCZNIA 1573 roku rozpoczął obrady pierwszy sejm konwokacyjny¹⁰ w historii Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Sejmem *konwokacyjnym*^{11,12} nazywano pierwszy sejm po śmierci króla, na którym ustalano między innymi termin i miejsce wolnej elekcji. Pół roku wcześniej zmarł ostatni władca z dynastii Jagiellonów: Zygmunt II August. W trakcie trwających do 28 stycznia prac sejmku oprócz problemów elekcji podjęto również uchwały podatkowe a także uchwalono akt konfederacji warszawskiej zapewniającej wolność wyznania szlachcie i równouprawnienie dla innowierców.

Miejsce wydarzenia: [Warszawa](#)

¹⁰ Wikipedia [Sejm konwokacyjny 1573](#)

¹¹ Wikipedia [Sejm konwokacyjny](#)

¹² HistMag - portal historyczny [Skąd się wzięła konwokacja](#)

Król Zygmunt I Stary wydał przywilej toruński

7 STYCZNIA 1520 roku król Zygmunt I Stary wydał przywilej toruński¹³ regulujący minimalny wymiar pańszczyzny (1 dzień w tygodniu od łana). Rzeczywisty wymiar pańszczyzny często był już wówczas większy¹⁴. Dodatkowo przywilej ten regulował prawo do wolnej żeglugi po Wiśle, ograniczając je tylko do szlachty, ograniczono także prawa miast do sprawowania sądów nad szlachcicami, którzy popełnili przestępstwa na terenie miast. Moment wydania przywileju przypada na okres przygotowań do wojny z zakonem krzyżackim, król potrzebował zgody szlachty na zwiększenie podatków, w zamian szlachta oczekiwała i otrzymała przywileje, często kosztem innych stanów.

Miejsce wydarzenia: [Toruń](#)

¹³ Wikipedia [Przywilej toruński 1520](#)

¹⁴ Baranowski Ignacy Tadeusz, "Zmienne koleje Statutu Toruńskiego", *Przegląd Historyczny*, 16/2, 1913, str. 200-217 [bazhum.muzhp.pl](#)

Król Zygmunt II August nadał Kozienicom prawa miejskie

8 STYCZNIA 1549 roku król Zygmunt II August nadał prawa miejskie Kozienicom. Stało się to podczas obrad sejmku w Piotrkowie w formie przywileju dla starosty radomskiego Piotra Firleja.¹⁵ Kozienice już wcześniej związały się z historią Jagiellonów, w 1467 roku na tutajszym królewskim dworze myśliwskim przyszedł na świat Zygmunt I Stary.¹⁶

¹⁵ Wikipedia [Kozienice](#)¹⁶ Wikipedia [Kozienice](#)

Miejsce wydarzenia: [Kozienice](#)

Toruń nawiedziła katastrofalna powódź

9 STYCZNIA 1572 roku Toruń nawiedziła katastrofalna powódź. Ginię ok. 300 mieszkańców miasta.¹⁷ Ludność Torunia liczyła wówczas około 12 tysięcy mieszkańców.¹⁸ Niedługo później (pocz. XVII wieku) wzrosła do blisko 20 tys. Katastrofalne dla Polski wydarzenia XVII i początków XVIII wieku (wojny, zarazy) spowodowały znaczący spadek liczby ludności miasta do ok. 6000 w roku 1793.¹⁹

¹⁷ Wikipedia [Kalendarium historii Torunia](#)¹⁸ Wikipedia [Ludność Torunia](#)¹⁹ Wikipedia [Historia Torunia](#)

Miejsce wydarzenia: [Toruń](#)

W Lublinie rozpoczął obrady sejm koronny

10 STYCZNIA 1569 roku w Lublinie rozpoczął obrady sejm koronny, jednocześnie równolegle obradował też sejm litewski²⁰. Marszałkiem sejmku został Stanisław Sędziwój Czarnkowski.²¹ Głównym celem prac sejmów było ustanowienie nowej unii polsko-litewskiej - krytyczna dla przetrwania związku obu państw kwestia wobec braku potomków Zygmunta II Augusta i spodziewanego końca dynastii Jagiellonów. Mimo wrogiej postawy magnaterii litewskiej zawarcie nowej unii uchwalono 28 czerwca. Stało się to dzięki zdecydowanym działaniom króla i sejmiku koronnego. Nie zawahano się, w ramach nacisków, posunąć do inkorporacji niektórych ziem litewskich do Korony, co spotkało województwa podlaskie, wołyńskie, kijowskie i brańskie.

²⁰ Wikipedia [Unia Lubelska](#)²¹ Wikipedia [Sejm 1569](#)

Miejsce wydarzenia: [Lublin](#)

Szlachta austriacka otrzymuje wolność religijną

11 STYCZNIA 1571 roku cesarz Maksymilian II nadał szlachcie austriackiej prawo wyboru religii innej niż katolicka²². Dotyczyło to jednak tylko wyznania augsburskiego (luterńskiego), kalwinizm był nadal wykluczony. Podobnie ograniczony był zasięg nowego prawa: do posiadłości szlacheckich i rycerskich, nie obejmował on miast. Późniejsza o dwa lata Konfederacja warszawska przyjęta na sejmie konwokacyjnym w Warszawie gwarantowała polskiej szlachcie większą swobodę religijną a także "wieczysty pokój między rozróżnionymi w wierze". Nie była jednak najbardziej tolerancyjnym prawem w Europie Środkowej, dalej szły postanowienia edyktu z Torda, przyjętego przez zgromadzenie narodowe Siedmiogrodu 28 stycznia 1568 r.²³

²² Wikipedia [Maximilian II](#)

²³ Wikipedia [Edict of Torda](#)

Prapremiera "Odprawy posłów greckich"

12 STYCZNIA 1578 roku w Jazdowie pod Warszawą pierwszy raz wystawiono dramat Jana Kochanowskiego "Odprawa posłów greckich".²⁴ Przedstawienie uświetniło uroczystości ślubne Jana Zamoyskiego, wówczas podkanclerzego koronnego z Krystyną Radziwiłłówną. Wśród widzów była obecna para królewska: Stefan Batory i Anna Jagiellonka.²⁵

Miejsce wydarzenia: [Jazdów \(obecnie część Warszawy\)](#)

²⁴ Wikipedia [Odprawa posłów greckich](#)

²⁵ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 207

Miasto Bydgoszcz uzyskało zwolnienie z części cel

13 STYCZNIA 1502 roku mieszczanie bydgoscy uzyskali od króla Aleksandra Jagiellończyka zwolnienie z cła na towary transportowane z Gdańska do Bydgoszczy.²⁶ Towary przewożone w stronę Gdańska nadal podlegały cłu. Miasto Bydgoszcz uzyskało w XVI wieku szereg innych przywilejów, na przykład prawo pobierania cła wodnego, prawo spławiania do Gdańska importowanej z Rusi soli czy prawo do pobierania części spławianego Brdą do Wisły drewna w celu naprawy mostów.²⁷

²⁶ Wikipedia [Rok 1502](#)

²⁷ Strona www.wyszogrod.bydgoszcz.pl [Rola gospodarcza Wisły \(XV-XVII w.\)](#)

Zakończył obrady sejm Królestwa polskiego w Warszawie

14 STYCZNIA 1557 roku w Warszawie zakończył obrady sejm zwyczajny Królestwa polskiego.²⁸ Sejm zwołano 6 grudnia 1556 roku jako sejm zwykły, zamiast oczekiwanego egzekucyjnego. Posłowie zajmowali się głównie problemami obronności, szczególnie wielkiego księstwa litewskiego zagrożonego od strony inflanckiej.²⁹

Miejsce wydarzenia: [Warszawa](#)

---

²⁸ Wikipedia [Rok 1557](#)

²⁹ Dzieje Sejmu (www.dziejesejmu.pl)
[Sejm przekładany w czasie](#)

Zawarto rozejm w Jamie Zapolskim

15 STYCZNIA 1582 roku w Jamie Zapolskim zawarto rozejm, który zakończył wojnę polsko-rosyjską o Inflanty (1579-1582).³⁰ Wojnę formalnie wypowiedział Stefan Batory 26 czerwca 1579 r. a jej celem miało być odzyskanie Inflant, które w latach 1575-77 zajęły wojska Iwana IV Groźnego. Batory przeprowadził trzy zwycięskie kampanie zakończone oblężeniem Pskowa, nieskutecznym ale atakowani jednocześnie przez Szwedów Rosjanie zostali zmuszeni do negocjacji rozejmowych.³¹ Na mocy układu Rzeczpospolita odzyskała Inflanty i ziemię połocką. Rozejm zawarto na 10 lat, ale był później przedłużany i przetrwał do 1609 r.³²

Miejsce wydarzenia: [Jam Zapolski](#)

---

³⁰ Wikipedia [Rozejm w Jamie Zapolskim](#)

³¹ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 231-232

³² Wikipedia [Wojna polsko-rosyjska \(1577-1582\)](#)

Iwan IV Groźny

16 STYCZNIA 1547³³ 16 letni Iwan IV Groźny jako pierwszy władca Rosji koronował się na "cara Wszechrusi". Do tej pory władcy moskiewscy posługiwali się tytułem wielkiego księcia. Car był wnukiem Zofii Paleolog, pochodzącej z dynastii ostatnich władców Cesarstwa Bizantyńskiego.³⁴ Okres panowania Iwana IV wiąże się z licznymi wojnami z Litwą i Królestwem Polskim spowodowanymi konfliktem o Inflanty.

Miejsce wydarzenia: [Moskwa](#)

---

³³ Wikipedia [Carstwo Rosyjskie](#)

³⁴ Wikipedia [Zofia Paleolog](#)

Królowa regentka Francji wydała edykt z Saint-Germain

17 STYCZNIA 1562 roku Katarzyna Medycejska, królowa regentka Francji wydała edykt z Saint-Germain, który miał zapewnić (częściową) wolność wyznania hugenotom.³⁵ Zezwalano im na publiczne sprawowanie kultu, ale tylko poza murami miast. Parlament paryski odmówił jednak przyjęcia edyktu, a we Francji nastał okres konfliktów religijnych. 10 lat później doszło do nocy św. Bartłomieja, masakry protestantów w Paryżu. Kiedy w 1573 r. polskie poselstwo przebyło do Paryża z dokumentem elekcyjnym dla Henryka Walezego, wpisane w artykułach henrykowskich zapewnienia dotyczące swobody religijnej w Rzeczypospolitej budziły początkowo opór Henryka jak i jego brata króla Francji Karola IX. Ostatecznie prawa zostały potwierdzone przysięgą władców, lecz Henryk Walezy niewiele czasu spędził na polskim tronie. Po ucieczce z Krakowa, wstąpił na tron francuski i jako król Francji Henryk III panował do 1589 r. Jego następca Henryk IV Burbon wydał w 1598 roku edykt nantejski, wprowadzający wolność wyznania i równouprawnienie protestantów wobec katolików. Kilkadziesiąt lat później Ludwik XIV odwołał edykt nantejski³⁶ a bardzo wielu z prześladowanych hugenotów wyemigrowało do Anglii, Holandii, Prus i innych krajów.

³⁵ Wikipedia [Edykt z Saint Germain](#)

³⁶ Wikipedia [Edykt z Fontainebleau](#)

Miejsce wydarzenia: [Saint-Germain-en-Laye](#)

Rozpoczął obrady sejm walny Królestwa Polskiego

18 STYCZNIA 1493 roku^{37,38,39} w Piotrkowie rozpoczął obrady sejm walny Królestwa Polskiego. Podczas prac sejmku potwierdzono przywileje i uchwalono podatki (uniwersał o poborze). Przez wiele lat^{40,41} uważano sejm piotrkowski z 1493 r. za pierwszy sejm walny - dwuizbowy, jednakże obecne ustalenia wskazują, że za taki należy uznać już zjazd piotrkowski w roku 1468. Tam po raz pierwszy zebrali się posłowie wybrani przez sejmiki ziemskie, obradując osobno jako izba poselska, osobno zaś obradowała rada królewska - senat.

Miejsce wydarzenia: [Piotrków](#)

---

³⁷ Wikipedia [Sejm walny 1493](#)

³⁸ Konopczyński Władysław, "Chronologia sejmów polskich 1493-1793", 1948 [Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa](#)

³⁹ Dzieje Sejmu (www.dziejesejmu.pl) [Sejm walny Piotrków 1493](#)

⁴⁰ Uruszcak Waław, "Najstarszy sejm walny koronny "dwiuizbowy" w Piotrkowie w 1468 roku", w "Narodziny Rzeczypospolitej : studia z dziejów średniowiecza i czasów wczesnonowoczesnych", Kraków, 2012 [Najstarszy Sejm Walny Koronny](#)

⁴¹ Biblioteka sejmowa (biblioteka.sejm.gov.pl) [550-lecie Parlamentaryzmu Rzeczypospolitej](#)

Bitwa pod Pasłękiem - 1520

18 STYCZNIA 1520 roku podczas wojny Polski z zakonem krzyżackim (1519-21) doszło do bitwy między oddziałami zakonu a wojskami koronnymi hetmana Mikołaja Firleja.⁴² Wojska królewskie przybyły pod Pasłęk 17 stycznia, odsiecz krzyżacką przyprowadził z Braniewa osobiście wielki mistrz Albrecht Hohenzollern.⁴³ Atak jego 1800 jeźdźców i pieszych na obóz wojsk polskich został jednak odparty zmuszając wielkiego mistrza do odwrotu za mury miasta, następnego dnia Albrecht wycofał się do Braniewa. Mimo zwycięstwa w polu siły polskie rozpoczęły oblężenie Pasłęka dopiero w lutym, miasto było jednak dobrze bronione a szturm zarządzony 21 lutego przez hetmana Firleja odparto. 15 marca zaniechano oblężenia a wojska królewskie wycofały się do Elbląga. Dopiero drugie oblężenie Pasłęka w kwietniu 1520 roku doprowadziło do jego opanowania, w czym pomogła sprowadzona przez oddziały polskie ciężka artyleria, zdobyto barbakan, wobec czego zamek został poddany przez jego załogę 29 kwietnia 1520 r.⁴⁴

Miejsce wydarzenia: [Pasłęk](#)

⁴² Wikipedia [Wojna polsko-krzyżacka \(1519-1521\)](#)

⁴³ Tyszkiewicz Jan, "Ostatnia wojna z Zakonem Krzyżackim 1519-1521", PWN, Warszawa 2015, str. 64-67

⁴⁴ Biskup Marian, "Wojny Polski z zakonem krzyżackim (1308-1521)", 2017

Albrecht Hohenzollern został ogłoszony banitą Rzeszy

19 STYCZNIA 1532⁴⁵ roku książę Albrecht Hohenzollern został ogłoszony przez Sąd Kameralny Rzeszy banitą Rzeszy⁴⁶. Sekularyzacja zakonu krzyżackiego w Prusach i przejście księcia Albrechta na luteranizm spowodowało wrogie reakcje w Niemczech i Inflantach. W 1530 roku na skutek działań ówczesnego mistrza niemieckiej części zakonu, Waltera von Cronberga, cesarz Karol V uznał jego właśnie księciem Rzeszy z prawami do władania w Prusach.⁴⁷ Dwa lata później Albrecht Hohenzollern nie stawiał się na wezwanie sądu i został uznany za banitę Rzeszy⁴⁸, nie spowodowało to jednak poważnych konsekwencji politycznych, ale godziło w prestiż władcy Prus Książęcych. Książę wielokrotnie podejmował wysiłki w celu zniesienia banicji zabiegając o poparcie w tej sprawie Zygmunta I Starego a później Zygmunta II Augusta.

⁴⁵ Niektóre źródła podają 18 stycznia np. niemiecka wersja Wikipedii [Albrecht \(Preussen\)](#)

⁴⁶ Wijaczka Jacek, "Kontakty dyplomatyczne Prus Książęcych z Francją w latach 1525—1568", *Komunikaty Mazursko-Warmińskie*, nr 1, 1994, str. 3-12 [bazhum.muzhp.pl](#)

⁴⁷ Kamieński Andrzej, "Zakon Krzyżacki wobec koronacji elektora brandenburskiego Fryderyka III na króla w Prusach", *Roczniki Historyczne*, Rocznik LXXXIII, 2017

⁴⁸ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", *Wielka Historia Polski* t.4, Kraków 2000, str. 62

Bitwa pod Nowym Miastem

20 STYCZNIA 1521⁴⁹ roku podczas wojny polsko-krzyżackiej (1519-21) doszło do starcia pod Nowym Miastem między 700 osobowym oddziałem polskiej jazdy dowodzonej przez rotmistrza Z. Słupeckiego a wojskami wielkiego mistrza Albrechta Hohenzollerna. Wobec znaczącej przewagi przeciwnika (4 tys. piechoty, 600 ciężkiej i 400 lekkiej jazdy) siły polskie musiały się wycofać a Nowe Miasto zostało następnego dnia zajęte przez wojska zakonne.

Miejsce wydarzenia: [Nowe Miasto](#)

⁴⁹ Tyszkiewicz Jan, "Ostatnia wojna z Zakonem Krzyżackim 1519-1521", PWN, Warszawa 2015, str. 88

Krzyżacy zajęli Nowe Miasto

21 STYCZNIA 1521⁵⁰ roku podczas wojny polsko-krzyżackiej (1519-21) wojska krzyżackie po pokonaniu dzień wcześniej oddziału polskiej jazdy rotmistrza Słupeckiego zajęły Nowe Miasto, które poddało się bez walki. Stało się tak mimo apeli z Lubawy, gdzie stacjonowały polskie wojska zaciężne, by mieszczanie dochowali wierności królowi. Albrecht Hohenzollern zostawił w mieście załogę i pomaszerował na Lidzbark Welski.⁵¹

Miejsce wydarzenia: [Nowe Miasto](#)

⁵⁰ Tyszkiewicz Jan, "Ostatnia wojna z Zakonem Krzyżackim 1519-1521", PWN, Warszawa 2015, str. 88

⁵¹ Biskup Marian, "Wojny Polski z zakonem krzyżackim (1308-1521)", 2017

Początek rewolty luteranśkich mieszczan w Gdańsku

22 STYCZNIA 1525 roku w Gdańsku doszło do gwałtownych wystąpień mieszczan wyznania luteranśkiego (głównie pospółstwa) przeciwko władzom miasta, patrycjuszom i instytucjom kościoła katolickiego: likwidowano klasztory i profanowano święte obrazy.^{52,53} Luteranie obalili dotychczasową radę miejską, zapewniając jednocześnie Zygmunta I Starego, że mimo zmiany religii i władz miasto zachowa posłuszeństwo wobec króla i państwa polskiego. Ich wystąpienie zostało jednak odebrane w Krakowie jako wrogie, szczególnie w sytuacji nie zakończonych jeszcze układów z Albrechtem Hohenzollernem. Posłów gdańskich uwięziono.⁵⁴ W kwietniu 1526 r. Zygmunt przybył do Gdańska zbrojnie, mieszczanie nie stawiali oporu. Król przywrócił władzę patrycjatowi, skazał przywódców buntu na śmierć, kościoły zwrócono katolikom a protestanci kaznodzieje musieli opuścić Gdańsk. Wprowadził jednocześnie zmiany do ustroju miasta⁵⁵, powołując reprezentację pospółstwa zwaną 'Trzecim Ordynkiem' (trzecim, po właściwej radzie miejskiej i ławie miejskiej).

Miejsce wydarzenia: [Gdańsk](#)

⁵² Wikipedia [Tumult gdański 1525-1526](#)

⁵³ Wikipedia [Danziger Aufruhr 1525](#)

⁵⁴ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 61-63

⁵⁵ [gedanopedia.pl Trzeci Ordynnek](#)

Zawarto traktat pokojowy w Kamieńcu Podolskim

23 STYCZNIA 1510^{56,57} roku zakończono wojnę z Mołdawią, podpisując w Kamieńcu Podolskim traktat pokojowy między Zygmuntem I Starym a hospodarem mołdawskim Bogdanem III Jednookim. Źródłem toczącego się z przerwami kilka lat konfliktu był spór o Pokucie, oraz sprawa małżeństwa Bogdana III z Elżbietą Jagiellonką, siostrą Zygmunta I, obiecanego władcy Mołdawii jeszcze przez Aleksandra Jagiellończyka. Obietnicy tej Zygmunt Stary nie chciał dotrzymać, powodując zaognienie konfliktu. W 1509 r. doszło do rozstrzygających starć, w tym zwycięskiej dla Polski bitwy pod Chocimiem. W wyniku podpisania traktatu Bogdan III zrezygnował z małżeństwa z Elżbietą i zwrócił kontrakt małżeński, pod władanie Polski wróciło Pokucie zajęte w 1503 r. przez hospodara Stefana III Wielkiego. Elżbieta została później żoną Fryderyka II, księcia legnickiego. Zmarła w 1517 r.⁵⁸, jej niedoszły małżonek - Bogdan III przeżył ją o dwa miesiące.⁵⁹

Miejsce wydarzenia: [Kamieniec Podolski](#)

---

⁵⁶ Wikipedia [Pokój w Kamieńcu Podolskim 1510](#)

⁵⁷ Niemczyk Katarzyna, "Problem Pokucia, spornego terytorium polsko-mołdawskiego w końcu XV i początku XVI wieku, *Studia Historyczne*, R. LVII, 2014, Z. 2 (226), str. 173 [Central European Journal Of Social Sciences And Humanities](#)

⁵⁸ Wikipedia [Elżbieta Jagiellonka \(1482-1517\)](#)

⁵⁹ Wikipedia [Bogdan III the One-Eyed](#)

Koronacja Zygmunta I Starego

24 STYCZNIA 1507 roku w Krakowie, w katedrze na Wawelu Zygmunt Jagiellończyk został królem Polski.^{60,61} Wstępując na tron był już od jesieni 1506 roku wielkim księciem litewskim. Koronacji 40 letniego władcy dokonał prymas Andrzej Boryszewski, król zwany później Zygmuntem I Starym miał być przedostatnim z dynastii Jagiellonów. Początek panowania Zygmunta nie był czasem pokoju, już w kwietniu 1507 r. wojska moskiewskie wtargnęły na terytorium Litwy a król osobiście wyruszył w pole.⁶²

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

---

⁶⁰ Wikipedia [Zygmunt I Stary](#)

⁶¹ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", *Wielka Historia Polski* t.4, Kraków 2000

⁶² Wikipedia [Wojna litewsko-moskiewska \(1507-1508\)](#)

Zwycięstwo nad Tatarami pod Zasławiem

25 STYCZNIA 1491 roku pod Zasławiem wojska koronne dowodzone przez Mikołaja z Chodcza i kniazia Semena Holszańskiego rozgromiły Tatarów.⁶³ Było to kolejne zwycięstwo nad Tatarami zawołzańskimi - 4 lata wcześniej, pod Kopystrzyniem pokonał ich Jan Olbracht.⁶⁴

Miejsce wydarzenia: [Zasław](#)

---

⁶³ Wikipedia [Bitwa pod Zasławiem](#)

⁶⁴ Grodecki R., Zachorowski S., Dąbrowski J., "Dzieje Polski średniowiecznej", Kraków 2011, str. 824

Atak wojsk krzyżackich na Olsztyn

26 STYCZNIA 1521 roku wojska krzyżackie z Dobrego Miasta dowodzone przez Wilhelma von Schaumburga próbowały przez zaskoczenie zająć Olsztyn.^{65,66} Bez powodzenia - atakującym zabrakło długich drabin do forsowania murów⁶⁷ a miasto było dobrze przygotowane do obrony, do czego przyczynił się Mikołaj Kopernik będący wówczas kapitulnym administratorem dóbr Olsztyna, pomoc nadesłał też król Zygmunt I Stary w postaci oddziału stu zbrojnych.⁶⁸ Po tej nieudanej napaści postanowiono na wniosek Kopernika dodatkowo wzmocnić obronę Olsztyna ściągając w lutym 1521 r. z Elbląga hakownice, żywność i ołów. Był to jednak jeden z ostatnich akordów wojny polsko-krzyżackiej toczony w latach 1519-21. Pod koniec stycznia 1521 rozpoczęto najpierw w Toruniu, potem w Prabutach trudne negocjacje pokojowe, w kwietniu udało się uzgodnić czteroletni rozejm.

Miejsce wydarzenia: [Olsztyn](#)

---

⁶⁵ Wikipedia [Wojna polsko-krzyżacka \(1519-1521\)](#)

⁶⁶ Tyszkiewicz Jan, "Ostatnia wojna z Zakonem Krzyżackim 1519-1521", PWN, Warszawa 2015, str. 88

⁶⁷ Biskup Marian, "Wojny Polski z zakonem krzyżackim (1308-1521)", 2017

⁶⁸ Wikipedia [Mikołaj Kopernik](#)

Bitwa pod Olszanicą

27 STYCZNIA 1527^{69,70} roku książę Konstanty Ostrogski, hetman wielki litewski, dowodząc wspólnie z Andrzejem Niemirowiczem (wojewodą kijowskim) i Eustachym Daszkiewiczem (starostą czerkaskim i hetmanem Kozaków zaporowskich⁷¹) stoczył bitwę z Tatarami pod Olszanicą. Starcie zakończyło się wielkim zwycięstwem wojsk litewskich, Tatarzy ponieśli znaczne straty, uwolniono też kilkudziesięciotysięczny jasyr.⁷²

Miejsce wydarzenia: [Olszanica](#)

---

⁶⁹ Wikipedia [Konstanty Ostrogski \(hetman\)](#)

⁷⁰ Wikipedia [Bitwa pod Olszanicą \(1527\)](#)

⁷¹ Wikipedia [Eustachy Daszkiewicz](#)

⁷² [wilanow-palac.pl](#) [Andrzej Niemirowicz \(Niemirowicz\)](#)

Na sejmie konwokacyjnym w Warszawie uchwalono konfederację warszawską

28 STYCZNIA 1573 roku w Warszawie sejm konwokacyjny zwołany po śmierci Zygmunta II Augusta uchwalił postanowienia zwane konfederacją warszawską.⁷³ Zapewniały one wolność wyznania szlachcie w Rzeczypospolitej Obojga Narodów, równouprawnienie innowierców z katolikami, zabraniały władzom świeckim wspierania instytucji kościelnych w prześladowaniach religijnych. Konfederacja nadawała też szlachcie prawo do narzucania swojej religii poddanym. Podstawowym celem uchwały było zapewnienie pokoju religijnego, na czym zależało zarówno szlachcie katolickiej jak i protestantom. W tym okresie bowiem - pod koniec panowania Zygmunta Augusta i tuż po jego śmierci - dochodziło w Rzeczypospolitej do konfliktów na tle wyznaniowym np. w Krakowie, gdzie zniszczono zbór kalwiński i zdewastowano protestancki cmentarz, czy w Elblągu gdzie z kolei mieszczanie wyznania protestanckiego przejęli kościoły katolickie, wprowadzając wyłączność kultu protestanckiego.⁷⁴ W redakcji tekstu konfederacji brali udział duchowni katoliccy a komisji przewodniczył biskup kujawski Stanisław Karnkowski, jednak pod uchwałą podpisał się tylko Franciszek Krasiński, biskup krakowski oraz biskup kamieniecki Dionizy Secygniowski.

Swoboda religijna otrzymana przez stan szlachecki była dużo większa niż podobne postanowienia nadane szlachcie austriackiej dwa lata wcześniej przez cesarza Maksymiliana II - tam wolność religijna (poza katolikami) objęła tylko luteran.⁷⁵ Dalej w kwestii wolności wyznania szły za to postanowienia edyktu z Torda, przyjętego przez zgromadzenie narodowe Siedmiogrodu 28 stycznia 1568 r.⁷⁶

Z czasem znaczenie konfederacji warszawskiej słabło wobec postępującej kontrereformacji. W 1638 roku wyrokiem sądu sejmowego zamknięto słynną z wysokiego poziomu nauczania szkołę protestancką - Akademię Rakowską.⁷⁷ Wyznawcy prawosławia cieszyli się w Królestwie Polskim równouprawnieniem od czasów Kazimierza Wielkiego, zaczęło się to jednak zmieniać od zawarcia w 1596 r. unii brzeskiej. W 1676 r. zakazano im kontaktów z patriarchatem konstantynopolitańskim, w 1699 roku zabroniono dostępu do urzędów miejskich.⁷⁸ W 1718 roku usunięto z Sejmu ostatniego innowierczego posła - Andrzeja Piotrowskiego, posła z ziemi wieluńskiej.^{79,80} W 1724 roku w Toruniu doszło do zamieszek między katolikami a protestantami, ukarano jednak tylko stronę protestancką, 10 mieszczan (w tym burmistrza) ścięto, odebrano protestantom toruński kościół NMP a ich szkołę - Gimnazjum Akademickie - połączono przenieść poza mury miasta. Sprawa odbiła się szerokim echem w Europie, pokazywana jako przykład polskiej nietolerancji i prześladowań religijnych.^{81,82} Tekst konfederacji warszawskiej umieszczony został w 2003 r. na liście UNESCO *Pamięć świata*. W grudniu 2017 roku Sejm odrzucił projekt uchwały dotyczący uczcze-

⁷³ Wikipedia [Konfederacja warszawska \(1573\)](#)

⁷⁴ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 158-159

⁷⁵ Wikipedia [Maximilian II](#)

⁷⁶ Wikipedia [Edict of Torda](#)

⁷⁷ Wikipedia [Akademia Rakowska](#)

⁷⁸ Mironowicz Antoni, "Kościół Prawosławny w dziejach Rzeczypospolitej", Elpis 1/1, 1999, str. 104

⁷⁹ Jasienica Paweł, "Rzeczpospolita Obojga Narodów. Dzieje Agonii", Warszawa, 1965, str. 147

⁸⁰ Archiwa spraw dysydentów na sejmie w Grodnie, 1718 [Archiwum Państwowe w Poznaniu](#)

⁸¹ Wikipedia [Tumult toruński](#)

⁸² Jasienica Paweł, "Rzeczpospolita Obojga Narodów. Dzieje Agonii", Warszawa, 1965, str. 135

nia jubileuszu 500 lat reformacji.⁸³

Miejsce wydarzenia: [Warszawa](#)

---

⁸³ Archiwum prac sejmów
(www.sejm.gov.pl) [Sejm VIII kadencji](#)

Marcin Bełza został kanonikiem katedry wawelskiej

29 STYCZNIA 1542⁸⁴ roku Marcin Bełza, doktor prawa kanonicznego, profesor zwyczajny (lector ordinarius) i trzykrotny rektor Akademii Krakowskiej⁸⁵ został kanonikiem katedralnym krakowskim. Kilka miesięcy później zmarł.

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

---

⁸⁴ Wikipedia [Marcin Bełza](#)

⁸⁵ CORE, oai:ruj.uj.edu.pl:item/71098
[BEŁZA MARCIN z Krakowa](#)

Zmarł Fabian Luzjański, biskup warmiński

30 STYCZNIA 1523 roku w Lidzbarku Warmińskim zmarł Fabian Luzjański, biskup warmiński.⁸⁶ Biskupem został w 1512 r. po śmierci Łukasza Watzenrode a jego wybór przez kapitułę spowodował poważny konflikt z Zygmuntem I Starym. Król, zgodnie z traktatem toruńskim, miał prawo zatwierdzać kandydata kapituły, czego zaniedbano. Zygmunt zażądał powtórzenia wyborów, poparły go sejmiki ziemskie w Koronie. 7 grudnia 1512 roku zawarto kompromis, podpisując tzw. akt piotrkowski.⁸⁷ Porozumienie przewidywało, że kapituła będzie przedstawiać listę kanoników a król wybierze z niej 4 'miłych sobie' kandydatów, jednego z nich kapituła uczyni biskupem warmińskim.

Miejsce wydarzenia: [Lidzbark Warmiński](#)

---

⁸⁶ Wikipedia [Fabian_Luzjański](#)

⁸⁷ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 55

Stefan Batory wydał przywilej lokacyjny dla miasta Radomyśl Wielki

31 STYCZNIA 1581 roku król Stefan Batory wydał na rzecz Mikołaja Firleja przywilej lokacyjny na prawie magdeburskim dla miasta Radomyśl Wielki.^{88,89} Mikołaj Firlej (prawnuk Mikołaja Firleja hetmana wielkiego koronnego w czasach Zygmunta I Starego) był wówczas kasztelanem bieleckim, w przyszłości miał zostać wojewodą krakowskim.⁹⁰

Miejsce wydarzenia: [Radomyśl Wielki](#)

---

⁸⁸ Wikipedia [Radomyśl Wielki](#)

⁸⁹ naszemiesto.radomysl Wielki.org.pl
[Historia miasta](#)

⁹⁰ Wikipedia [Mikołaj Firlej \(zm. 1601\)](#)

Luty

Gdy taki jest los i przeznaczenie rzeczy ludzkich, że zgoda i pokój między ludźmi rozmaitych królestw i prowincyj wiecznie trwać nie mogą, i że po długotrwałym pokoju, wojna niekiedy następować musi, a sama zmienność rzeczy uczy, iż każde królestwo, nie mniej obawiać się drugiej, jak pierwszego spodziewać się powinno, najlepszą tedy, a rządcom królestw i prowincyj arcypożyteczną rzeczą jest, aby się zawczasu starali o to, iżby kraje i ludy im poddane, na wojnę, którąby im mógł wydać nieprzyjaciel zawsze były przygotowane, i do wszelakiego odporu przysposobione.

Jan Tarnowski, "Consilium rationis bellicae", 1558, Kraków, (wydanie z 1858 r.) str. 5

Kłęska nad Seretem - 1538

1 LUTEGO 1538 roku oddziały polskiej obrony potocznej poniosły klęskę w walce z wojskami hospodara mołdawskiego Piotra Raresza. Bitwa odbyła się nad rzeką Seret w pobliżu Trembowli.⁹¹ Przyczyną porażki była zarówno znaczna przewaga liczebna przeciwnika, jak i spory między polskimi dowódcami: Mikołajem Sieniawskim, strażnikiem polnym koronnym i Andrzejem Tęczyńskim, kasztelanem połanieckim.

Miejsce wydarzenia: [Seret](#)

---

⁹¹ Wikipedia [Bitwa nad Seretem](#)

Urodziła się Bona Sforza

2 LUTEGO 1494 roku w Vigevano urodziła się Bona Sforza, córka Gianna Galeazza Sforzy i Izabeli Aragońskiej. Pochodziła z roku książąt Mediolanu, była wnuczką króla Neapolu Alfonsa II.⁹² Od 1518 roku żona Zygmunta I Starego, królowa Polski i wielka księżna litewska. Matka m.in. Zygmunta II Augusta, Izabeli Jagiellonki, Anny Jagiellonki. W 1556 roku wróciła do Włoch, do swojego księstwa Bari, gdzie rok później zmarła otruta przez jednego ze swoich dworzan.

Miejsce wydarzenia: [Vigevano](#)

---

⁹² Wikipedia [Bona Sforza](#)

Zmarł Georg Giese, burgrabia królewski w Gdańsku

3 LUTEGO 1562 roku w Gdańsku zmarł Georg Giese, kupiec, członek gdańskiej Rady Miejskiej, burgrabia królewski w latach 1554 i 1558.⁹³ Burgrabia był urzędnikiem reprezentującym interesy króla polskiego w Gdańsku, urząd ten ustanowiono za czasów Kazimierza Jagiellończyka (w 1457 r.).⁹⁴ Georg Giese reprezentował także Gdańsk i stany pruskie na sejmie piotrkowskim 1548/49. Od roku 1536 nobilitowany. Jego syn Tiedemann został dyplomatą w służbie Zygmunta II Augusta. Georg Giese został sportretowany w 1532 r. przez Hansa Holbaina (Młodsze)⁹⁵, obraz ten znajduje się dziś w kolekcji Galerii Malarstwa w Berlinie (Gemäldegalerie).

Miejsce wydarzenia: Gdańsk

⁹³ Wikipedia [Georg Giese](#)

⁹⁴ Gedanopedia (www.gedanopedia.pl) [Burgrabiowie](#)

⁹⁵ Deutsche Welle [Hans Holbein - Georg Giese, the rich merchant](#)

Bitwa pod wsią Tarasauti koło Chocimia

4 LUTEGO 1532 roku oddziały polskie, zaskoczone podczas przeprawy przez rzekę⁹⁶, zostały pokonane przez wojska mołdawskie.⁹⁷

Miejsce wydarzenia: [Tarasauti](#)

⁹⁶ Źródła podają zwykle, że podczas przeprawy przez Dniestr. Współczesna miejscowość Tarasivtsi leżąca w pobliżu Chocimia (ok. 30 km) znajduje się jednak nad Prutem, bliżej Chocimia (10 km) leży wioska Tarasivka, ale nie bezpośrednio nad Dniestrem a 4-5 km od rzeki.

⁹⁷ Muzeum Wojska Polskiego (www.muzeumwp.pl) [Kalendarium](#)

Zawarto pokój wieczysty między Litwą a Wielkim Księstwem Moskiewskim

5 LUTEGO 1494 roku w Moskwie zawarto wieczysty pokój między Wielkim Księstwem Litewskim a Wielkim Księstwem Moskiewskim.⁹⁸ Podpisanie traktatu zakończyło trwającą od 1492 r. wojnę, Litwa musiała m.in. zrezygnować z pretensji do Nowogrodu Wielkiego, zawarto sojusz przeciwko Tatarom. Efektem porozumienia był też ślub Aleksandra Jagiellończyka z córką Iwana III Srogiego - Heleną⁹⁹, po matce pochodzącą z rodu ostatnich władców cesarstwa Bizantyńskiego. "Wieczysty" pokój przetrwał tylko 6 lat, w maju 1500 r. wojska moskiewskie uderzyły na Litwę.

Miejsce wydarzenia: [Moskwa](#)

⁹⁸ Wikipedia [Wojna litewsko-moskiewska \(1492-1494\)](#)

⁹⁹ Wikipedia [Helena Moskiewska](#)

Wojska Rzeczypospolitej zakończyły oblężenie Pskowa

6 LUTEGO 1582 roku wojska Rzeczypospolitej zakończyły trwające od jesieni 1581 r. oblężenie Pskowa.¹⁰⁰ Trzy tygodnie wcześniej zawarto w Jamie Zapolskim 10 letni rozejm z Iwanem IV Groźnym. Psków mimo zniszczenia części murów i zdobycia przez wielonarodową (oprócz wojsk polskich i litewskich w oblężeniu brały udział także oddziały węgierskie i niemieckie) armię Stefana Batorego części baszt zewnętrznych obronił się przed atakiem.¹⁰¹

Miejsce wydarzenia: [Psków](#)

---

¹⁰⁰ Wikipedia [Oblężenie Pskowa](#)

¹⁰¹ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 232

Zmarła Anna Hohenzollern, księżna cieszyńska

7 LUTEGO 1539 roku zmarła Anna Hohenzollern, księżna cieszyńska i margrabianka brandenburska. Była żoną Wacława II księcia cieszyńskiego, a po jego śmierci, współregentką w imieniu swojego syna Wacława III.¹⁰² Jej młodszym bratem był Albrecht Hohenzollern, ostatni wielki mistrz zakonu krzyżackiego a później książę pruski, była też siostrzenicą króla Zygmunta I Starego. Anna i Albrecht mieli liczne rodzeństwo¹⁰³, ich matka Zofia Jagiellonka urodziła osiemnastoro dzieci m.in. Jana, wicekróla Walencji, Wilhelma - arcybiskupa Rygi, Zofię - księżnę legnicką.

---

¹⁰² Wikipedia [Anna Hohenzollern \(1487-1539\)](#)

¹⁰³ Wikipedia [Zofia Jagiellonka \(1464-1512\)](#)

Ślub Zygmunta I Starego z Barbarą Zapolyą

8 LUTEGO 1512 roku w Krakowie w katedrze na Wawelu odbył się ślub króla Zygmunta I Starego z Barbarą Zapolyą oraz koronacja nowej królowej Polski.¹⁰⁴ Królowa Barbara pochodziła z rodu magnatów węgierskich, ojciec Stefan Zapolya był hrabią spiskim i palatynem Królestwa Węgier, po matce Jadwidze spokrewniona była z Piastami cieszyńskimi i mazowieckimi.¹⁰⁵ Małżeństwo miało sprzyjać celom politycznym Zygmunta, zacieśnieniu więzi ze szlachtą i magnaterią węgierską, gdyż kraj ten był w tym okresie głównym sojusznikiem Polski i Litwy a rodzina Barbary stała na czele stronnictwa antyhabsburskiego na Węgrzech.¹⁰⁶

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

---

¹⁰⁴ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 30

¹⁰⁵ Wikipedia [Barbara Zapolya](#)

¹⁰⁶ Baczkowski Krzysztof, "Polska i jej sąsiedzi za Jagiellonów", 2012, str. 523

Wojska krzyżackie zajęły Pieniężno

9 LUTEGO 1520 roku w trakcie wojny polsko-krzyżackiej (1519-21) oddziały krzyżackie, które prowadził Fryderyk von Heydeck, dowódca załogi Braniewa, zajęły bez walki Pieniężno - miasto należące do kapituły warmińskiej (dawniej Melzak, niem. Mehlsack).¹⁰⁷ Miasto obsadzono załogą krzyżacką, jednak po kilku dniach von Heydeck wycofał ją z Pieniężna. Niecałe trzy tygodnie później - 28 lutego - miasto zdobył hetman Firlej z wojskami królewskimi, zdobył gdyż tym razem mieszczanie próbowali stawiać opór. Opór złamano, a miasto zmuszono do złożenia przysięgi wierności kanonikom warmińskim. Hetman zostawił w nim 400 osobową załogę, którą dowodzili rotmistrzowie Kostelak i Bieniaszewski. Nie był to koniec zmiennych losów miasta. Już w połowie marca Albrecht Hohenzollern zorganizował szybki wypad z Królewca¹⁰⁸, obległ i zdobył w nocy z 14 na 15 marca Pieniężno, w czym pomogli mu mieszkańcy miasta, znaczna część polskiej załogi poległa lub dostała się do niewoli. Wielki mistrz nie okazał mieszkańcom wdzięczności, kazał miasto i miejscowy zamek spalić by nie dostały się ponownie w ręce wojsk królewskich.

Miejsce wydarzenia: [Pieniężno](#)

---

¹⁰⁷ Wikipedia [Pieniężno](#)

¹⁰⁸ Biskup Marian, "Wojny Polski z zakonem krzyżackim (1308-1521)", 2017

Zawarto kontrakt małżeński między Elżbietą Jagiellonką a Bogdanem III Jednookim

10 LUTEGO 1506 roku w Lublinie zawarto kontrakt małżeński między Elżbietą Jagiellonką¹⁰⁹, najmłodszą córką Kazimierza Jagiellończyka, a Bogdanem III Jednookim, hospodarem mołdawskim. Małżeństwo to jednak nigdy nie doszło do skutku, w sierpniu tego samego roku zmarł król Aleksander Jagiellończyk, a jego następcą - Zygmunt I Stary nie zamierzał dotrzymać kontraktu.¹¹⁰ Było to jednym z powodów wojny polsko-mołdawskiej, która zakończyła się dopiero w 1510 roku podpisaniem pokoju w Kamieńcu Podolskim.

Miejsce wydarzenia: [Lublin](#)

---

¹⁰⁹ Wikipedia [Elżbieta Jagiellonka \(1482-1517\)](#)

¹¹⁰ Baczkowski Krzysztof, "Polska i jej sąsiedzi za Jagiellonów", 2012, str. 502

Zmarła Izabela Aragońska, matka królowej Bony

11 LUTEGO 1524 roku w Bari zmarła Izabela Aragońska, księżna Mediolanu i Bari, matka królowej Bony Sforzy, żony Zygmunta I Starego.¹¹¹

Miejsce wydarzenia: [Bari](#)

¹¹¹ Wikipedia [Izabela Aragońska \(księżna Mediolanu\)](#)

Ślub Albrechta Hohenzollerna i Doroty Oldenburg

12 LUTEGO 1526 roku¹¹² odbył się ślub (*per procura?*) księcia Albrechta Hohenzollerna, władcy Prus i Doroty Oldenburg, córki Fryderyka I, króla Danii i Norwegii.¹¹³ Zawarcie małżeństwa wspierał niemiecki kanclerz króla Fryderyka Wolfgang von Utenhof, królowa otrzymała w posagu 20 tys. guldenów. Dorota wraz ze swoim orszakiem przybyła do Królewca 22 czerwca,¹¹⁴ tam 1 lipca 1526 roku¹¹⁵ odbyły się oficjalne uroczystości ślubne.

¹¹² Wikipedia [Albrecht Hohenzollern \(1490-1568\)](#)

¹¹³ Kucharczyk Grzegorz, "Prusy. Pięć wieków", 2020

¹¹⁴ Dansk Biografisk Lexikon (runeberg.org/dbl) [Dorothea, Hertuginde af Preussen](#)

¹¹⁵ Wikipedia [Dorothea of Denmark, Duchess of Prussia](#)

Henryk Walezy został królem Francji

13 LUTEGO 1575 roku Henryk Walezy został koronowany w Reims na króla Francji.¹¹⁶ Stało się to kilka miesięcy po śmierci brata Henryka Karola IX i nagłej ucieczce króla z Krakowa. Mimo opuszczeniu tronu Rzeczypospolitej Obojga Narodów Henryk obiecywał poselstwu polskiemu powrót do kraju, nigdy jednak do tego nie doszło. Oficjalnie Henryk nie zrzekł się tronu polskiego i część szlachty wierzyła w powrót króla. Jednocześnie jednak w Paryżu rozpowszechniano plotki o Polsce jako o kraju dzikim, ubogim i niegościnnym - niewartym zabiegów.¹¹⁷ Wielkie bezkrólewie w Polsce zakończyła dopiero koronacja Anny Jagiellonki i Stefana Batorego 1 maja 1576 r. Henryk Walezy panował we Francji jako Henryk III do 1589 r. Był ostatnim władcą z dynastii Walezjuszków.

Miejsce wydarzenia: [Reims](#)

¹¹⁶ Wikipedia [Henryk III Walezy](#)

¹¹⁷ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 182-188

Zakończył obrady sejm koronny w Piotrkowie

14 LUTEGO 1533 roku zakończył obrady sejm Królestwa Polskiego zwołany przez Zygmunta I Starego w Piotrkowie. Sejm rozpoczął obrady 20 (lub 23 stycznia), a jego głównym celem było uchwalenie kodyfikacji prawa polskiego. Sprawa ta jednak utknęła wcześniej na poziomie sejmików ziemskich, w efekcie sejm zajął się głównie zwykłymi sprawami obronności i podatków.¹¹⁸ Na obrady w Piotrkowie przybył także poseł księcia pruskiego Albrechta Hohenzollerna i przedstawił skargi księcia, dotyczące odebrania mu prawa głosu w senacie, prawa do udziału w elekcji i praktyce ograniczania jurysdykcji księcia wobec jego własnych poddanych (mogli składać apelacje od jego wyroków do króla).¹¹⁹ Skargę księcia oddalono, wobec czego poseł książęcy złożył uroczysty protest.

Miejsce wydarzenia: [Piotrków](#)

---

¹¹⁸ Dzieje Sejmu (www.dziejesejmu.pl)
Defence and budget. Sejm in Piotrków, 1533.

¹¹⁹ Małłek Janusz, "Prusy Królewskie a Prusy Książęce w latach 1525-1548", Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie, nr 53, 1976, str. 139

Zmarła Barbara Jagiellonka, księżna saska

15 LUTEGO 1534 roku w Dreźnie zmarła Barbara Jagiellonka, córka Kazimierza Jagiellończyka i Elżbiety Rakuszanki.¹²⁰ W 1496 roku, w wieku 18 lat została żoną Jerzego Brodatego, księcia saskiego z dynastii Wettinów.

Miejsce wydarzenia: [Drezno](#)

---

¹²⁰ Wikipedia [Barbara Jagiellonka](#)

Wojska moskiewskie zdobyły Połock

15 LUTEGO 1563 roku w trakcie wojny litewsko-moskiewskiej 1558-1570 wojska moskiewskie Iwana IV Groźnego po krótkim oblężeniu zdobyły Połock.^{121,122} Zwycięzcy wzięli do niewoli wojewodę połockiego Stanisława Dowojno (był przetrzymywany w Moskwie do 1567 r.¹²³), dokonali okrutnej rzezi mieszkańców a wszystkich miejscowych Żydów potopili w Dźwinie.¹²⁴ Tryumfujący Iwan IV głosił, że przygotowuje Zygmuntowi Augustowi grób na Kremlu.

Miejsce wydarzenia: [Połock](#)

---

¹²¹ Wikipedia [Wojna litewsko-moskiewska \(1558-1570\)](#)

¹²² Jasienica Paweł, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 399

¹²³ Wikipedia [Stanisław Dowojno \(wojewoda\)](#)

¹²⁴ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 131

Zmarła Elżbieta Jagiellonka, księżna legnicka

16 LUTEGO 1517 roku w Legnicy zmarła Elżbieta Jagiellonka, córka Kazimierza Jagiellończyka i Elżbiety Rakuszanek.¹²⁵ W 1515 roku została żoną Fryderyka II, księcia legnickiego.

¹²⁵ Wikipedia [Elżbieta Jagiellonka \(1482-1517\)](#)

Miejsce wydarzenia: [Legnica](#)

Ksiązę Stefan Batory zaprzysiął pacta conventa

16 LUTEGO 1576 roku w Meggeszu (obecnie Mediaș w Rumunii) Stefan Batory, książę siedmiogrodzki ogłoszony w grudniu poprzedniego roku królem Polski, zaprzysiął pacta conventa.¹²⁶ Pacta conventa były uchwałą zawierającą zobowiązania przyszłego władcy wybranego w drodze wolnej elekcji. Batory zobowiązywał się m.in. odzyskać utracone ziemie Rzeczypospolitej na wschodzie.

¹²⁶ Wikipedia [Stefan Batory](#)

Miejsce wydarzenia: [Meggesz](#)

Wojska mazowieckie pustoszą okolice Ełku

17 LUTEGO 1520 roku wojska mazowieckie walczące po stronie Królestwa Polskiego w wojnie z zakonem krzyżackim, spustoszyły okolice Ełku, niszcząc m.in. dwór krzyżacki w Stradunach.¹²⁷ Większość okolicznych mieszkańców złożyła wówczas przysięgę wierności królowi Zygmuntowi I Staremu. Tego samego dnia inna grupa wojsk mazowieckich zwinęła po dwóch tygodniach oblężenie Nidzicy.

¹²⁷ Biskup Marian, "Wojny Polski z zakonem krzyżackim (1308-1521)", 2017

Miejsce wydarzenia: [Straduny](#)

Ślub Aleksandra Jagiellończyka z Heleną, córką Iwana III Srogięgo

18 LUTEGO 1495 roku wielki książę litewski Aleksander Jagiellończyk wziął ślub z Heleną, córką wielkiego księcia moskiewskiego Iwana III Srogięgo.¹²⁸ Matką Heleny była Zofia Paleolog z rodu ostatnich cesarzy Bizantyńskich. Małżeństwo było jednym z postanowień rozejmu litewsko-moskiewskiego z 1494 r. kończącego przegraną dla Litwy wojnę rozpoczętą dwa lata wcześniej. Helena została wielką księżną litewską.¹²⁹ Po śmierci Jana Olbracht i wyniesieniu na tron polski Aleksandra nie została jednak koronowana na królową Polski. Przyczyną był sprzeciw kościoła katolickiego związany z prawosławnym wyznaniem Heleny.

¹²⁸ Wikipedia [Aleksander Jagiellończyk](#)

¹²⁹ Wikipedia [Helena Moskiewska](#)

Miejsce wydarzenia: **Wilno**

Na zamku Burghausen zmarła Jadwiga Jagiellonka, księżna bawarska

18 LUTEGO 1502 roku na zamku Burghausen zmarła Jadwiga Jagiellonka, księżna bawarska, żona Jerzego Bogatego, najstarsza córka Kazimierza Jagiellończyka.¹³⁰ O rękę Jadwigi bezskutecznie starał się król Węgier Maciej Korwin, wybrano jednak kandydaturę Jerzego, syna Ludwika IX Bogatego, księcia bawarskiego z Landshut, z rodu Wittelsbachów.¹³¹ Ze względu na bliskie pokrewieństwo małżeństwo wymagało dyspensy, której udzielił papież Sykstus IV. Związek Jadwigi i Jerzego nie był szczęśliwy, z pięciorga ich dzieci tylko dwie córki dożyły wieku dorosłego a w 1485 r. Jerzy oddał żonę osadzając ją na zamku Burghausen. Kazimierz Jagiellończyk nigdy nie wypłacił swojemu zięciowi obiecane go posagu 32 tysięcy florenów węgierskich, sprawa zaległego posagu Jadwigi ciągnęła się jeszcze długo po śmierci Jerzego Bogatego (1503).¹³² Przewodniciele rodu Wittelsbachów próbowali uzyskać zaległe sumy jeszcze w latach trzydziestych XVI wieku od Zygmunta I Starego, co ostatecznie przyniosło im przynajmniej częściowe powodzenie w 1536 r.

Miejsce wydarzenia: **Burghausen**

Zygmunt I Stary zabronił handlu z państwem krzyżackim

19 LUTEGO 1520 roku w Toruniu król Zygmunt I Stary wydał edykt, w którym zabraniał swoim poddanym handlu z państwem krzyżackim.¹³³ Nakaz dotyczył głównie mieszkańców miast Prus Królewskich a związany był z toczącą się właśnie wojną Królestwa z zakonem krzyżackim. Zakaz handlu z ziemiami pozostającymi pod panowaniem państwa zakonnego był uchwalony już wcześniej, podczas sejmu krakowskiego 1518 roku, czyli jeszcze przed wojną. Tekst edyktu z 24 marca 1518 mówił o odpowiedzi na działania mistrza zakonu, który zabronił wywozu wszelkich towarów do Polski, wskazywano także na przypadki rabunków i gwałtów doświadczanych przez kupców polskich na ziemiach zakonu.¹³⁴ Również 19 lutego 1520 r. król wydał polecenie by ściągnięto z Krakowa ciężkie działa dla polskiej armii. Artyleria ta, w postaci 12 armat burzących¹³⁵ została użyta w pierwszej kolejności podczas skutecznego oblężenia Pasłęki w kwietniu 1520 r.

Miejsce wydarzenia: **Toruń**

---

¹³⁰ Wikipedia [Jadwiga Jagiellonka \(1457-1502\)](#)

¹³¹ Wikipedia [Jerzy Bogaty](#)

¹³² Baczkowski Krzysztof, "Polska i jej sąsiedzi za Jagiellonów", 2012, str. 649-666

¹³³ Dwojak Sylwia, "Wizyty Zygmunta Starego w Toruniu (1519-1521)", Rocznik Toruński, t. 43, 2016, str. 17

¹³⁴ Rybarski Roman, "Handel i polityka handlowa Polski w XVI stuleciu", tom I - "Rozwój handlu i polityki handlowej", 1928, str. 321

¹³⁵ Biskup Marian, "Wojny Polski z zakonem krzyżackim (1308-1521)", 2017

9 letni Zygmunt August został koronowany na króla Polski

20 LUTEGO 1530 roku w Krakowie w katedrze wawelskiej 9 letni wówczas Zygmunt August został koronowany na króla Polski przez prymasa Jana Łaskiego.¹³⁶ Była to koronacja *vivente rege*¹³⁷ czyli dokonana za życia poprzedniego króla. Zapewniała dziedziczenie tronu w ramach dynastii Jagiellonów, spowodowała jednak wiele kontrowersji wśród szlachty, nie tyle niechętniej Zygmuntowi Augustowi co przywiązanej do zasady wolnej elekcji. Ojciec młodego króla - Zygmunt I Stary - miał panować jeszcze 18 lat.

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

¹³⁶ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 68-69

¹³⁷ Wikipedia [Vivente rege](#)

Henryk Walezy zostaje koronowany na króla Polski

21 LUTEGO 1574 roku w Krakowie w katedrze wawelskiej arcybiskup Jakub Uchański, prymas Polski dokonał koronacji Henryka Walezego, pierwszego elekcyjnego króla Polski.¹³⁸ Henryk przybył do Krakowa z Francji zaledwie trzy dni wcześniej. Senat nalegał jednak na szybkie przeprowadzenie uroczystości - wbrew opinii posłów zebranych na sejm koronacyjny. W jej trakcie doszło do kontrowersji związanej z formułą przysięgi królewskiej, prymas Uchański próbował poprzestać na tradycyjnej formie przysięgi, marszałek wielki koronny Jan Firlej domagał się zapewnienia prawa do wolności wyznania dla szlachty protestanckiej, zaprzysiężenia postanowień konfederacji warszawskiej. Doszło do kompromisu, dopełniono koronacji.¹³⁹ Był to trudny początek krótkiego panowania Henryka Walezego, już w czerwcu tego samego roku król uciekł z Krakowa, by objąć po swoim zmarłym bracie tron francuski.

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

¹³⁸ Wikipedia [Henryk III Walezy](#)

¹³⁹ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 176

Urodził się Fryderyk III, książę legnicki z dynastii Piastów

22 LUTEGO 1520 roku urodził się Fryderyk III, książę legnicki, prawnuk Kazimierza Jagiellończyka.¹⁴⁰ W 1559 r. został pozbawiony władzy i do śmierci w 1570 r. przetrzymywano go w legnickim zamku.¹⁴¹ Księstwo legnickie pozostawało pod panowaniem Piastów aż do 1675 r.¹⁴² kiedy to zmarł ostatni książę ze śląskiej linii Piastów - Jerzy Wilhelm legnicki.

Miejsce wydarzenia: [Warszawa](#)

¹⁴⁰ Wikipedia [Fryderyk III legnicki](#)

¹⁴¹ Bazylow Ludwik, "Księstwo legnickie w drugiej połowie XVI wieku na tle stosunku do Polski i Rzeszy niemieckiej", Śląski Kwartalnik Historyczny 'Sobótka' nr 4, 1971, str. 486

¹⁴² Wikipedia [Księstwo legnickie](#)

Sąd sejmowy w Warszawie skazał Krzysztofa Zborowskiego na infamie i banicję

22 LUTEGO 1585 roku podczas obrad sejmu zwołanego w Warszawie, sąd sejmowy wydał wyrok w sprawie Krzysztofa Zborowskiego, podczaszego koronnego oskarżonego o spiskowanie przeciw królowi Stefanowi Batoremu.¹⁴³ Zborowski został skazany na infamie, banicję, utratę czci i szlachectwa, zmarł w Wiedniu.¹⁴⁴ Sprawa ta zdominowała obrady sejmu, który nie zdołał zająć się planami Batorego dotyczącymi dalszej wojny z Moskwą. Sytuacja na wschodzie po śmierci Iwana IV Groźnego była korzystna dla Rzeczypospolitej, na kolejny sejm planowany na styczeń 1587 r. wybrano posłów sprzyjających królowi, zamierzenia władcy miały jednak pozostać niezrealizowane - w grudniu 1586 r. Batory zmarł w Wilnie.

Miejsce wydarzenia: [Warszawa](#)

---

¹⁴³ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 244-247

¹⁴⁴ Wikipedia [Krzysztof Zborowski \(podczaszy koronny\)](#)

Król Węgier Jan Zapolya poślubił Izabelę Jagiellonkę

23 LUTEGO 1539 roku król Węgier Jan Zapolya poślubił Izabelę Jagiellonkę, córkę Zygmunta I Starego i królowej Bony.¹⁴⁵ Małżeństwo miało duże znaczenie polityczne dla króla węgierskiego, który w ten sposób wzmacniał sojusz z Polską. Syn Izabeli i Jana - Jan Zygmunt, dzięki wsparciu sułtana Sulejmana Wspaniałego został księciem Siedmiogrodu, panował do 1571 r.

¹⁴⁵ Wikipedia [Izabela Jagiellonka](#)

Ferdynand I Habsburg został koronowany na króla Czech

24 LUTEGO 1527 roku Ferdynand I Habsburg został koronowany w Pradze na króla Czech. Ferdynand, brat cesarza Karola V, był wówczas arcyksięciem Austrii, przez małżeństwo z Anną Jagiellonką, córką Władysława II Jagiellończyka króla Czech i Węgier, spowinowaconym z Jagiellonami.¹⁴⁶ Małżeństwo to zostało postanowione jeszcze w trakcie zjazdu wiedeńskiego w 1516 r. Po śmierci Ludwika II Jagiellończyka w bitwie pod Mohaczem Ferdynand był głównym kandydatem do tronu Czech i Węgier. Jego koronacja zakończyła władzę dynastii Jagiellonów w Czechach, związki z Jagiellonami jednak nie ustały. Dwie córki Ferdynanda i Anny, najpierw Elżbieta a później Katarzyna, zostały małżonkami króla Zygmunta II Augusta.

Miejsce wydarzenia: [Praga](#)

---

¹⁴⁶ Wikipedia [Ferdynand I Habsburg](#)

Zygmunt II August tymczasowo zawiesił działalność straży morskiej

25 LUTEGO 1572 roku w Gdańsku na kościele Marii Panny wywieszono mandat królewski w którym Zygmunt II August zawiadamiał o zawieszeniu działalności straży morskiej na okres rokowań z Danią.¹⁴⁷ Król polecił radzie gdańskiej nie wypuszczać strażników z portu na morze. Działo się to w czasie konfliktu z królem Danii Fryderykiem, Zygmunt II August liczył na dyplomatyczne rozstrzygnięcie sporu za pośrednictwem elektorów saskiego i brandenburskiego, zatrzymanie okrętów w porcie miało być ustępstwem wobec Danii.

Miejsce wydarzenia: [Gdańsk](#)

---

¹⁴⁷ Bodniak Stanisław, "Polska a Bałtyk za ostatniego Jagiellona", Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej 3, 1946, str. 259

Aleksander Jagiellończyk wydał przywilej dla miasta Lublina

26 LUTEGO 1506 roku podczas obrad sejmiku walnego w Lublinie król Aleksander Jagiellończyk wydał dokument dla miasta Lublina, w którym ograniczał powinności miasta wobec króla w zakresie dawania podwód królewskich.¹⁴⁸ Według dokumentu miasto od tej pory np. powinno dawać królowi jadącemu z żoną na Litwę 12 czterokonnych wozów.

Miejsce wydarzenia: [Lublin](#)

---

¹⁴⁸ Lubelskie Archiwum Cyfrowe (lac.lublin.pl) [Skan dokumentu](#)

Hetman Firlej zwinął oblężenie Pasłęka

27 LUTEGO 1520 roku podczas wojny polsko-krzyżackiej 1519-1521 hetman Mikołaj Firlej zabrał większość wojsk spod bezskutecznie obleganego Pasłęka i wyruszył w stronę Pięiężna.¹⁴⁹ Stało się to zapewne na skutek nacisków króla Zygmunta Starego, by rozpocząć bardziej ofensywne działania w stronę Prus Dolnych i zahamować ewentualne działania krzyżackiej załogi Braniewa. Już następnego dnia wojska hetmana zajęły, po krótkim oporze ze strony mieszczan Pięiężno.

Miejsce wydarzenia: [Pasłęk](#)

---

¹⁴⁹ Biskup Marian, "Wojny Polski z zakonem krzyżackim (1308-1521)", 2017

Zmarła Katarzyna Habsburg, żona Zygmunta II Augusta

28 LUTEGO 1572 roku zmarła w Linzu Katarzyna Habsburg, trzecia żona Zygmunta II Augusta, młodsza siostra jego pierwszej małżonki Elżbiety.¹⁵⁰ W chwili śmierci jej małżeństwo istniało tylko formalnie, ostatni raz widziała się z królem w 1562 r. a cztery lata później wyjechała z Polski na zawsze.¹⁵¹ Zygmunt II August przez kilka lat starał się o unieważnienie małżeństwa, lecz bezskutecznie - nie uzyskał zgody papieża.

Miejsce wydarzenia: [Linz](#)

---

¹⁵⁰ Jasienica Paweł, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 416

¹⁵¹ Wikipedia [Katarzyna Habsburżanka](#)

Rozpoczął się zjazd stronników Maksymiliana II Habsburga w Łowiczu

29 LUTEGO 1576 roku w Łowiczu rozpoczął się zjazd zwolenników kandydatury Maksymiliana II Habsburga na tron polski.¹⁵² Zjazd został zwołany uniwersałem wydanym 8 lutego przez prymasa i arcybiskupa gnieźnieńskiego Jakuba Uchańskiego. Był to zjazd senatorski, nieliczny, nie przybyła nawet część z tych senatorów, którzy wcześniej nominowali Maksymiliana na króla, a część z przybyłych np. marszałek wielki koronny Andrzej Opaliński wycofywała się z poparcia dla cesarza. Jedynym efektem zjazdu był list do Maksymiliana z prośbą o możliwie szybki przyjazd. Maksymilian zaprzysiął co prawda pacta conventa 23 marca 1576 r.¹⁵³, ale już 6 kwietnia do Polski przybył Stefan Batory popierany przez większość szlachty zebranej w Krakowie na sejmie koronacyjnym. 1 maja 1576 to właśnie Batory został koronowany na króla Polski.

Miejsce wydarzenia: [Łowicz](#)

---

¹⁵² Dubas-Urwanowicz Ewa, "Koronne zjazdy szlacheckie w dwóch pierwszych bezkrólewicach po śmierci Zygmunta Augusta", Białystok 1998, str. 175

¹⁵³ Wikipedia [Elekcja 1575](#)

Marzec

Brak wyobraźni, zwłaszcza w materii politycznej, wiedzie do gorszych rzeczy niż zbrodnia - do błędów

Grzegorz Kucharczyk, "Prusy. Pięć wieków", 2020

Posłowie litewscy opuścili sejm sejm lubelski

1 MARCA 1569 roku większość posłów litewskich potajemnie opuściła obradujący w Lublinie wspólny sejm polsko-litewski, który omawiał przede wszystkim kwestię unii obu krajów. Szlachta litewska, szczególnie magnateria, obawiała się konsekwencji ścisłej unii z Polską, obawiano się wzmocnienia pozycji zwykłej szlachty względem magnatów, utraty narodowej tożsamości i odrębności. W Lublinie pozostali jedynie zwolennicy unii z Podlasia i Wołynia, oraz wyznaczeni przez Litwinów negocjatorzy. Jan Kochanowski napisał później: "Litwa z nami uniją uczyniwszy strojną, Uciekli, zostawiając Hałaburdę z Wojną."¹⁵⁴ Postępowanie Litwinów spowodowało zdecydowaną reakcję Zygmunta II Augusta. Już 5 marca król wcielił dotychczas litewskie województwa podlaskie i wołyńskie do Korony, później także województwa braclawskie i kijowskie.¹⁵⁵ Decyzje te wpłynęły na szlachtę litewską, większość posłów i senatorów powróciła do Lublina. Akt unii uchwalono 1 lipca 1569 roku.

Miejsce wydarzenia: [Lublin](#)

---

¹⁵⁴ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 143

¹⁵⁵ Wikipedia [Unia_lubelska](#)

Sejm walny w Piotrkowie uchwalił uniwersał o poborze.

2 MARCA 1493^{156,157,158} roku sejm walny Królestwa Polskiego uchwalił uniwersał o poborze, w XVI wieku była to uchwała sejmowa nakładająca podatki. Sejm, który obradował od 18 stycznia do 4 marca był uważany za pierwszy, w którym wyodrębniono osobną izbę poselską, obecnie wskazuje się¹⁵⁹ że izba poselska funkcjonowała już podczas zjazdu piotrkowskiego z 1468 r.

Miejsce wydarzenia: [Piotrków](#)

¹⁵⁶ Wikipedia [Sejm walny 1493](#)

¹⁵⁷ Konopczyński Władysław, "Chronologia sejmów polskich 1493-1793", 1948, str. 132 [Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa](#)

¹⁵⁸ Dzieje Sejmu (www.dziejesejmu.pl) [Sejm walny. Piotrków 1493 r.](#)

¹⁵⁹ Uruszczyk Waław, "Najstarszy sejm walny koronny "dwuizbowy" w Piotrkowie w 1468 roku", w "Narodziny Rzeczypospolitej : studia z dziejów średniowiecza i czasów wczesnonowoczesnych", Kraków, 2012 [Najstarszy Sejm Walny Koronny](#)

Aleksander Jagiellończyk zawarł sojusz z zakonem inflanckim

3 MARCA 1501 Aleksander Jagiellończyk, wielki książę litewski oraz Wolter von Plettenberg, inflancki mistrz krajowy zakonu krzyżackiego, zawarli w Wilnie sojusz przeciwko Wielkiemu Księstwu Moskiewskiemu.^{160,161} Umowę zawarto na 10 lat. W tym czasie od prawie roku trwała już wojna litewsko-moskiewska,¹⁶² w której przewagę zdobyły wojska Iwana III Srogięgo, m.in. zadając oddziałom litewskim klęskę pod Wiadroszą. Z kolei Wolter von Plettenberg zwyciężył Rosjan w 1501 r. nad rzeką Siritsa a rok później nad jeziorem Smolin. W 1503 r. zawarł pokój z Iwanem III, obie strony konfliktu zachowały stan posiadania sprzed wojny. Także Litwa w tym samym roku podpisała rozejm z Wielkim Księstwem Moskiewskim, jednak na dużo gorszych warunkach, tracąc znaczną część swojego terytorium.

¹⁶⁰ Wikipedia [Wolter von Plettenberg](#)

¹⁶¹ Wikipedia [Aleksander Jagiellończyk](#)

¹⁶² Wikipedia [Wojna litewsko-moskiewska \(1500-1503\)](#)

Brandenburska linia Hohenzollernów otrzymuje prawa do Prus Książęcych

4 MARCA 1563 roku król Zygmunt II August wydaje dokument przyznający Joachimowi II Hektorowi i jego potomkom prawa do dziedziczenia Prus, w razie wygaśnięcia pruskiej linii dynastii Hohenzollernów. Dyplomacja brandenburska starała się o ten przywilej już na sejmie w Piotrkowie w 1559¹⁶³, ostatecznie w 1569 r. sejm lubelski zatwierdził postanowienie króla, a stało się ono faktem blisko 50 lat później. Joachim II zmarł w 1571 r., jego prawnuk Jan Zygmunt Hohenzollern został księciem Prus w roku 1618.¹⁶⁴ Niecały wiek później, 18 stycznia 1701 roku w Królewcu koronował się pierwszy król pruski - Fryderyk I Hohenzollern.¹⁶⁵

¹⁶³ Kucharczyk Grzegorz, "Prusy. Pięć wieków", 2020

¹⁶⁴ Wikipedia [Jan Zygmunt Hohenzollern](#)

¹⁶⁵ Jasienica Paweł, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 399-400

Wojska hetmana Sęcygniewskiego opanowały Pasym

5 MARCA 1521 roku, pod koniec wojny polsko-krzyżackiej 1519-21, wojska zaciężne hetmana Sęcygniewskiego opanowały miasto Pasym.¹⁶⁶ Jakub Sęcygniewski¹⁶⁷ był wówczas dowódcą wojsk polskich na terenie Warmii, mianowanym przez Zygmunta I Starego. Nie były to liczne oddziały, zaciężna kawaleria hetmana liczyła ok. 800 jeźdźców. Ich obecność hamowała nieco zaczepne działania wojsk krzyżackich na Warmii, choć nie była w stanie powstrzymać Albrechta Hohenzollerna przed - nieudaną - próbą opanowania Lidzbarka Warmińskiego. Po zakończeniu wojny Jakub Sęcygniewski był starostą buskim, walczył z najazdem tureckim w 1524 r.¹⁶⁸, dowodził posiłkami polskimi dla Jana Zapolyi w wojnie domowej na Węgrzech. Jego syn Dionizy został biskupem kamienieckim, w 1573 r.¹⁶⁹ podpisał akt konfederacji warszawskiej, jako jeden z dwóch biskupów katolickich.

Miejsce wydarzenia: [Pasym](#)

¹⁶⁶ Biskup Marian, "Wojny Polski z zakonem krzyżackim (1308-1521)", 2017

¹⁶⁷ Wikipedia [Jakub Secygniowski](#)

¹⁶⁸ Gładysz Andrzej, "Rejestr dworzan konnych Zygmunta I Starego wysłanych do walki z Krzyżakami pustoszącymi Mazowsze na przełomie lipca i sierpnia 1520 roku", *Przegląd Historyczno-Wojskowy*, 2020, nr 4(274), str. 177 [Przegląd Historyczno-Wojskowy](#)

¹⁶⁹ Wikipedia [Konfederacja warszawska \(1573\)](#)

Gothard Kettler złożył hołd lenny Zygmuntowi Augustowi

5 MARCA 1562 roku w Rydze wielki mistrz zakonu krzyżackiego w Inflantach Gothard Kettler, złożył hołd lenny Zygmuntowi II Augustowi.¹⁷⁰ W zastępstwie króla hołd przyjmował Mikołaj Radziwił Czarny. Zakon w Inflantach od kilku lat przechodził kryzys w obliczu naporu państwa moskiewskiego oraz ataków szwedzkich. Wielki mistrz postanowił oddać się po opiekę Wielkiego Księstwa Litewskiego i Królestwa Polskiego, z którymi zawarł układ w Wilnie w 1561 r.¹⁷¹ Układ, podobnie jak kilkadziesiąt lat wcześniej w przypadku zakonu krzyżackiego w Prusach, oznaczał sekularyzację zakonu i inkorporację jego ziem do Korony i Litwy. Sam wielki mistrz założył dynastię Kettlerów, która władała Kurlandią do początku XVIII wieku.

Miejsce wydarzenia: [Ryga](#)

¹⁷⁰ Wikipedia [Księstwo Kurlandii i Semigalii](#)

¹⁷¹ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", *Wielka Historia Polski* t.4, Kraków 2000, str. 127

Bitwa pod Koszycami (Sziną)

6 MARCA 1528 roku pod Koszycami (dokładnie w okolicach Koszyc, koło wioski Szina, obecnie Seňa), w trakcie wojny domowej na Węgrzech, doszło do bitwy między wojskami Jana Zapolyi a siłami Ferdynanda Habsburga.¹⁷² Po stronie Jana Zapolyi walczyły polskie posiłki dowodzone przez Jakuba Sęcygniewskiego¹⁷³ - mimo formalnego dekretu królewskiego (Zygmunta Starego) z 4 marca nakazującego natychmiastowy powrót do Korony wszystkim żołnierzom przebywającym zagranicą.¹⁷⁴ Bitwa zakończyła się zdecydowanym zwycięstwem armii Ferdynanda Habsburga. Zginęło m. in. 300 żołnierzy polskich.¹⁷⁵ Pokonany Jan Zapolya znalazł schronienie w Polsce, 12 marca 1528 r. zamieszkał na zamku Kamienieckich w Odrzykoniu, później przeniósł się do Tarnowa.¹⁷⁶ Rok później wrócił do gry o tron uznając się wasalem Sulejmana Wspaniałego¹⁷⁷, zmagania habsbursko-tureckie pozwoliły mu zostać władcą Siedmiogrodu.

¹⁷² Muzeum Wojska Polskiego (www.muzeumwp.pl) [Kalendarium Dziejów Oręża Polskiego](#)

¹⁷³ Wikipedia [Jakub Secygniewski](#)

¹⁷⁴ Łopatecki Karol, "Disciplina militaris' w wojskach Rzeczypospolitej do połowy XVII wieku", 2012, str. 71

¹⁷⁵ Źródła węgierskie podają 20 marca 1528 jako datę bitwy [Szinai csata](#)

¹⁷⁶ Baczkowski Krzysztof, "Polska i jej sąsiedzi za Jagiellonów", 2012, str. 538

¹⁷⁷ Wikipedia [Jan Zapolya](#)

Miejsce wydarzenia: [Koszyce](#)

Zygmunt II August wzywa posłów litewskich do powrotu na sejm

7 MARCA 1569 podczas obrad sejmiku polsko-litewskiego w Lublinie król Zygmunt II August wydał uniwersał wzywający posłów litewskich do powrotu do Lublina.¹⁷⁸ Doszło wówczas do kryzysu w trakcie negocjacji dotyczących unii Polski i Litwy, większość posłów litewskich i część senatorów opuściła potajemnie obrady 1 marca. Król wystąpił w sposób zdecydowany, 5 marca włączył województwo podlaskie do Korony,¹⁷⁹ 7 marca wydał uniwersał i wezwał posłów litewskich do Lublina.

¹⁷⁸ Muzeum Historii Polski (muzhp.pl) [Podpisanie aktu Unii Lubelskiej](#)

¹⁷⁹ Wikipedia [Unia Lubelska](#)

Miejsce wydarzenia: [Lublin](#)

Stefan Batory wydał zakaz handlu z Gdańskiem

7 MARCA 1577 podczas konfliktu Gdańska z Rzeczypospolitą i królem Stefanem Batorym¹⁸⁰, król wydał zakaz handlu z obłożonym banicją Gdańskiem. Na decyzji króla zyskał Toruń i port w Elblągu, który zanotował w tym roku wyjątkowy wzrost obrotów handlowych.¹⁸¹ Sytuację wykorzystała także angielska handlowa Kompania Wschodnia (Eastland Company), która za zachętą Batorego przeniosła się z Gdańska do Elbląga.¹⁸² Restrykcje handlowe wobec Gdańska nie przetrwały długo, już w grudniu 1577 r. król doszedł do porozumienia z miastem.

¹⁸⁰ Wikipedia [Wojna Rzeczypospolitej z Gdańskiem](#)

¹⁸¹ Rybarski Roman, "Handel i polityka handlowa Polski w XVI stuleciu", tom I - "Rozwój handlu i polityki handlowej", 1928, str. 29, 335-336

¹⁸² Piwarski Kazimierz, "Dzieje Gdańska w zarysie", 1946, str. 110

Miejsce wydarzenia: [Lublin](#)

Nieudany atak wojsk krzyżackich na Elbląg

8 MARCA 1521 roku oddział wojsk krzyżackich wysłany przez Albrechta Hohenzollerna z Królewca zaatakował Elbląg.¹⁸³ Siły krzyżackie liczyły około 2000 pieszych pod dowództwem Moryca Knebela i Kaspra von Schwalbacha. Atak nastąpił rano i częściowo zaskoczył obrońców, zdołano jednak odeprzeć napaść, a rotmistrz krzyżacki Knebel został śmiertelnie ranny. Do legendy przeszła łopata,¹⁸⁴ którą podobno obrońcy przecięli linę trzymającą kratę warownej Bramy Targowej zamykając wejście przed napastnikami. Siły krzyżackie zmuszone zostały do odwrotu do Tolkmicka.

Miejsce wydarzenia: [Elbląg](#)

---

¹⁸³ Wikipedia [Wojna polsko-krzyżacka \(1519-1521\)](#)

¹⁸⁴ Biskup Marian, "Wojny Polski z zakonem krzyżackim (1308-1521)", 2017

Wydano dzieło "Consilium rationis bellicae" Jana Tarnowskiego

9 MARCA 1558 wydano drukiem dzieło "Consilium rationis bellicae" (Rada sprawy wojennej) hetmana Jana Amora Tarnowskiego (1488-1561).^{185,186} Książka ta (wydana po polsku) była najlepszym podręcznikiem sztuki wojskowej XVI-wiecznej Polski i Litwy.¹⁸⁷ Jej autor wślawił się w 1531 r. świetnym zwycięstwem pod Obertynem nad wojskami mołdawskimi hospodara Piotra Raresza, walczył także z Moskwą, zakonem krzyżackim, Turkami,¹⁸⁸ miał wpływ na reformę i unowocześnienie organizacji polskiej armii.

¹⁸⁵ Muzeum Wojska Polskiego (www.muzeumwp.pl) [Kalendarium Dziejów Oręża Polskiego](#)

¹⁸⁶ Śląska Biblioteka Cyfrowa (www.sbc.org.pl) [Consilium rationis bellicae Jana Tarnowskiego](#)

¹⁸⁷ Wikipedia [Consilium rationis bellicae](#)

¹⁸⁸ Wikipedia [Jan Amor Tarnowski](#)

Zakon krzyżacki zawarł przymierze z wielkim księciem Wasylem

10 MARCA 1517 roku w Moskwie poseł krzyżacki Dietrich von Schönberg zawarł przymierze z wielkim księciem moskiewskim Wasylem III.¹⁸⁹ Przymierze skierowane było przeciwko monarchii Jagiellonów, Wasyl III zobowiązywał się przesłać zakonowi posiłki w postaci subsydium na roczne utrzymanie 10 tysięcy piechoty i 2 tysięcy zaciężnej jazdy oraz połowy kosztów artylerii. Wielki książę objął także zakon swoim protektoratem. Pomoc moskiewska nie miała być jednak wypłacona z góry, lecz dopiero po rozpoczęciu wojny przez zakon, zajęciu całych Prus i Gdańska, a także - oblężeniu Krakowa.¹⁹⁰ Ilustracją niższej pozycji zakonu wobec Moskwy była zgoda na padanie posłów krzyżackich na twarz przed wielkim księciem, w drugą stronę, posłowie rosyjscy musieli tylko skłaniać głowę przed wielkim mistrzem.¹⁹¹ Wsparcie rosyjskie niewiele po-

¹⁸⁹ Wikipedia [Sojusz moskiewsko-krzyżacki](#)

¹⁹⁰ Tyszkiewicz Jan, "Ostatnia wojna z Zakonem Krzyżackim 1519-1521", PWN, Warszawa 2015, str. 41

¹⁹¹ Kucharczyk Grzegorz, "Prusy. Pięć wieków", 2020

mogło zakonowi krzyżackiemu w rozpoczętej w 1519 roku wojnie z Koroną. Konflikt na wschodzie toczył się ze zmiennym szczęściem a 14 września 1522 roku w Moskwie zawarto z Polską i Litwą pięcioletni rozejm, zakon rozejm z Królestwem Polskim podpisał już rok wcześniej.¹⁹²

Miejsce wydarzenia: [Moskwa](#)

¹⁹² Wikipedia [Wojna polsko-krzyżacka \(1519-1521\)](#)

Sejm czeski uchwalił kodyfikację prawa zwaną później 'Konstytucją Władysławowską'

11 MARCA 1500 parlament czeski uchwalił pierwszą kodyfikację prawa państwowego przygotowywaną od 1497 r. głównie przez Albrechta Rendla z Oušavy, burgrabiego praskiego i prokuratora królewskiego.^{193,194,195,196} Stało się to za zgodą panującego wówczas Władysława II Jagiellończyka, króla Czech i Węgier. Zebrane w 544 artykułach przepisy ustanawiały trzy izby parlamentu: magnacką, szlachecką i mieszczańską, ostatnia z nich miała najmniejsze, głównie doradcze, znaczenie. Nowe prawa zostały zatwierdzone 24 lutego 1502 roku. Uważa się, że osłabiały one władzę królewską na rzecz szlachty, przede wszystkim magnatów, wyraźnie osłabiła też w stosunku do szlachty, pozycja czeskiego mieszczaństwa. Konstytucja Władysławowska, kilkakrotnie modyfikowana i uzupełniana obowiązywała do 1627 r.

¹⁹³ Wikipedia [Władysław II Jagiellończyk](#)

¹⁹⁴ Wikipedia [Vladislavsche Landesordnung](#)

¹⁹⁵ Wikipedia [Vladislav Jagellonský](#)

¹⁹⁶ Wikipedia [Vladislavské zřízení zemské](#)

Zmarł Otto Chodecki, wojewoda krakowski, sandomierski i ruski

12 MARCA 1534 roku w Komarnie zmarł Otto Chodecki (występuje też pod imieniem Otton, lub jako Otto z Chodcza), wojewoda krakowski, sandomierski i ruski.¹⁹⁷ Uczestniczył, jako kasztelan lwowski, w sejmie koronacyjnym w 1507 r.¹⁹⁸ W 1512 brał udział w zwycięskiej bitwie z Tatarami krymskimi Mengli Gireja pod Łopusznem. Rodzina Chodeckich, szczególnie brat Otto - Stanisław - była zaangażowana w sprawę niedoszłego małżeństwa siostry Zygmunta Starego, Elżbiety z władcą Mołdawii, Bogdanem III Jednookim. Stanisław Chodecki wspierał starania Bogdana, posłował do Mołdawii, gdzie podpisano układ małżeński. Po śmierci Aleksandra Jagiellończyka, jego następcą Zygmunt Stary nie zamierzał dotrzymywać porozumienia z hospodarem, co doprowadziło do konfliktu zbrojnego. Bogdan Jednooki choć ostatecznie przegrał i zrzekł się spornego terytorium Pokucia, jak i małżeństwa z Elżbietą Jagiellonką,¹⁹⁹ zdołał jednak w trakcie wojny dotrzeć do Lwowa, a także splądrować majątek rodziny Chodeckich - miasto Rohatyn, porwać matkę i dwóch braci Otta.²⁰⁰ Było to zapewne osobistą zemstą hospodara na rodzinie Chodeckich za nieudane swaty.

¹⁹⁷ Wikipedia [Otto Chodecki](#)

¹⁹⁸ Uruszczak Waław, "Sejm koronacyjny w 1507 roku w Krakowie", Studia z dziejów Państwa i Prawa Polskiego, t. 7, 2002, str. 111-121

¹⁹⁹ Wikipedia [Bitwa pod Chocimiem \(1509\)](#)

²⁰⁰ Niemczyk Katarzyna, "Chodeccy a wyprawa mołdawska z 1509 roku", Balcanica Posnaniensia, XXIV, Poznań, 2017, str. 31-41

Miejsce wydarzenia: [Komarno](#)

Zmarł Władysław II Jagiellończyk, król Czech i Węgier

13 MARCA 1516 roku w Budzie zmarł Władysław II Jagiellończyk, król Czech i Węgier, syn Kazimierza Jagiellończyka.^{201,202} Władysław tron Czech otrzymał jako następca Jerzego z Podiebradów, zgodnie z zobowiązaniami układu głogowskiego z 1462 r. Tron Węgier zdobył po śmierci króla Macieja Korwina i zwycięskiej bratobójczej wojnie z Janem Olbrachtem. Władysław miał jednego syna - Ludwika II, który panował 10 lat²⁰³, będąc ostatnim władcą z dynastii Jagiellonów na czeskim i węgierskim tronie, zginął bezpotomnie w bitwie z Turkami pod Mohaczem w roku 1526.

Miejsce wydarzenia: [Buda](#)

---

²⁰¹ Jasienica Paweł, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 314

²⁰² Wikipedia [Władysław II Jagiellończyk](#)

²⁰³ Wikipedia [Ludwik II Jagiellończyk](#)

Wojska królewskie zdobyły miasto Kwidzyn - 1520

14 MARCA 1520 roku w czasie wojny polsko-krzyżackiej (1519-21) załoga Kwidzyna skapitulowała przed wojskami królewskimi dowodzonymi przez Jakuba Rożnowskiego, stolnika poznańskiego.²⁰⁴ Siły polskie liczyły około 800 konnych i 600 pieszych, sprowadzono także z Krakowa 12 ciężkich dział burzących. 12 marca rozpoczęto oblężenie, w którym szczególnie odznaczyła się właśnie artyleria niszcząc jedną z wież miejskich. Ostrzał spowodował też inne poważne zniszczenia na zamku i katedrze, wobec których zrezygnowano z dalszego oporu.²⁰⁵ Zdobycie Kwidzyna skłoniło biskupa pomezańskiego Hioba von Dobenecka (zwanego "żelaznym" biskupem z powodu wojowniczych skłonności) do układów i poddania się Zygmuntowi Staremu co nastąpiło 3 maja 1520 w Toruniu.

Miejsce wydarzenia: [Kwidzyn](#)

---

²⁰⁴ Według Wikipedii Kwidzyn zdobyto 20 marca, ale przyjęto datę wg książki M. Biskupa. [Wojna polsko-krzyżacka \(1519-1521\)](#)

²⁰⁵ Biskup Marian, "Wojny Polski z zakonem krzyżackim (1308-1521)", 2017

Zmarł Marcin Kamieniecki, hetman polny koronny

15 MARCA 1530 roku zmarł Marcin Kamieniecki, hetman polny koronny, wojewoda podolski.²⁰⁶ Był młodszym bratem hetmana wielkiego koronnego Mikołaja. Sam również odznaczył się w kampaniach przeciwko Mołdawii w 1509 r., walkach z Tatarami w 1512 r. (pod Łopusznem) i 1516 r. (pod Trembowłą i Wiśniowcem). Trzy lata później dowodzone przez niego oraz Stanisława Chodeckiego oddziały polskie poniosły znaczną klęskę pod Sokalem w bitwie z

²⁰⁶ Wikipedia [Marcin Kamieniecki](#)

Tatarami krymskimi Bogatyra Gireja. W 1528 r. podejmował w swoim zamku w Odrzykoniu wygnanego z Węgier króla Jana Zapoyłę.²⁰⁷ W lutym 1530 r. brał udział w koronacji Zygmunta II Augusta. Zmarł w wieku ok. 50 lat, zapewne w wyniku szalejącej od 1528 r. zarazy.

²⁰⁷ Niemczyk Katarzyna, "Kamienieccy herbu Pilawa. Z dziejów kariery i awansu szlachty polskiej do 1535/1536 roku", Katowice, 2016

Prusy Królewskie zostały inkorporowane do Królestwa Polskiego

16 MARCA 1569 roku w Lublinie, podczas obrad sejmku polsko-litewskiego inkorporowano Prusy Królewskie do Królestwa Polskiego.²⁰⁸ Od zwycięskiej dla Polski wojny trzynastoletniej (1454-1466) Prusy Królewskie pozostawały pod władzą królów z dynastii Jagiellonów, były jednakże dosyć niezależne od Korony. Krajem rządziła Rada składająca się z przedstawicieli możnowładców, biskupów i mieszczan z głównych miast pruskich: Gdańska, Elbląga i Torunia. Rada zwoływała odpowiednik sejmku - zjazd stanów pruskich, posiadający dwie izby: szlachecką i mieszczańską. Dawne dobra zakonne stały się własnością koronną, przynosząc panującym znaczne dochody - terytorium Prus Królewskich należało do najlepiej zagospodarowanych i najbogatszych części Królestwa.²⁰⁹ Podczas sejmku lubelskiego w 1569 r. dekretem Zygmunta II Augusta dokonano włączenia Prus do Korony.²¹⁰ Posłowie pruscy zasiadali od tej pory w sejmie Rzeczypospolitej, zrównano Prusy Królewskie z resztą Korony pod względem obowiązków podatkowych i służby wojskowej. Zachowano jednak odrębny skarb pruski oraz odrębne przepisy prawa oparte na prawie chełmińskim. Wzorem innych prowincji Rzeczypospolitej zaczęto zwoływać Sejmik Generalny Prus Królewskich²¹¹, składający się z senatu i izby poselskiej w której do połowy XVII wieku oprócz szlachty zasiadali też przedstawiciele małych miast.

Miejsce wydarzenia: [Lublin](#)

²⁰⁸ Wikipedia [Prusy Królewskie](#)

²⁰⁹ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 55, 148

²¹⁰ Naworski Zbigniew, "Prusy Królewskie 1569/1573-1598. Rewolucja czy ewolucja?", Prace Naukowe Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. E-Monografie, nr 149, 2019, str. 45

²¹¹ Wikipedia [Sejmik generalny Prus Królewskich](#)

Rozpoczął się zjazd stanów pruskich w Grudziądzu

17 MARCA 1522 roku rozpoczął się, zwołany przez króla Zygmunta I Starego, zjazd Stanów Prus Królewskich w Grudziądzu, na który przybyli także posłowie królewscy - biskup włocławski Maciej Drzewicki i starosta malborski Stanisław Kościelecki. Kapitułę warmińską reprezentował m.in. Mikołaj Kopernik, który 21 marca 1522 r. wygłosił traktat o monetach.²¹² Potrzeba reformy monetarnej, ujednolicenia monet na obszarze Polski, Litwy i Prus Królewskich była jednym z istotnych tematów zjazdu grudziądzkiego. Kopernik problemem systemu monetarnego zajmował się już przed wojną

²¹² Wikipedia [Mikołaj Kopernik](#)

polsko-krzyżacką, gdy w 1517 r. z inspiracji Fabiana Luzjańskiego, biskupa warmińskiego, przygotował rozprawę *N. C. Meditata*.²¹³

Uczony kanonik był zwolennikiem dobrej i stabilnej monety jako warunku pomyślnego rozwoju gospodarczego kraju.²¹⁴ Pisał:²¹⁵

"Gdy zaś zgoła nieodpowiednie jest wprowadzić monetę nową i dobrą, kiedy w obiegu pozostaje nadal stara gorsza – o ileż tu bardziej pobydżono, kiedy do dawnej, lepszej monety, pozostawionej w obiegu, wprowadzono nową gorszą, która nie tylko zaraziła dawną, ale, że tak powiem, z obiegu ją wypędziła"

Miejsce wydarzenia: [Grudziądz](#)

Zmarł Iwan IV Groźny

18 MARCA 1584 roku w Moskwie podczas rozgrywania partii szachów zmarł Iwan IV Groźny, wielki książę moskiewski, który jako pierwszy przybrał tytuł cara.²¹⁶ Prowadził agresywną politykę rozwoju terytorialnego swojego państwa, zaanektował Chanat Kazański i Chanat Astrachański, zaatakował zakon krzyżacki w Inflantach, za panowania Zygmunta II Augusta i Stefana Batorego toczył liczne wojny z Litwą i Polską, zakończone w 1582 r. pokojem w Jamie Zapolskim. Bezskutecznie starał się o rękę Anny Jagiellonki, a podczas elekcji 1573 r. - o koronę Rzeczypospolitej.

Miejsce wydarzenia: [Moskwa](#)

Urodził się Jan Zamoyski

19 MARCA 1542 roku na zamku w Skokówce²¹⁷ urodził się Jan Zamoyski, kanclerz i hetman wielki koronny.^{218,219} Za panowania Zygmunta II Augusta był sekretarzem królewskim, w 1573 r. podpisał konfederację warszawską. W czasach Stefana Batorego został kanclerzem wielkim koronnym a później hetmanem wielkim koronnym. Uczestniczył w wojnie z Rosją, dowodził oblężeniem Pskowa. Po elekcji Zygmunta III Wazy dowodząc wojskami polskimi pokonał pod Byczyną oddziały pretendującego do tronu Maksymiliana III Habsburga. W 1580 założył miasto Zamość, zaś kilka lat później utworzył w celu lepszego zarządzania swoim majątkiem Ordynację Zamojską. W 1595 r. otworzył Akademię Zamojską,²²⁰ prywatną uczelnię świecką. Zmarł w wieku 63 lat. Życiorys kanclerza Zamoyskiego spisał Reinhold Heidenstein,²²¹ historyk i dyplomata, w dziele: *Vita Ioannis Zamoscii Regni Poloniae Cancelarii et Exercituum Ducis Summi*.

Miejsce wydarzenia: [Skokówka](#)

---

²¹³ Biskup Marian, "Mikołaj Kopernik na zjeździe stanów Prus Królewskich w Grudziądzu w marcu 1522 roku (do początków działalności dla reformy monetarnej)", *Komunikaty Mazursko-Warmińskie* nr 4, 1994, str. 383-394

²¹⁴ Dmochowski Jan, "Mikołaja Kopernika rozprawy o monecie i inne pisma ekonomiczne oraz J.L. Decjusza Traktat o biciu monety", Warszawa 1923

²¹⁵ Bochenek Mirosław, "Znaczenie traktatu monetarnego *Meditata* Mikołaja Kopernika dla rozwoju myśli ekonomicznej (w 500 rocznicę jego powstania)", *"Ekonomista"*, 2017, nr 6, str. 701-702

²¹⁶ Wikipedia [Iwan IV Groźny](#)

²¹⁷ Wikipedia [Dwór obronny w Skokówce](#)

²¹⁸ Wikipedia [Jan Zamoyski](#)

²¹⁹ Encyklopedia PWN (encyklopedia.pwn.pl) [Zamoyski Jan](#)

²²⁰ Wikipedia [Akademia Zamojska](#)

²²¹ Wikipedia [Żywoł kanclerza i hetmana Jana Zamoyskiego](#)

Śmierć Albrechta Hohenzollerna

20 MARCA 1568 roku ²²², w Tapiawie (niem. Tapiau, ros. Gwardiejsk) zmarł książę Albrecht Hohenzollern, władca Prus Książęcych, wcześniej wielki mistrz zakonu krzyżackiego. Żył 77 lat. Został pochowany w Królewcu.

²²² Wikipedia [Albrecht Hohenzollern \(1490-1568\)](#)

Miejsce wydarzenia: [Tapiawa \(Tapiau, Gwardiejsk\)](#)

Wydano książkę "De revolutionibus orbium coelestium" Mikołaja Kopernika

21 MARCA 1543 roku w Norymberdze wydano drukiem dzieło Mikołaja Kopernika "De revolutionibus orbium coelestium" (O obrotach ciał niebieskich).²²³ Nakład pierwszego wydania liczył 400-500 egzemplarzy. Legenda głosi, że książka dotarła do Kopernika tuż przed jego śmiercią (przed 21 maja 1543). Astronom zadedykował "De revolutionibus" papieżowi Pawłowi III, nie uchroniło to jednak dzieła Kopernika przed wpisaniem do Indeksu Ksiąg Zakazanych w 1616 r. Krytycznie o teorii Kopernika wypowiadał się także Marcin Luter.

²²³ Wikipedia [Mikołaj Kopernik](#)

Miejsce wydarzenia: [Norymberga](#)

Urodził się Kazimierz VII, książę darłowski-bytowski z dynastii Gryfitów

22 MARCA 1557 roku w Wołogoszczy urodził się Kazimierz VII, książę z dynastii Gryfitów, prawnuk Anny Jagiellonki, siostry Zygmunta Starego.²²⁴ Przez większość życia był biskupem kamieńskim, jednak w 1600 r. został księciem darłowski-bytowskim, przez kilka tygodni 1602 roku był także księciem szczecińskim, jednak zrzekł się tej godności na rzecz brata - Bogusława XIII, ze względu na zły stan zdrowia. Zmarł w 1605 r.

²²⁴ Wikipedia [Kazimierz VII](#)

Miejsce wydarzenia: [Wołogoszcz \(Wolgast\)](#)

Anna de Foix-Candale wzięła ślub per procura z Władysławem II Jagiellończykiem

23 MARCA 1502 roku w Blois hrabianka Anna de Foix-Candale wzięła ślub *per procura* z Władysławem II Jagiellończykiem, królem Czech i Węgier.²²⁵ Ślub *per procura* czyli 'w zastępstwie' oznaczał wstępną ceremonię, w której króla Władysława zastąpił jego upoważniony przedstawiciel. Na Węgry panna młoda dotarła jesienią tego samego roku, tam odbył się właściwy ślub i została koronowana na królową Węgier. Anna de Foix-Candale była spokrewniona z francuską dynastią Walezjuszy, jej ślub z Władysławem II został uzgodniony dwa lata wcześniej w ramach traktatu między królem Francji Ludwikiem XII a domem Jagiellonów.²²⁶ Jej siostra miała zostać małżonką Jana Olbrachta, jednak śmierć króla Polski w 1501 r. pokrzyżowała te plany. Anna i Władysław doczekali się dwójki dzieci: Ludwik II Jagiellończyk był ostatnim królem z dynastii Jagiellonów na tronie czeskim i węgierskim, jego siostra Anna Jagiellonka w 1521 r. została żoną Ferdynanda I Habsburga a po śmierci Ludwika królową czeską i węgierską. Z córkami Ferdynanda i Anny żenił się dwukrotnie Zygmunt II August: Elżbieta Habsburg była jego pierwszą a Katarzyna Habsburg trzecią żoną.

Miejsce wydarzenia: [Blois](#)

²²⁵ Wikipedia [Anna de Foix-Candale](#)

²²⁶ Jasienica Paweł, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 268

Zygmunt II August utworzył Komisję Morską

24 MARCA 1568 roku w Knyszynie Zygmunt II August powołał do życia Komisję Morską (*Commissio Maritima*), mającą zajmować się sprawami morskimi, obroną wybrzeża i nadzorowaniem floty kaperskiej.^{227,228} Przewodniczącym (*primarius commissarius*) Komisji został kasztelan gdański Jan Kostka, sekretarzem Kasper Geschkau, w jej skład wchodziło jeszcze 5 osób, m. in. starosta Krzysztof Konarski, dworzanin i komornik królewski Andrzej Swarożyński, Walenty Uberfeldt - komisarz skarbu i inspektor leśny.²²⁹ Komisarze mieli obradować w Gdańsku, gdzie król miał udostępnić im swój dom²³⁰ oraz dał pełnomocnictwo do stałego zastępstwa króla wobec władz Gdańska. Członkowie komisji i ich rodziny byli wyłączeni spod jurysdykcji miasta, podlegali bezpośrednio Zygmuntowi II Augustowi. Król zadbał o finansowanie nowej instytucji przeznaczając na ten cel dochody zamku malborskiego, dochody z towarów leśnych, jednak zadaniem Komisji oprócz dbania o flotę i interesy morskie Korony było także częściowo regulowanie spraw pożyczek władcy, co mocno obciążyło dochody Komisji Morskiej.

Jan Kostka, poprzez drugą żonę Zofię skoligacony z mazowiecką linią Piastów,²³¹ miał w przyszłości zostać jednym z kandydatów do polskiej korony.

²²⁷ Wikipedia [Komisja Morska](#)

²²⁸ Wikipedia [Gdańsk wobec polityki bałtyckiej ostatnich Jagiellonów](#)

²²⁹ Bodniak Stanisław, "Polska a Bałtyk za ostatniego Jagiellona", Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej 3, 1946, str. 103-105

²³⁰ W rzeczywistości król nie posiadał jeszcze domu w Gdańsku, jego przedstawiciele próbowali zakupić taką nieruchomość, ostatecznie upomniano miasto w sprawie niewykonanego od czasów Kazimierza Jagiellończyka zobowiązania do budowy domu królewskiego. Komisja obradowała jednak częściej w Malborku, gdzie Jan Kostka był starostą.

²³¹ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 66

Miejsce wydarzenia: [Knyszyn](#)

W Toruniu odprawiono pierwsze publiczne nabożeństwo ewangelickie

25 MARCA 1557 roku w Toruniu odprawiono pierwsze publiczne nabożeństwo ewangelickie.²³² W tym okresie (1557-1558) miasta pruskie (Toruń, Elbląg i Gdańsk) uzyskały²³³ przywilej królewski pozwalający na przyjmowanie komunii pod dwoma postaciami. Przywilej, mimo iż tymczasowy - na okres jednego roku lub do następnego sejmiku - był znaczącym osiągnięciem protestantów. W 1580 r. na terytorium Prus Królewskich istniały 162 parafie ewangelickie, czyli liczba zbliżona do parafii katolickich.

Miejsce wydarzenia: [Toruń](#)

Książę pomorski Bogusław X podpisał traktat w Pyrzycach

26 MARCA 1493 roku w Pyrzycach książę pomorski Bogusław X Wielki podpisał traktat z elektorem brandenburskim Janem Hohenzollernem.²³⁴ Bogusław X uzyskał w nim zniesienie zależności lennej Pomorza od Brandenburgii, w zamian uznał elektora brandenburskiego swoim dziedzicem - w momencie podpisywania traktatu książę nie miał legalnych potomków i był ostatnim przedstawicielem dynastii Gryfitów. Dwa lata wcześniej zawarł jednak małżeństwo z Anną Jagiellonką, córką Kazimierza Jagiellończyka. W kwietniu 1493 r. para doczekała się pierwszego syna - Jerzego²³⁵, co oddaliło perspektywę przejęcia władzy w Szczecinie przez Hohenzollernów na wiele lat. Dynastia Gryfitów wygasła ostatecznie na Bogusławie XIV w roku 1637.

Miejsce wydarzenia: [Pyrzyce](#)

Zmarł Jan II Dobry, książę opolski i raciborski

27 MARCA 1532 roku w Raciborzu zmarł Jan II Dobry, książę opolski, raciborski i niemodliński.²³⁶ Zapisał się w historii regionu jako dobry władca i gospodarz, m.in. w 1528 r. wydał pierwszy przywilej górniczy tzw. "Ordunek górny".²³⁷ Jan był ostatnim Piastem z linii opolsko-raciborskiej. Jego księstwo przypadło Jerzemu Hohenzollernowi - margrabiemu Ansbachu²³⁸, Jerzy był synem Zofii Jagiellonki siostry Zygmunta I Starego.

²³² Wikipedia [Parafia Ewangelicko-Augsburska w Toruniu](#)

²³³ Małłek Janusz, "Reformacja w Polsce i w Prusach w XVI wieku. (Podobieństwa i różnice)", Czesy Nowożytny, tom 2/1997, str. 11

²³⁴ Jasienica Paweł, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 307

²³⁵ Wikipedia [Bogusław X Wielki](#)

²³⁶ Jasienica Paweł, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 337

²³⁷ Wikipedia [Ordunek Górny](#)

²³⁸ Wikipedia [Jan II Dobry \(książę opolski\)](#)

Miejsce wydarzenia: [Racibórz](#)

Zygmunt II August wydał przywilej dla uniwersytetu w Królewcu

28 MARCA 1560 roku w Wilnie Zygmunt II August wydał dla uniwersytetu w Królewcu przywilej w którym nadawał tej uczelni prawa i wolności równe Akademii Krakowskiej.²³⁹ Uczelnia założona przez Albrechta Hohenzollerna w 1544 r. była drugim uniwersyte-tem w Rzeczypospolitej, a także drugą uczelnią protestancką w Europie. W dokumencie confirmacyjnym król napisał²⁴⁰ o inicjatywie władcy Prus Książęcych: "ze wszech miar zasługuje na pochwałę, jako że rokuje wielkie owoce dla Rzeczypospolitej oraz wiele pożytku i korzyści zarówno dla jego poddanych, jak i dla poddanych krajów sąsiednich". Uczelnia królewiecka, zwana potocznie Albertyną, dzięki przychylności polskiego króla mogła nadawać stopnie naukowe²⁴¹ i nabrała znaczenia na arenie międzynarodowej.

²³⁹ Bogdan Danuta, "W kręgu autonomii uniwersyteckiej. Troski i radości profesorów Uniwersytetu Królewieckiego w XVI-XVII wieku", *Echa Przeszłości*, IX, 2008, str. 37

²⁴⁰ Kucharczyk Grzegorz, "Prusy. Pięć wieków", 2020

²⁴¹ Wikipedia [Uniwersytet Albrechta w Królewcu](#)

Miejsce wydarzenia: [Wilno](#)

Zmarł Łukasz Watzenrode, biskup warmiński, wuj Mikołaja Kopernika

29 MARCA 1512 roku w Toruniu zmarł Łukasz Watzenrode, biskup warmiński, wuj astronoma Mikołaja Kopernika, którego uczynił kanonikiem warmińskim. Warmia, która od zakończenia wojny trzy-nastoletniej stała się częścią Prus Królewskich Korony Królestwa Polskiego posiadała pewną autonomię, a rola zarządcy Warmii przypadała miejscowemu biskupowi wraz z kapitułą katedralną. Łukasz Watzenrode został biskupem warmińskim w 1489 r. wybrany właśnie przez kapitułę, lecz bez poparcia króla Kazimierza Jagiellończyka. Został jednak doradcą jego następcy - Jana Olbrachta, a później Aleksandra Jagiellończyka i Zygmunta Starego. Był sygnatariuszem unii krakowsko-wileńskiej, unii piotrkowsko-mielnickiej i konstytucji *Nihil novi*. Jako członek senatu Królestwa brał udział w elekcji króla Aleksandra. W marcu 1512 r. przebywał w Toruniu, wracając z uroczystości ślubnych Zygmunta Starego i Barbary Zapoyła. Do stolicy biskupstwa - Lidzbarka Warmińskiego już nie dotarł, zmarł w wieku 64 lat.

Miejsce wydarzenia: [Toruń](#)

Rozpoczął obrady sejm w Radomiu, podczas którego uchwalono konstytucję Nihil novi

30 MARCA 1505 roku w Radomiu rozpoczął obrady sejm Królestwa Polskiego z udziałem przedstawicieli szlachty litewskiej, podczas którego uchwalono konstytucję nazywaną później *Nihil novi*.²⁴² Jej pełna nazwa brzmiała *nihil novi sine communi consensu*, oznaczając "nic nowego bez zgody powszechnej"²⁴³, przez co rozumiano zgodę stanu szlacheckiego. Nowe prawo ograniczało władzę króla na rzecz szlachty, podobne trendy (wzrost znaczenia magnatów i szlachty) można było zauważyć w tamtym okresie także w innych krajach²⁴⁴, np. w Czechach w wyniku przyjęcia tzw. "Konstytucji Władysława wowskiej" w 1500 r.

Miejsce wydarzenia: [Radom](#)

²⁴² Dzieje Sejmu (www.dziejesejmu.pl)
[Słynny sejm w Radomiu. 1505 r.](#)

²⁴³ Wikipedia [Nihil novi](#)

²⁴⁴ Wikipedia [Władysław II Jagiellończyk](#)

Zmarł Jan Benedykt Solfa, nadworny lekarz Zygmunta Starego i Zygmunta Augusta

31 MARCA 1564 roku w Krakowie zmarł Jan Benedykt Solfa, nadworny lekarz Zygmunta I Starego i Zygmunta II Augusta.²⁴⁵ Studiował w Krakowie i w Bolonii, w 1541 r. został obdarzony szlachectwem przez cesarza Karola V. Napisał wiele cenionych traktatów medycznych, etycznych i filozoficznych, m.in. pierwsze w Polsce dzieło na temat leczenia choroby "francuskiej" (kiły),²⁴⁶ propagując leczenie rtęcią według własnego przepisu. Był także kanonikiem warmińskim, współpracował z Mikołajem Kopernikiem. Zmarł w wieku 81 lat.

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

²⁴⁵ Wikipedia [Jan Benedykt Solfa](#)

²⁴⁶ Kożuszek Waldemar, "Jan Benedykt Solfa, lekarz polskiego odrodzenia", Wrocław, 1966

Kwiecień

Od niepamiętnych czasów istnieją w polityce pewne zasady, ustalone bez teoretyzowania, na mocy samej praktyki, wielokrotnie sprawdzone doświadczeniem. Przestrzeganie ich świadczy o kulturze politycznej kraju. Głoszą one, iż nie wolno wojować na wielu frontach jednocześnie, że trwale korzyści osiąga się idąc naprzód krok za krokiem - "etapami", jak zaczęto mówić w czasach najnowszych - że nie sztuka chwycić rzecz, która chwilowo ma słabego dozorcę, sztuka utrzymać...

Paweł Jasienica, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 266

Zmarł Zygmunt I Stary

1 KWIETNIA 1548 roku w Krakowie, na Wawelu zmarł król Zygmunt I Stary, przedostatni władca Królestwa Polskiego z dynastii Jagiellonów.²⁴⁷ Miał 81 lat. 26 lipca 1548 rozpoczęły się trzydniowe uroczystości pogrzebowe w których wzięli udział liczni przedstawiciele sąsiednich państw:²⁴⁸ posłowie cesarza Karola V, króla Ferdynanda I Habsburga, elektorów Rzeszy, książąt śląskich, księżę pruski Albrecht Hohenzollern przybył osobiście. Następcą Zygmunta Starego został jego syn Zygmunt II August, koronowany już w 1530 r. Ze względu na kontrowersje dotyczące małżeństwa nowego władcy z Barbarą Radziwiłówną jej koronacja odbyła się dopiero w grudniu 1550 r.

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

---

²⁴⁷ Wikipedia [Zygmunt I Stary](#)

²⁴⁸ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 89-92

Jan Tarnowski został hetmanem wielkim koronnym

2 KWIETNIA 1527 roku król Zygmunt Stary mianował Jana Amora Tarnowskiego hetmanem wielkim koronnym.²⁴⁹ Jan Tarnowski był wybitnym dowódcą, wsławionym m.in. zwycięstwem nad wojskami mołdawskimi pod Obertynem w 1531 r.²⁵⁰ Był też teoretykiem wojskowości, opracował i wydał drukiem w języku polski dzieło *Consilium rationis bellicae* (Rada sprawy wojennej), uznawane za najwybitniejszy przykład polskiego piśmiennictwa wojskowego w XVI wieku.

²⁴⁹ wilanow-palac.pl Jan Tarnowski (1488-1561) – praktyk i teoretyk

²⁵⁰ Wikipedia Jan Amor Tarnowski

Zmarł biskup krakowski Jan Konarski herbu Abdank

3 KWIETNIA 1525 roku w Krakowie zmarł Jan Konarski herbu Abdank, biskup krakowski, a wcześniej kanonik krakowski i proboszcz kolegiaty św. Michała na Wawelu.²⁵¹ Był dworzaninem Kazimierza Jagiellończyka, doradcą Aleksandra Jagiellończyka, sygnatariuszem unii piotrkowsko-mielnickiej, konstytucji *Nihil novi*, brał udział w elekcji Zygmunta I Starego na sejmie piotrkowskim w 1506 r. Zmarł w wieku 78 lat.

²⁵¹ Wikipedia Jan Konarski (1447-1525)

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

Zygmunt I Stary wydaje regulacje dotyczące powoływania wojska zaciężnego

4 KWIETNIA 1525 roku w Krakowie król Zygmunt I Stary wydał dokument: *Mandat Jego Królewskiej Miłości Pana naszego miłościwego ku popisowi wszystkich służebnych, jezdnych i pieszych*. Była to regulacja wydana dla rotmistrzów z przepisami dotyczącymi zaciągów wojska najemnego. Dokument napisano w języku polskim i jest prawdopodobnie najstarszym zabytkiem prawnym, którego pierwotna redakcja nastąpiła w języku ojczystym.²⁵² Ówczesna organizacja wojskowa Królestwa przejawiała oznaki pewnego kryzysu, świadczyły o tym zarówno koleje wojny 1519-21 z zakonem krzyżackim jak i sytuacja z 1524 roku kiedy to Tatarzy zdołali dotrzeć w pobliże Krakowa.

²⁵² Łopatecki Karol, "Disciplina militaris" w wojskach Rzeczypospolitej do połowy XVII wieku", 2012, str. 52-54

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

W Toruniu zawarto rozejm między zakonem krzyżackim a Królestwem Polskim

5 KWIETNIA 1521 roku zawarto w Toruniu rozejm między zakonem krzyżackim a Królestwem Polskim.²⁵³ Na spotkaniu w toruńskim ratuszu w obecności Zygmunta I Starego, nuncjusza papieskiego, posłów cesarskich i węgierskich, przedstawiciele zakonu krzyżackiego zgodzili się na warunki rozejmu.²⁵⁴ Dwa dni później warunki te zaakceptował wielki mistrz Albrecht Hohenzollern. Rozejm przewidziany na 4 lata - licząc od 10 kwietnia 1521 - zakończył ostatnią wojnę Polski z zakonem krzyżackim.

Miejsce wydarzenia: [Toruń](#)

---

²⁵³ Jasienica Paweł, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 317

²⁵⁴ Dwojak Sylwia, "Wizyty Zygmunta Starego w Toruniu (1519–1521)", *Rocznik Toruński*, t. 43, 2016, str. 34-35

Zmarł Stanisław Tarnowski, podskarbi wielki koronny

6 KWIETNIA 1568 roku zmarł Stanisław Tarnowski, w latach 1555-1561 podskarbi wielki koronny, a później wojewoda sandomierski.²⁵⁵ Był także starostą sieradzkim, piotrkowskim i krzeszowskim. Zmarł w wieku 54 lat.

---

²⁵⁵ Wikipedia [Stanisław Tarnowski \(1514–1568\)](#)

Zmarł Jan Leopolita, profesor teologii Akademii Krakowskiej

7 KWIETNIA 1572 roku w Krakowie zmarł Jan Nicz 'Leopolita', profesor teologii Akademii Krakowskiej, bibliista.²⁵⁶ Pochodził z mieszczańskiej rodziny Niczów z Lwowa, stąd przydomek "Lwowianin" czyli *Leopolita*, pod którym był bardziej znany. Był redaktorem polskiego przekładu Biblii²⁵⁷, wydanej w 1561 r. przez Szarffenbergów.^{258,259} Obecnie uważa się, że autorem przekładu był nieznany tłumacz, natomiast Jan Nicz dokonał prac redakcyjnych, stąd też przyjęła się nazwa tłumaczenia: *Biblia Leopolity*, choć funkcjonuje także określenie *Biblia Szarffenbergowska* od nazwiska rodziny słynnych drukarzy krakowskich, zleceńodawców tłumaczenia. Był to pierwszy katolicki przekład Biblii, wyprzedzony luteranśkim tłumaczeniem Nowego Testamentu (*Nowy Testament Murzynowskiego*²⁶⁰ z 1553 r., przygotowany z inicjatywy Albrechta Hohenzollerna), lecz o dwa lat wcześniejszy od wydania protestanckiej Biblii Brzeskiej z 1563 r.

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

---

²⁵⁶ Wikipedia [Jan Leopolita \(młodszy\)](#)

²⁵⁷ Wikipedia [Biblia Leopolity](#)

²⁵⁸ Wikipedia [Szarffenbergowie \(rodzina\)](#)

²⁵⁹ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", *Wielka Historia Polski* t.4, Kraków 2000, str. 116

²⁶⁰ Wikipedia [Nowy Testament w przekładzie Stanisława Murzynowskiego](#)

Podpisano traktat krakowski między Królestwem Polskim a zakonem krzyżackim

8 KWIETNIA 1525 roku w Krakowie podpisano traktat między Królestwem Polskim a zakonem krzyżackim, który kończył wojnę polsko-krzyżacką rozpoczętą w 1519 r. a przerwana czteroletnim rozejmem w roku 1521.²⁶¹ Negocjacje traktatowe prowadzono od marca 1525 r. we Wrocławiu.²⁶² Umowa zakończyła istnienie pruskiej części zakonu, uznawano jego sekularyzację, powołano księstwo pruskie, którego władcą został Albrecht Hohenzollern stając się lennikiem króla polskiego Zygmunta I Starego. W razie bezpotomnej śmierci Albrechta prawa do sukcesji mieli jego bracia Jerzy, Kazimierz i Jan, wyłączono jednak możliwość dziedziczenia przez brandenburską linię Hohenzollernów. W razie wygaśnięcia rodu Albrechta i jego braci księstwo pruskie miało stać się częścią Królestwa Polskiego. Traktat podpisał Zygmunt I Stary, Albrecht Hohenzollern, książę Fryderyk legnicki oraz Jerzy Hohenzollern.²⁶³ Dwa dni po podpisaniu traktatu Albrecht już jako świecki książę Prus złożył hołd lenny królowi Zygmunutowi I Staremu.

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

²⁶¹ Wikipedia [Traktat krakowski](#)

²⁶² Wikipedia [Albrecht Hohenzollern \(1490-1568\)](#)

²⁶³ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 62

Rozpoczął obrady synod protestantów w Sandomierzu

9 KWIETNIA 1570 roku w Sandomierzu rozpoczął obrady synod przedstawicieli głównych odłamów protestantów w Polsce (z wyłączeniem braci polskich).²⁶⁴ Próbowano doprowadzić do zjednoczenia obozu protestanckiego w jednej organizacji kościelnej. Przygotowany przez kalwinistów projekt wspólnego wyznania wiary został jednak odrzucony przez luteran. 14 kwietnia podpisano jedynie tzw. zgodę sandomierską, która zakładała wzajemne uznawanie sakramentów i kaznodziejów przy zachowaniu odrębnej obrzędowości. Odrzucono ze wspólnoty protestanckiej braci polskich. Opracowano także projekt ustawy sejmowej która miała doprowadzić do zagwarantowania tolerancji religijnej,²⁶⁵ jednak podczas sejmu 1570 r. król Zygmunt II August postanowił przełożyć dyskusję na ten temat na następny sejm. Ustawę taką, nazwaną konfederacją warszawską uchwalono dopiero w 1573 r. na sejmie konwokacyjnym.

Miejsce wydarzenia: [Sandomierz](#)

²⁶⁴ Wikipedia [Zgoda sandomierska](#)

²⁶⁵ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 149-150

Hołd pruski

10 kwietnia 1525^{266,267,268} w Krakowie po zawarciu dwa dni wcześniej traktatu między królem Zygmuntem I Starym a wielkim mistrzem zakonu krzyżackiego Albrechtem Hohenzollernem, Albrecht złożył hołd lenny królowi Polski, stając się świeckim księciem Prus i lennikiem królestwa.²⁶⁹ Hołd Albrechta Hohenzollerna był ostatnim hołdem wielkiego mistrza zakonu. Wcześniej w latach 1469-1493 ceremonię taką przeprowadzono pięciokrotnie, co było efektem postanowień pokoju toruńskiego z 1466 roku (postanowień honorowanych tylko przez niektórych mistrzów zakonu). Jednocześnie hołd Albrechta Hohenzollerna był pierwszym z serii hołdów kolejnych władców Prus Książęcych, którą zakończyło podpisanie traktatów wielawsko-bydgoskich w 1657 r. zrywających zależność lenną Prus od Polski. Ostatni odbył się w Warszawie 6 października 1641 r., elektor Fryderyk Wilhelm Hohenzollern złożył hołd lenny Władysławowi IV Wazie.

Miejsce wydarzenia: **Kraków**

Urodził się Jerzy I, książę pomorski, szczeciński i wołogoski

11 KWIETNIA 1493 roku w Darłowie urodził się Jerzy I, książę pomorski, szczeciński i wołogoski, siostrzeniec Zygmunta I Starego.²⁷⁰ Był synem Bogusława X i Anny Jagiellonki. Jego narodziny oddaliły groźbę przejęcia Pomorza Zachodniego przez elektora brandenburskiego, co miało się stać, zgodnie z traktatem pyrzyckim, w razie bezpotomnej śmierci Bogusława X.²⁷¹ Od 1523 r. wraz z bratem Barnimem IX współrządził Pomorzem Zachodnim. W 1526 r. zawarł z Zygmuntem I Starym przymierze przeciwko Brandenburgii, król nadał także 3 maja 1526 r.²⁷² Jerzemu i Barnimowi w lenno ziemię bytowską i lęborską. Ziemie te miały powrócić do Królestwa Polskiego w razie wygaśnięcia dynastii Gryfitów, co stało się w 1637 r.

Miejsce wydarzenia: **Darłowo**

---

²⁶⁶ Wikipedia [Hołd pruski](#)

²⁶⁷ Wikipedia [Hołdy pruskie 1469-1641](#)

²⁶⁸ Jasienica Paweł, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 318-322.

²⁶⁹ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 62

²⁷⁰ Wikipedia [Jerzy I pomorski](#)

²⁷¹ Jasienica Paweł, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 307

²⁷² Wijaczka Jacek, (recenzja) "Wizytacje domen bytowskiej i lęborskiej z XVI wieku, wybór, wstęp i opracowanie Zygmunt Szultka, Bogdan Wachowiak", Zapiski Historyczne, t. LXXV/2010, zeszyt 2, str. 178

Breve papieża Juliusza II do króla Zygmunta Starego

12 KWIETNIA 1509 roku papież Juliusz II wystosował do króla Zygmunta I Starego *breve*,²⁷³ w którym domagał się wypełnienia przez króla układu z Bogdanem III Jednookim, hospodarem mołdawskim.²⁷⁴ Układ zawarty parę lat wcześniej przez Aleksandra Jagiellończyka przewidywał zawarcie małżeństwa między Bogdanem III a Elżbietą Jagiellonką, siostrą króla oraz oddanie Polsce Pokucia. Papież popierając władcę Mołdawii liczył na zawarcie polsko-mołdawskiego sojuszu antytureckiego. Zygmunt I Stary nie miał jednak zamiaru zezwalać na małżeństwo siostry, tym bardziej, że Pokucie po starciach zbrojnych z 1506 r. i tak było już w rękach polskich. Doszło do kolejnej wojny, w czasie której wojska mołdawskie doszły pod Lwów, a polskie oblegały (bezsukcesyjnie) stolicę Mołdawii - Suczawę. Ostatecznie zawarto w 1510 r. pokój, Bogdan III zrezygnował z ręki Elżbiety, Pokucie zostało przy Polsce, a spór terytorialny miał rozstrzygnąć Władysław Jagiellończyk, król Węgier i Czech. Marzenie papieża o antytureckiej krucjacie pozostało tym razem niezrealizowane.

²⁷³ Wikipedia [Brewe](#)

²⁷⁴ Niemczyk Katarzyna, "Problem Pokucia, spornego terytorium polsko-mołdawskiego w końcu XV i początku XVI wieku, *Studia Historyczne*, R. LVII, 2014, Z. 2 (226), str. 171 [Central European Journal Of Social Sciences And Humanities](#)

Stanisław Chodecki z Chodcza zostaje dowódcą obrony potocznej i starostą lwowskim

13 KWIETNIA 1501 roku Stanisław Chodecki z Chodcza²⁷⁵ zostaje mianowany dowódcą obrony potocznej. Stanisław z Chodcza został jednocześnie starostą lwowskim, łączenie tych funkcji było wówczas częstą praktyką wynikającą z faktu, iż wojska zaciężne składające się na obronę potoczną były zbyt nieliczne by przeciwstawiać się większym napadom tatarskim, zaś starosta miał prawo zarządzać pospolitym ruszeniem ze swojego terenu. Chodecki nazywany często hetmanem polnym koronnym²⁷⁶ pełnił tę funkcję już wcześniej w latach 1492-1499. Na początku 1501 roku król Jan Olbracht starał się wzmocnić siły obrony potocznej przeprowadzając nowe zaciągi, w marcu i kwietniu wydano listy przepowiednie dla 13 chorągwi jazdy i dwóch rot pieszych.²⁷⁷ Niestety plany pokrzyżowała przedwczesna śmierć króla w Toruniu w tym samym roku, zebrane siły (ponad 2500 zaciężnych) nie zostały opłacone, co doprowadziło do wzburzenia wojsk do rabunków dóbr kościelnych w Małopolsce. Brak finansowania obrony potocznej doprowadził do konfliktu Chodeckiego z senatem Królestwa, w efekcie jego miejsce zajął starosta przemyski Mikołaj Kreza. Dopiero następca Olbrachta, Aleksander Jagiellończyk w 1502 roku zawiera nowe umowy z rotmistrzami wojsk zaciężnych, które liczą wówczas ok. 2300 jazdy i 400 pieszych a ich dowódcą ponownie zostaje Stanisław z Chodcza.

²⁷⁵ Wikipedia [Stanisław Chodecki \(zm. 1529\)](#)

²⁷⁶ Nagielski Mirosław (red), "Poczet hetmanów Rzeczypospolitej. Hetmani koronni", Warszawa 2005, str. 391

²⁷⁷ Spieralski Zdzisław, "Z dziejów wojen polsko-mołdawskich", *Studia i materiały do historii wojskowości*, t. XI, cz. II, 1965, str. 84

W Królewcu zebrał się sejm stanów Prus Książęcych

14 KWIETNIA 1528 roku w Królewcu zebrał się sejm stanów Prus Książęcych zwołany z inicjatywy księcia Albrechta Hohenzollerna.²⁷⁸ Stany pruskie, nie bez oporu, zgodziły się wówczas na reformę monetarną forsowaną przez króla Zygmunta I Starego.²⁷⁹ Reforma miała ujednolicić system monetarny Prus Książęcych i Prus Królewskich z Koroną.

Miejsce wydarzenia: [Królewiec](#)

²⁷⁸ Małłek Janusz, "Prusy Królewskie a Prusy Książęce w latach 1525-1548", Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie, nr 53, 1976, str. 58

²⁷⁹ Wikipedia [Monety lenne Księstwa Pruskiego \(1529-1657\)](#)

Zmarł Mikołaj Kamieniecki - hetman wielki koronny

15 KWIETNIA 1515 roku w Krakowie zmarł Mikołaj Kamieniecki, hetman wielki koronny, wojewoda krakowski i sandomierski.²⁸⁰ W 1509 r. zwyciężył oddziały hospodara mołdawskiego Bogdana III pod Chocimiem. Wspólnie z księciem Konstantym Ostrogskim (hetmanem wielkim litewskim) pokonał w 1512 r. pod Łopusznem (Wiśniowcem) Tatarów krymskich Mengli Gireja.²⁸¹

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

²⁸⁰ Wikipedia [Mikołaj Kamieniecki](#)

²⁸¹ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 30

Zakończył obrady sejm walny w Piotrkowie

16 KWIETNIA 1509 roku w Piotrkowie zakończył obrady sejm walny koronny zwołany jesienią 1508 r.²⁸² Obrady sejmu trwały od 11 marca 1509, uchwalono liczne akty prawne m.in. "urządzenie komory celnej w Nieszawie dla cła pobieranego za zboże spławiane Wiśłą".²⁸³ Uczestnikiem sejmu 1509 roku był prawdopodobnie Mikołaj Kopernik, który towarzyszył biskupowi warmińskiemu.²⁸⁴

Miejsce wydarzenia: [Piotrków](#)

²⁸² Dzieje Sejmu (www.dziejesejmu.pl) [Na przedwiośniu. Sejm w Piotrkowie. 1509 r.](#)

²⁸³ Woźniczko Marcin, "Celnicy na Ziemi Łódzkiej. Historia polskiej służby celnej", Wiadomości celne, 7/2016, str. 35

²⁸⁴ Borawska Teresa, "Prawnicy w otoczeniu Mikołaja Kopernika", Komunikaty Mazursko-Warmińskie, nr 2(280), 2013, str. 303

Bitwa pod Lubiszewem

17 KWIETNIA 1577 roku pod Lubiszewem doszło do bitwy między wojskami polskimi a oddziałami Gdańska, który nie uznał elekcji Stefana Batorego.²⁸⁵ Armia gdańska składała się z niemieckich żołnierzy zaciężnych i zmobilizowanych mieszkańców dowodzonych przez doświadczonego najemnika Jana Winkelbrucha.²⁸⁶ Wojskami koronnymi, wyraźnie słabszymi liczebnie, dowodził hetman Jan Zborowski.²⁸⁷ Mimo przewagi przeciwnika odniósł zdecydowane zwycięstwo a straty Gdańszczan były ogromne. Konflikt króla z

²⁸⁵ Wikipedia [Bitwa pod Lubiszewem](#)

²⁸⁶ Wikipedia [Jan Winkelbruch](#)

²⁸⁷ Wikipedia [Jan Zborowski](#)

miastem zakończył się jeszcze w tym samym roku ugodą zawartą w grudniu 1577 r.

Miejsce wydarzenia: [Lubiszewo](#)

Ślub Zygmunta Starego z Boną Sforzą

18 KWIETNIA 1518 roku w Krakowie Zygmunt I Stary wziął ślub z Boną Sforzą księżniczką z rodu książąt mediolańskich, bratanicę zmarłej kilka lat wcześniej cesarzowej Bianki.^{288,289} Bona, która została jednocześnie królową Polski i wielką księżną litewską, była drugą żoną Zygmunta Starego. Król owdowiał w 1515 r. kiedy zmarła Barbara Zapoyła. Małżonków dzieliła znaczna różnica wieku, królowa Bona miała 24 lata, Zygmunt Stary - 51. Para doczekała się sześciorga dzieci, lecz tylko jednego syna Zygmunta Augusta, który dożył wieku dorosłego i miał zostać ostatnim władcą z dynastii Jagiellonów. Jego młodszy brat Olbracht, przedwcześnie urodzony w 1527 roku, żył tylko jeden dzień.

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

---

²⁸⁸ Wikipedia [Bona Sforza](#)

²⁸⁹ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 45-46

W Krakowie spalono na stosie Katarzynę Weiglową

19 KWIETNIA 1539 roku na Małym Rynku w Krakowie spalono na stosie osiemdziesięcioletnią Katarzynę Weiglową (Malcherową), miejscową mieszkankę oskarżoną o przyjęcie judaizmu i zaprzeczanie boskości Chrystusa.²⁹⁰ Był to prawdopodobnie jedyny w XVI wieku przypadek na obszarze Królestwa Polskiego²⁹¹ egzekucji z powodu odstępstwa od wiary katolickiej.

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

---

²⁹⁰ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 115

²⁹¹ Wikipedia [Katarzyna Weiglowa](#)

Zygmunt II August wydał uniwersał nakazujący salutowanie okrętom polskim

20 KWIETNIA 1566 roku król Zygmunt II August wydał uniwersał nakazujący obcym statkom znajdującym się w południowej części Bałtyku, w pobliżu polskich wybrzeży, oddawanie salutu okrętom polskim poprzez opuszczenie żagli.²⁹² Były to czasy aktywnej polityki morskiej prowadzonej przez króla, czasy działalności królewskich kaprów - strażników morza. W dwa lata później powstała powołana przez Zygmunta Augusta Komisja Morska, której zadaniem było m.in. dbanie o obronę wybrzeża Rzeczypospolitej, liczącego u schyłku dynastii Jagiellonów około 1500 km długości. Niestety

²⁹² Piwnicki Grzegorz, Klein Adam, "Polska polityka morska za panowania ostatnich dwóch Jagiellonów i jej pokłosie", Studia Gdańskie, t. XXXI, 2012, str. 237

śmierć króla w 1572 r. zakończyła działalność Komisji Morskiej, kilka lat później Stefan Batory w ramach porozumienia z Gdańskiem zobowiązał się do nieformowania floty kaperskiej.

Pogrzeb Doroty Oldenburg, pierwszej małżonki Albrechta Hohenzollerna

21 KWIETNIA 1547 roku w katedrze w Królewcu odbył się pogrzeb księżnej Doroty Oldenburg, pierwszej małżonki Albrechta Hohenzollerna.^{293,294} Dorota była córką króla Danii i Norwegii Fryderyka I, żoną księcia pruskiego została w 1526 r. Para miała sześcioro dzieci, ale tylko jedno z nich: córka Anna Zofia dożyła wieku dorosłego, w przyszłości została żoną księcia Meklemburgii. Następcę Albrechtowi urodziła jego druga żona, Anna Maria, władca Prus miał wówczas 63 lata, zmarł piętnaście lat później.

Miejsce wydarzenia: [Królewiec](#)

---

²⁹³ Małłek Janusz, "Prusy Królewskie a Prusy Książęce w latach 1525-1548", Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie, nr 53, 1976, str. 219

²⁹⁴ Wikipedia [Dorota \(królowna duńska\)](#)

Ratyfikacja przymierza między cesarzem Maksymilianem a Iwanem III

22 KWIETNIA 1491 roku w Norymberdze cesarz Maksymilian I zaprzysiął uzgodnione wcześniej przymierze z wielkim księciem moskiewskim.²⁹⁵ Przymierze skierowane było głównie przeciwko Polsce i Litwie gdyż po śmierci króla Węgier - Macieja Korwina - cesarz rywalizował z Jagiellonami o tron węgierski. Wspólne z Moskwą wystąpienie zbrojne miało pomóc Habsburgom w przejęciu Węgier, Iwan III liczył z kolei na łatwiejsze pokonanie Litwy i odebranie jej kolejnych ziem ruskich. Było to pierwsze tego typu porozumienie habsbursko-moskiewskie przeciwko monarchii polsko-litewskiej.

Miejsce wydarzenia: [Norymberga](#)

---

²⁹⁵ Baczkowski Krzysztof, "Polska i jej sąsiedzi za Jagiellonów", 2012, str. 545

Stefan Batory przybył do Krakowa

23 KWIETNIA 1576 roku w poniedziałek wielkanocny król elekt Stefan Batory przybył do Krakowa. Już wcześniej, w lutym, zaprzysiął pacta conventa i przekazał władzę nad Siedmiogrodem swojemu bratu Krzysztofowi.²⁹⁶ Batory wybrany przez szlachtę na małżonka Anny Jagiellonki i króla Polski został koronowany 1 maja w katedrze wawelskiej, biskup Stanisław Karnkowski udzielił jednocześnie ślubu parze królewskiej.²⁹⁷ Objęcie władzy nie przebiegało całkowicie pokojowo, Batory musiał pokonać zwolenników Maksymiliana II Habsburga oraz opór Gdańska, który uznał jego władzę dopiero pod koniec 1577 r.

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

---

²⁹⁶ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 190

²⁹⁷ Wikipedia [Stefan Batory](#)

Pożar drukarni Floriana Unglera w Krakowie

24 KWIETNIA 1528 roku spłonęła krakowska drukarnia należąca do Floriana Unglera, bawarskiego drukarza książek, który od 1510 roku działał w Krakowie.²⁹⁸ Była to jedna z pierwszych krakowskich drukarni, obok warsztatów Kaspera Straube (pierwszy drukarz krakowski, od 1473 r.), Schweipolta Fyola (specjalizował się w drukach cyrylicą), Kaspra Hochfedera (sprowadzonego z Niemiec przez Jana Hallera), Wolfganga Lerna (był współnikiem Unglera), czy Hieronima Wietora. W 1513 r. (lub w 1514 r.)²⁹⁹ w drukarni Unglera przygotowano wydanie *Raju dusznego* Biernata z Lublina, uważane za pierwszą drukowaną polską książkę.

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

---

²⁹⁸ Wikipedia [Florian Ungler](#)

²⁹⁹ Biernacki Ludwik, "Pierwsza książka polska. Studium bibliograficzne", 1918 [Śląska Biblioteka Cyfrowa](#)

Zygmunt I Stary udzielił pożegnalnej audiencji w Toruniu

25 KWIETNIA 1521 roku w budynku toruńskiego ratusza król Zygmunt I Stary udzielił pożegnalnej audiencji przed wyjazdem z miasta, które przez 17 miesięcy stanowiło królewską kwaterę podczas wojny z zakonem krzyżackim.³⁰⁰ W trakcie audiencji obecny był nuncjusz papieski Zachariasz Ferreri, który wyraził wdzięczność królowi polskiemu za zgodę na rozejm z wielkim mistrzem Albrechtem Hohenzollernem. Następnego dnia Zygmunt Stary wyruszył do Krakowa, gdzie miał pierwszy raz zobaczyć swojego syna i następcę, urodzonego w lecie poprzedniego roku Zygmunta Augusta.

Miejsce wydarzenia: [Toruń](#)

---

³⁰⁰ Dwojak Sylwia, "Wizyty Zygmunta Starego w Toruniu (1519–1521)", *Rocznik Toruński*, t. 43, 2016, str. 39

Do Warszawy przybyło poselstwo cara Iwana Groźnego

26 KWIETNIA 1571 roku do Warszawy przybyło "w 300 koni i półtorej setki kolas" poselstwo rosyjskie, którego celem było zatwierdzenie zawartego w poprzednim roku 3 letniego rozejmu między Rzeczypospolitą a Moskwą.³⁰¹ Przybycie poselstwa rozwiało krążące od kilku miesięcy plotki o śmierci cara Iwana IV Groźnego. Car, najgroźniejszy wówczas przeciwnik Zygmunta Augusta, cieszył się jednak dobrym zdrowiem. Posłów przyjęto na królewskim dworze na początku maja, 8 maja król zaprzysiął warunki rozejmu.

Miejsce wydarzenia: [Warszawa](#)

---

³⁰¹ Bodniak Stanisław, "Najdawniejszy plan porozumienia Polski z Moskwą przeciw Niemcom", *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej* 4, 1947, str. 81

Zmarł książę Mikołaj Radziwiłł Rudy, hetman wielki litewski

27 KWIETNIA 1584 roku w Wilnie zmarł książę Mikołaj Radziwiłł Rudy, hetman wielki litewski, kanclerz wielki litewski, wsławiony wieloma zwycięstwami w trakcie wojen z Rosją w latach 1561-1582.³⁰² Był bratem królowej Barbary Radziwiłłówny, tytuł książęcy otrzymał od cesarza Karola V w 1547 r. Przeciwnik unii lubelskiej z 1569 r., promotor wyznania kalwińskiego w Wielkim Księstwie Litewskim.

Miejsce wydarzenia: [Wilno](#)

---

³⁰² Wikipedia [Mikołaj Radziwiłł Rudy](#)

Zmarł Jerzy Polentz, biskup sambijski

28 KWIETNIA 1550 roku w Bałdze zmarł Jerzy Polentz (Georg von Polentz), ostatni katolicki biskup sambijski i jednocześnie pierwszy biskup ewangelicki Sambii.³⁰³ Był tajnym sekretarzem papieża Juliusza II, w 1511 r. wstąpił do zakonu krzyżackiego, kilka lat później został biskupem sambijskim. Podczas nieobecności wielkiego mistrza Albrechta Hohenzollerna, który w latach 1522-25 podróżował po Europie, Jerzy Polentz pełnił funkcję regenta.³⁰⁴ W 1523 r. przeszedł na luteranizm, został pierwszym biskupem ewangelickim Sambii i zajął się propagowaniem kościoła protestanckiego w Prusach.

Miejsce wydarzenia: [Bałga](#)

---

³⁰³ Wikipedia [George of Polentz](#)

³⁰⁴ Małłek Janusz, "Ustawa o rządzie (Regimentsnottel) Prus Książęcych z roku 1542", *Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu*, rocznik 72, zeszyt 2, 1967, str. 120

Urodził się Albrecht Fryderyk Hohenzollern

29 KWIETNIA 1553³⁰⁵ roku w Neuhausen urodził się Albrecht Fryderyk Hohenzollern, syn Albrechta i Anny Marii Brunszwickiej, władca Prus Książęcych od 1568 r. Ze względu na jego chorobę umysłową, od 1578 roku do śmierci w roku 1618 krajem w imieniu księcia zarządzali regenci. Jedną z jego córek była Magdalena Hohenzollern (1586-1659), która została żoną elektora saskiego Jana Jerzego I, jej prawnukiem był Fryderyk August I, elektor Saksonii, znany w Polsce jako August II Mocny - elekcyjny król Polski.

Miejsce wydarzenia: [Neuhausen \(ros. Gurjewsk\)](#)

---

³⁰⁵ Wikipedia [Albrecht Fryderyk Hohenzollern](#)

Wojska mazowieckie zdobyły zamek w Działdowie

30 KWIETNIA 1520 roku wojska mazowieckie walczące po stronie Królestwa Polskiego w wojnie z zakonem krzyżackim zdobyły zamek w Działdowie.³⁰⁶ Obleżenie trwało 9 tygodni, wójt działdowski Hans von der Gablentz zbiegł, załoga trafiła do polskiej niewoli.³⁰⁷ Zdobyty zamek obsadzono oddziałami z ziemi płockiej pod dowództwem kasztelana płockiego i sierpskiego Piotra Kryskiego z Drobina^{308,309}, który w uznaniu zasług został działdowskim starostą i otrzymał 600 florenów nagrody.³¹⁰

Miejsce wydarzenia: [Działdowo](#)

---

³⁰⁶ Biskup Marian, "Wojny Polski z zakonem krzyżackim (1308-1521)", 2017

³⁰⁷ Muzeum Wojska Polskiego (www.muzeumwp.pl) [Kalendarium](#)

³⁰⁸ Zieliński Ryszard, "Senatorowie płocki (dokończenie)", Notatki Płockie, tom 5, nr 2/16, 1960, str. 24-30

³⁰⁹ Słownik Historyczno-Geograficzny Ziem Polskich w Średniowieczu [Drobin](#)

³¹⁰ Wikipedia [Piotr Kryski](#)

Maj

Królestwo Polskie nadal było jednak na tle krajów Zachodu krajem słabo zurbanizowanym. Miasta budowano z drewna, nie z kamienia. W 1400 r. w Królestwie Polskim było około 700 murowanych budowli (w całym!), w 1500 r. - zaledwie około 1350.

Adam Leszczyński, "Ludowa historia Polski", 2020, str. 99

Albrecht Hohenzollern przybył z wizytą do Zygmunta Augusta

1 MAJA 1546 roku książę Albrecht Hohenzollern przybył do Wilna na spotkanie z Zygmuntem II Augustem, wówczas pełniącym rolę wielkiego księcia litewskiego.³¹¹ Albrecht zamierzał przekonać młodego króla do udzielenia pomocy związkowi szmalkaldzkiemu, zrzeszającemu protestanckich książąt i miasta Rzeszy niemieckiej, toczącemu właśnie wojnę z cesarzem Karolem V. Książę oczekiwał od Zygmunta Augusta pomocy zbrojnej, zaś Zygmunutowi Staremu przesłał memoriał namawiający do nieuznawania wyników soboru trydenckiego. Akcja władcy Prus nie przyniosła jednak żadnych efektów, obaj królowie odmówili wystąpienia po stronie protestantów a Zygmunt Stary zabronił nawet organizowania zaciągów żołnierzy najemnych na obszarze królestwa.³¹² Jedyne efektem starań Albrechta była misja pokojowa, z którą król wysłał wojewodę malborskiego Achacego Czembę, pozbawioną jednak znaczenia i szans na powodzenie. Losy wojny cesarza ze związkiem szmalkaldzkim rozstrzygnęły się na polu bitwy pod Mühlbergiem,³¹³ gdzie po klęsce protestantów ich przywódca Jan Fryderyk I i Filip Heskli dostali się do niewoli.

Miejsce wydarzenia: [Wilno](#)

---

³¹¹ Małłek Janusz, "Prusy Królewskie a Prusy Książęce w latach 1525-1548", Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie, nr 53, 1976, str. 215

³¹² Kolankowski Ludwik, "Zygmunt August, Wielki Książę Litwy do roku 1548", Lwów 1913, str. 255 [Federacja Bibliotek Cyfrowych](#)

³¹³ Wikipedia [I wojna szmalkaldzka](#)

Mikołaj Kamieniecki został hetmanem wielkim koronnym

2 MAJA 1503 roku król Aleksander Jagiellończyk mianował Mikołaja Kamienieckiego hetmanem wielkim koronnym.³¹⁴ Mikołaj Kamieniecki wcześniej otrzymał tytuł hetmana 'krakowskiego' jednak ze względu na to, iż miał nadzorować hetmana polnego potrzebny był bardziej adekwatny tytuł. W formularzu wici wysłanym przez króla następnego dnia hetman wymieniony już został jako *regni campiductor generalis*.³¹⁵ Kamieniecki wstąpił się podczas walk z Tatarami, zwyciężając ich pod Łopusznem w 1512 r., wcześniej skutecznie walczył z hospodarem mołdawskim Bogdanem III Jednookim pod Chocimiem w roku 1509. Funkcję hetmana wielkiego koronnego pełnił do śmierci w 1515 r. Nie miał dzieci, był za to opiekunem Jana Tarnowskiego, przyszłego hetmana, zwycięskiego wodza spod Obertyna i autora prac dotyczących wojskowości.

³¹⁴ Nagielski Mirosław (red), "Poczet hetmanów Rzeczypospolitej. Hetmani koronni", Warszawa 2005, str. 25

³¹⁵ Niemczyk Katarzyna, "Kamienieccy herbu Pilawa. Z dziejów kariery i awansu szlachty polskiej do 1535/1536 roku", Katowice, 2016, str. 177

Piotr Myszkowski został hetmanem polnym koronnym

3 MAJA 1499 roku Jan Olbracht mianował Piotra Myszkowskiego dowódcą obrony potocznej (hetmanem polnym koronnym).^{316,317} Nowy hetman nie wykazał się ani umiejętnościami wojskowymi ani sprawnością organizacyjną, oskarżano go nawet o nadużycia finansowe i nieopłacanie wojsk. Już w 1501 r. król pozbawił go funkcji, jego następcą został Stanisław z Chodcza (Chodecki).

³¹⁶ Wikipedia [Piotr Myszkowski \(hetman polny koronny\)](#)

³¹⁷ Nagielski Mirosław (red), "Poczet hetmanów Rzeczypospolitej. Hetmani koronni", Warszawa 2005, str. 391

W Królewcu zebrał się sejm Prus Książęcych

4 MAJA 1539 roku w Królewcu zebrał się zwołany w marcu przez księcia Albrechta Hohenzollerna sejm stanów pruskich. Głównym tematem obrad było uchwalenie nowych podatków na cele wojenne. Na początku marca 1539 r. książę Albrecht otrzymał pismo od króla Zygmunta Starego z informacją o grożącym niebezpieczeństwie ze strony Turcji, Sulejman Wspaniały miał przygotowywać wyprawę przeciwko Polsce. Król wzywał swojego lennika do przygotowań wojennych. W odpowiedzi książę zapewnił króla, że stać będzie przy nim wszystkimi swoimi siłami.³¹⁸ Przygotowania wojenne wymagały jednak funduszy, zgromadzona szlachta zgodziła się na 10 procentowy podatek od dochodów i pół procenta od majątku, trudniejszymi negocjatorami okazały się miasta pruskie, ostatecznie i one zgodziły się na wojenne obciążenia podatkowe, jednak niższe niż w przypadku szlachty. Albrecht Hohenzollern swoim zaangażowaniem w sprawę turecką chciał rozwiązać sprawę nałożonej na niego w 1532 r. banicji cesarskiej, osiągając częściowy sukces. W 1540

³¹⁸ Małłek Janusz, "Ustawa o rządzie (Regimentsnottel) Prus Książęcych z roku 1542", Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu, rocznik 72, zeszyt 2, 1967, str. 113-117

roku Zygmunt Stary zobowiązał się wysłać specjalne poselstwo w tej sprawie do cesarza a w 1541 r. uzyskano roczne zawieszenie banicji.

Miejsce wydarzenia: [Królewiec](#)

Nieudany zamach na Zygmunta I Starego

5 MAJA 1523³¹⁹ roku w Krakowie zamachowiec strzelił w okno wieży wawelskiego zamku zwanej Kurzą Stopką (lub Kurzą Nogą)³²⁰. Kula z rusznicy rozbiła okno i przelatując obok króla utkwiała w suficie pomieszczenia.³²¹ Zygmunt Stary wieczorami spacerował po zamku i spoglądał na miasto z okien, sprawca którego nigdy nie ustalono i nie złapano musiał znać zwyczaje władcy. Podejrzewano, że próba zamachu miała związek z wprowadzonym właśnie przez Zygmunta podatkiem od wyrobu piwa, miodu, wódki i wina.

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

---

³¹⁹ Wikipedia [Zygmunt I Stary](#)

³²⁰ Wikipedia [Kurza Stopka na Wawelu](#)

³²¹ Jasienica Paweł, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 326

Podpisano akt unii krakowsko-wileńskiej - 1499

6 MAJA 1499 roku w Krakowie, podpisano porozumienie Polski i Litwy ustanawiające przymierze polityczne i wojskowe między obu krajami.³²² Po śmierci Kazimierza Jagiellończyka zakończyła się unia personalna spajająca oba państwa, królem Polski został Jan Olbracht a wielkim księciem Litwy Aleksander Jagiellończyk. Niezbędne i korzystne dla obu stron okazało się podpisanie porozumienia zapewniającego dalsze istnienie związku polsko-litewskiego. Dokument ze strony litewskiej został podpisany w Wilnie 24 lipca 1499 r. Jego sygnatariuszami byli dostojnicy obu państw m.in. Fryderyk Jagiellończyk, Mikołaj Firlej, Łukasz Watzenrode³²³, Mikołaj Radziwiłł.³²⁴

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

---

³²² Wikipedia [Unia krakowsko-wileńska](#)

³²³ Wikipedia [Łukasz Watzenrode](#)

³²⁴ Wikipedia [Mikołaj Radziwiłł Amor](#)

Ślub Zygmunta Augusta i Elżbiety Habsburg

6 MAJA 1543³²⁵ roku w Krakowie, w katedrze na Wawelu odbył się ślub Zygmunta II Augusta z Elżbietą Habsburg, córką arcyksięcia Austrii i króla Niemiec (a późniejszego cesarza) Ferdynanda I Habsburga oraz Anny Jagiellonki.³²⁶ Ślubu udzielał arcybiskup i prymas Polski Piotr Gamrat.³²⁷ Małżeństwo planowano już od kilkunastu lat, pierwszy przedmałżeński traktat podpisano w roku 1530, ostateczny osiem lat później - 16 czerwca 1538 r., w lipcu tego roku odbyły się oficjalne zaręczyny. Ze względu na bliskie pokrewieństwo

³²⁵ Wikipedia [Zygmunt II August](#)

³²⁶ Jasienica Paweł, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 357

³²⁷ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 81

Zygmunta i Elżbiety, konieczna była dyspensa udzielona przez papieża Klemensa VII w 1531 r.³²⁸ Uroczystości weselne w Krakowie trwały dwa tygodnie, wcześniej dokonano również koronacji Elżbiety na królową Polski - Zygmunt August został koronowany już w wieku 10 lat, w 1530 r. Małżeństwo nie trwało długo, Elżbieta zmarła w 1545 r. mając zaledwie 19 lat.

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

---

³²⁸ Wikipedia [Elizabeth of Austria \(1526-1545\)](#)

Zmarł Jerzy II Wspaniały, książę brzeski

7 MAJA 1586 roku w Brzegu zmarł książę Jerzy II Wspaniały (brzeski) z dynastii Piastów śląskich, prawnuk Kazimierza Jagiellończyka, siostrzeniec Albrechta Hohenzollerna. Władał księstwem brzeskim od 1547 r., za jego czasów zamek w Brzegu stał się jedną z najwspanialszych rezydencji renesansowych na Śląsku.³²⁹ Był protestantem, utworzył brzeskie protestanckie gimnazjum humanistyczne. W 1574 roku powitał na Łużycach króla elekta Henryka Walezego³³⁰ i odprowadził go do polskiej granicy.

Miejsce wydarzenia: [Brzeg](#)

---

³²⁹ Wikipedia [Jerzy II brzeski](#)

³³⁰ Wikipedia [Henryk III Walezy](#)

Zmarła Barbara Radziwiłłówna, królowa Polski, wielka księżna litewska

8 MAJA 1551 roku w Krakowie zmarła Barbara Radziwiłłówna, królowa Polski, wielka księżna litewska, druga żona Zygmunta II Augusta.^{331,332} Barbara pochodziła z rodu magnatów litewskich, żoną króla została potajemnie w 1547 r., zarówno Barbara jak i Zygmunt II August mieli już za sobą jedno małżeństwo. Pochodzenie królewskiej małżonki jak i okoliczności ślubu były powodem wielu kontrowersji wśród szlachty i senatorów. Dopiero pół roku przed śmiercią Barbary, w grudniu 1550 roku udało się Zygmuntowi doprowadzić do jej koronacji.

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

---

³³¹ Wikipedia [Barbara_Radziwiłłówna](#)

³³² Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 99

Zakończono głosowanie podczas pierwszej wolnej elekcji w 1573 roku

9 MAJA 1573 roku we wsi Kamień pod Warszawą (obecnie część praskiej części miasta) zakończono zbieranie głosów podczas sejmiku elekcyjnego, zebranego po śmierci Zygmunta II Augusta.^{333,334} Głosowanie rozpoczęło 3 maja, wśród najpoważniejszych kandydatów byli Henryk Walezy i Ernest Habsburg. 22 z 32 województw poparły kandydaturę francuską.³³⁵ Przeciwnicy Walezego, w tym wielu protestantów skupionych wokół marszałka wielkiego koronnego Jana Firleja, opuścili obóz sejmowy przenosząc się do niedalekiego Grochowa. Oczekiwano zatwierdzenia aktu konfederacji warszawskiej i zredagowania ostatecznej wersji artykułów henrykowskich. Doszło do rokowań zakończonych zgodą dzięki pośrednictwu Piotra Zborowskiego. Do historii przeszły słowa, którymi Jan Firlej uzasadniał porozumienie:³³⁶ *"Widzę to na oko Miłościwi Panowie, a bracia, który nam za skaraniem jakimś Pańskim za grzechy nasze jest mimo wolą naszą przejrany y dany, nie uczyni nam pożytku żadnego, y owszem wszystkiego złego naszego z nim się nam trzeba spodziewać, ale kiedy się już tak wielom ludzi upodobało, cosz rzec, lepiej jest nam na to pozwolić, a niżli drogiej ojczyźnie swej zguby i rozlania krwi braciej milej życzyć"*. 11 maja prymas Jakub Uchański mianował Henryka Walezego królem Polski i wielkim księciem Litwy.

Miejsce wydarzenia: [Kamień](#)

³³³ Wikipedia [Elekcja 1573](#)

³³⁴ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 166-171

³³⁵ [kamionek.warszawa.pl 1573 rok – Pierwsza wolna elekcja na polach wsi Kamień...](#)

³³⁶ Dubas-Urwanowicz Ewa, "Koronne zjazdy szlacheckie w dwóch pierwszych bezkrólewicach po śmierci Zygmunta Augusta", Białystok 1998, str. 280

Zygmunt August wydał list kaperski dla Wolfa Munckenbecka

10 MAJA 1572 roku podczas obrad sejmiku w Warszawie Zygmunt II August wydał list kaperski dla Wolfa Munckenbecka. Miał to być ostatni taki dokument wydany przez króla, który dwa miesiące później zmarł w Knyszynie. Królewska flota kaperska zaczęła być formowana od 1560 roku, kiedy w związku z narastającym konfliktem z państwem moskiewskim, dotyczącym Inflant, konieczne stało się posiadanie własnej floty kontrolującej żeglugę handlową na Bałtyku. Nie używano wówczas terminu "kaper", raczej sformułowania "straż morska", "custodia maris" czy "frajbiterzy".³³⁷ Listy kaperskie, czy też "listy morskie" zezwalały ich posiadaczom na zwalczanie floty nieprzyjatelnej królowi polskiemu, zakazywały wyrządzania szkód poddanym królewskim, określały też iż dziesiąta część łupu zdobytego przez okręt kaperski miała należeć do króla. Były to dość typowe warunki dla kaprów w ówczesnych czasach, niekiedy władcy zastrzegali sobie wyższe udziały, np. car Iwan IV oczekiwał od swoich kaprów przekazania co trzeciego zdobytego statku.

Miejsce wydarzenia: [Warszawa](#)

³³⁷ Bodniak Stanisław, "Polska a Bałtyk za ostatniego Jagiellona", Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej 3, 1946, str. 61

Samuel Zborowski został ujęty i osadzony w wieży wawelskiego zamku

11 MAJA 1584 roku w Piekarach nad Szreniawą koło Proszowic na polecenie kanclerza Jana Zamoyskiego ujęto Samuela Zborowskiego.³³⁸ Samuel Zborowski był od wielu lat banitą, skazanym jeszcze za panowania Henryka Walezego. Udał się wówczas na dwór Stefana Batorego w Siedmiogrodzie a po jego elekcji nie bacząc na wyrok i licząc na przychyłność nowego władcy przybył wraz z nim do Polski. Zajmował się m. in. szkoleniem Kozaków zaporoskich.³³⁹ Sytuacja zmieniła się kiedy Zborowski zaczął grozić zamachem na Batorego, kontaktować się z Habsburgami, odwiedził też Henryka Walezego w Paryżu. Uznano to za przejaw zdrady, zresztą podejrzewano o nią całą rodzinę Zborowskich. Wówczas kanclerz Zamoyski zdecydował o ujęciu Zborowskiego korzystając dodatkowo z okazji, że udał się on do dworu swojej siostrzenicy Elżbiety Włodkowej w Piekarach, na terenie należącego do Jana Zamoyskiego starostwa krakowskiego. Szybko też zdecydowano o egzekucji banity - za przyzwoleniem króla, który wówczas wypowiedział podobno słowa "*Canis mortuus non mordet*" (martwy pies nie kąsa). Karę wymierzono rankiem 26 maja - Samuel Zborowski został ścięty na dziedzińcu zamku na Wawelu.

Miejsce wydarzenia: [Piekary](#)

³³⁸ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 241-244

³³⁹ Wikipedia [Samuel Zborowski](#)

Zmarł Jan Ocieski, dyplomata i kanclerz wielki koronny

12 MAJA 1563 roku w Krakowie zmarł Jan Ocieski, kanclerz wielki koronny za panowania Zygmunta II Augusta.³⁴⁰ Wcześniej sekretarz królewski i dyplomata w służbie Zygmunta Starego.³⁴¹ Wielokrotnie posłował do Turcji, Rzymu, w 1540 roku przebywał na dworze cesarza Karola V, zajmując się sprawami królowej Bony. Popierał szlachecki ruch egzekucyjny, kanclerzem wielkim koronnym został w 1552 r. Szesnastowieczny kronikarz Stanisław Orzechowski uwiecznił zdarzenie z udziałem przyszłego kanclerza, do którego doszło podczas pogrzebu Zygmunta Starego.³⁴² Obecny na uroczystościach książę Albrecht Hohenzollern chciał zgodnie z odwiecznym zwyczajem złożyć ofiarę za duszę swojego wuja. Jan Ocieski, doświadczony dyplomata ale znany też jako człowiek żartobliwy, zauważył złośliwie, że jest to sprzeczne z naukami Lutra w sprawie odpustów, rzekomo wyznawanymi przez księcia, który od ponad 20 lat był luteraninem. Albrecht zrezygnował i powstrzymał się od ofiary.

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

³⁴⁰ Encyklopedia PWN (encyklopedia.pwn.pl) [Ocieski Jan](#)

³⁴¹ Wikipedia [Jan Ocieski](#)

³⁴² Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 92

Rozpoczął się zwołany przez Zygmunta Starego zjazd w Toruniu

13 MAJA 1520 roku w Toruniu rozpoczął się zwołany przez Zygmunta Starego zjazd z udziałem przedstawicieli stanów pruskich, posłów węgierskich, przedstawicieli książąt Rzeszy i nuncjusza papieskiego Zachariasza Ferreri.³⁴³ Od 1519 roku trwała wojna polsko-krzyżacka, zjazd miał wypracować sposób porozumienia z wielkim mistrzem Albrechtem Hohenzollernem by doprowadzić do zakończenia konfliktu. Rozpatrywano pomysł nuncjusza zakładający zawieszenie dożywotnio obowiązku złożenia hołdu dla Albrechta Hohenzollerna, hołd królowi polskiemu mieli za to złożyć poddani zakonowi. Zygmunt Stary zgodził się by propozycję tą przedstawiono w Królewcu, zgodził się też na 10 dniowy rozejm. Ostatecznie w czerwcu doszło do osobistego spotkania króla z wielkim mistrzem, który przybył do Torunia. Ze względu na twarde i nieustępliwe stanowisko strony krzyżackiej rozmowy te nie przyniosły jednak rezultatów. Wojna trwała, dopiero wiosną następnego roku zawarto w Toruniu czteroletni rozejm.

Miejsce wydarzenia: [Toruń](#)

³⁴³ Dwojak Sylwia, "Wizyty Zygmunta Starego w Toruniu (1519–1521)", *Rocznik Toruński*, t. 43, 2016, str. 17

Zygmunt I Stary ogłosił wyrok w sprawie regencji księżnej Anny na Mazowszu

14 MAJA 1518 roku Zygmunt I Stary ogłosił wyrok w sporze między szlachtą mazowiecką a pełniącą funkcję regentki wdową po Konradzie III Rudym - księżną Anną.³⁴⁴ Cześć możnowładców i urzędników książęcych już od 1516 r. domagała się przejęcia władzy przez synów Konrada: Stanisława i Janusza III i zakończenia regencji. Próbowano uprowadzić siłą synów Konrada III, szlachta dokonała zbrojnego najazdu na dwór książęcy w Makowie. Eskalacji konfliktu zapobiegła interwencja króla Zygmunta Starego. W 1517 r. uzgodniono tymczasowe wspólne rządy Anny i starszego z jej synów: Stanisława. 14 maja następnego roku wyrokiem królewskim uznano rządy regentki za zakończone. Władcami Mazowsza zostali jej synowie, nie trwało to jednak długo, Stanisław zmarł w 1524 roku, Janusz przeżył go tylko o dwa lata. Jesienią 1526 r. przedstawiciele szlachty mazowieckiej złożyli hołd Zygmunutowi I a Mazowsze zostało wcielone do Królestwa Polskiego.

³⁴⁴ Grabowski Janusz, "Anna Odrowążowa, ostatnia księżna mazowiecka", *Archeion*, T. CXIII, Warszawa 2012, str. 266

Książę Albrecht Hohenzollern obniżył wynagrodzenie profesorów królewskiego uniwersytetu

15 MAJA 1549 roku książę Albrecht Hohenzollern zdecydował o obniżeniu pensji niektórych profesorów uniwersytetu w Królewcu do wysokości 100 grzywien. Uniwersytet istniał od 1544 r., był drugą uczelnią wyższą na terenie Rzeczypospolitej, a także drugą uczelnią protestancką w Europie. Początkowo przeznaczona przez księcia suma 3 tysięcy grzywien na utrzymanie uczelni była zupełnie wystarczająca, jednak dość szybko okazało się że postępująca inflacja czyni fundację Albrechta na rzecz Uniwersytetu zbyt szczupłą, stąd konieczność obniżek.³⁴⁵ Większym jednak problemem z punktu widzenia profesorów (których początkowo było zaledwie 11), była regularność wypłat wynagrodzenia, a właściwie jej brak. Dopiero w 1556 r. książę Albrecht zgodził się przeznaczyć na rzecz Akademii dochody z leżącej niedaleko posiadłości Rybaki (Fischhausen). Aby wspomóc często nienajlepszą sytuację materialną wykładowców, nadawano im dodatkowe przywileje, np. warzenia piwa a także przyznawano deputaty drewna opałowego. Zarobki profesorów różniły się zależnie od dziedziny, którą się zajmowali, najlepiej opłacani byli profesorowie teologii, prawa i medycyny, słabiej zaś profesorowie filozofii. W zamian za wynagrodzenie zobowiązani byli do prowadzenia 4 godzin wykładów tygodniowo.

Miejsce wydarzenia: [Królewiec](#)

Zmarł Erazm Kretkowski, dyplomata królewski i kasztelan gnieźnieński

16 MAJA 1558 roku w Padwie zmarł Erazm Kretkowski, podróżnik, dyplomata w służbie Zygmunta I Starego i Zygmunta II Augusta, od 1551 r. kasztelan gnieźnieński.³⁴⁶ W 1538 r. był posłem polskim na dworze sułtańskim w Stambule.³⁴⁷ Podróżował do Egiptu i Indii. Jego grób znajduje się w Padwie a znajdujące się na płycie nagrobnej łacińskie epitafium autorstwa Jana Kochanowskiego, uważane jest za jego pierwszy opublikowany tekst poetycki.³⁴⁸

Miejsce wydarzenia: [Padwa](#)

---

³⁴⁵ Bogdan Danuta, "W kręgu autonomii uniwersyteckiej. Troski i radości profesorów Uniwersytetu Królewskiego w XVI-XVII wieku", *Echa Przeszłości*, IX, 2008, str. 45

³⁴⁶ [Wikipedia Erazm Kretkowski \(1508–1558\)](#)

³⁴⁷ [Wikipedia Epitaphium Cretcovii](#)

³⁴⁸ [Wikipedia Przedstawiciele dyplomacji Polski w Turcji](#)

Urodził się Albrecht Hohenzollern

17 MAJA 1490³⁴⁹ roku w Ansbach (Bawaria) urodził się Albrecht Hohenzollern, syn Fryderyka Hohenzollerna i Zofii Jagiellonki. Był ostatnim wielkim mistrzem zakonu krzyżackiego przed sekularyzacją, oraz pierwszym władcą Prus Książęcych - pierwszego protestanckiego państwa w Europie.

Miejsce wydarzenia: [Ansbach](#)

³⁴⁹ Wikipedia [Albrecht Hohenzollern \(1490-1568\)](#)

Zmarł Grzegorz ze Stawiszyna, profesor i rektor Uniwersytetu Krakowskiego

18 MAJA 1518 roku zmarł Grzegorz ze Stawiszyna, filozof i teolog, profesor i trzykrotny rektor Uniwersytetu Krakowskiego.³⁵⁰ Uważany był za jednego z wybitniejszych profesorów krakowskiej uczelni w tamtym okresie. Zmarł w wieku 59 lat w wyniku ataku apopleksji w katedrze krakowskiej. Swoją cenny księgozbiór przekazał do zbiorów Kolegium Większego Uniwersytetu,³⁵¹ w testamencie przeznaczył także wsparcie finansowe na rzecz dokończenia budowy sklepienia biblioteki Kolegium. Wśród książek posiadanych przez Grzegorza ze Stawiszyna była kronika świata Giacomo Filippo Forestiego z Bergamo *Supplementum supplementi chronicarum ab ipso mundi exordio usque ad redemptionis nostrae annum MCCCCX editum et novissime recognitum et castigatum*. Na jej wyklejkach i kartach ochronnych rektor uczelni prowadził zachowane do dziś interesujące zapiski autobiograficzne i historyczne.³⁵²

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

³⁵⁰ Wikipedia [Grzegorz ze Stawiszyna](#)

³⁵¹ Pietrzyk Zdzisław, "Grzegorz ze Stawiszyna (1481-1540)", Złota księga Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000, str. 75-77

³⁵² Zdanek Maciej, "Zapiski biograficzne i historyczne Grzegorza ze Stawiszyna (1481-1540) oraz ich kontynuacja", "Roczniki Historyczne", Rocznik LXXXVI — 2020, str. 187-216

Zmarł Jan Łaski, kanclerz wielki koronny i prymas Polski

19 MAJA 1531 roku w Kaliszu zmarł Jan Łaski, sekretarz królewski, kanclerz wielki koronny, arcybiskup gnieźnieński i prymas Polski.³⁵³ Za panowania Jana Olbrachta został sekretarzem królewskim i dyplomata, król Aleksander Jagiellończyk mianował go najwyższym sekretarzem królewskim a od 1503 r. pełnił funkcję kanclerza wielkiego koronnego. Funkcji tej zrzekł się zostając arcybiskupem gnieźnieńskim. W 1506 wydał tzw. *Statuty Łaskiego*,³⁵⁴ zebrane statuty, przywileje, konstytucje sejmowe i dekrety obowiązujące w Królestwie Polskim. W 1530 r. w katedrze na Wawelu koronował Zygmunta Augusta. Popierał szlachecki ruch egzekucyjny, zwalczał luteranizm.

Miejsce wydarzenia: [Kalisz](#)

³⁵³ Wikipedia [Jan Łaski](#)

³⁵⁴ Wikipedia [Statut Łaskiego](#)

Sejm stanów Prus Książęcych uchwalił zwiększenie akcyzy na cele wojenne

20 MAJA 1535 roku sejm stanów Prus Książęcych zgodził się na wniosek księcia Albrechta Hohenzollerna uchwalić zwiększenie podatku akcyzowego na cele wojenne.³⁵⁵ W tym czasie trwała w Danii wojna domowa zwana później "zatargiem hrabiów". Po śmierci króla Fryderyka I w 1533 r., o władzę walczyło stronnictwo obalonego kilka lat wcześniej króla Christiana II, popieranego przez hanzeatycką Lubekę, ze zwolennikami syna Fryderyka I - Christiana III, wspieranymi przez Szwecję. Christian III był szwagrem Albrechta Hohenzollerna i to na wystąpienie po jego stronie potrzebował funduszy księżę Prus.³⁵⁶ Oprócz powinowactwa księżę brał pod uwagę fakt, że sojusznikiem Lubeki był zakon krzyżacki, ciągle zgłaszający pretensje do Prus Książęcych i podważający legalność jego panowania. Czarę ostatecznie przepełniło porwanie pruskiego okrętu przez Lubekę. Uchwalone podatki przeznaczono na żołnierzy zaciężnych, przygotowano też flotę 12 okrętów dowodzoną przez Jana Painego, która w czerwcu 1535 r. wzięła udział w zwycięskiej dla duńskich, szwedzkich i pruskich stronników Christiana III bitwie pod Svendborgiem, przyczyniając się do ostatecznego zwycięstwa w kolejnym roku, po kapitulacji Kopenhagi.³⁵⁷ Zwycięski Christian III ustanowił luteranizm religią panującą w Danii.

³⁵⁵ Małłek Janusz, "Ustawa o rządzie (Regimentsnottel) Prus Książęcych z roku 1542", Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu, rocznik 72, zeszyt 2, 1967, str. 111

³⁵⁶ Wikipedia [Grevens_Fejde](#)

³⁵⁷ Wikipedia [Wojna Hanzy z Danią, Szwecją i Prusami](#)

W Malborku podpisano dokumenty unii monetarnej Prus Królewskich i Prus Książęcych

21 MAJA 1528 roku w Malborku, w gospodzie biskupa Ferbera, przedstawiciele Prus Królewskich i Prus Książęcych podpisali dwa jednobrzmiące dokumenty ustanawiające unię monetarną według nowej stopy polskiej.³⁵⁸ Treść dokumentów uchwalono dzień wcześniej podczas obrad sejmiku stanów pruskich. W imieniu Prus Królewskich podpisał je biskup warmiński Maurycy Ferber, Jan Kono-packi - biskup chełmiński i Jerzy Bażyński, wojewoda malborski. W imieniu Prus Książęcych dokumenty sygnował nadburgrabia Jan Besenrade i starosta Jerzy Kunheim. Był to wielki sukces polityki monetarnej Zygmunta I Starego, system monetarny Prus został uzgodniony z polskim co ułatwiało handel ale też podkreślało przynależność Prus do Królestwa Polskiego. Podpisane dokumenty zawierały dwanaście głównych punktów, m.in. głoszących wycofanie starych monet z chwilą wprowadzenia nowych z określonymi wyjątkami, kurs wymiany starych monet na nowe, monety bite dla Prus Królewskich miały zawierać wizerunek króla i królewski herb,

³⁵⁸ Małłek Janusz, "Prusy Królewskie a Prusy Książęce w latach 1525-1548", Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie, nr 53, 1976, str. 62

te wytwarzane dla Prus Książęcych - wizerunek księcia Albrechta Hohenzollerna a z drugiej strony orła. Zakazano pod karą śmierci przetapiania monet przez osoby nieuprawnione, z wyjątkiem przetapiania na kosztowności, lecz jedynie na własne potrzeby.

Miejsce wydarzenia: **Malbork**

Papież Paweł IV udzielił odpowiedzi na postulaty religijne polskiej szlachty

22 MAJA 1556 roku w Rzymie papież Paweł IV udzielił posłowi polskiemu, kasztelanowi sandomierskiemu i marszałkowi nadwornemu Stanisławowi Maciejowskiemu odpowiedzi na przekazane mu postulaty religijne szlachty polskiej. Postulaty uchwalone przez sejm dotyczyły wprowadzenia liturgii w języku narodowym, przyjmowania komunii pod dwiema postaciami, zniesienia celibatu i zwołania soboru narodowego. Trzeba pamiętać, że zarówno sejm jak i senat składały się wówczas w dużym stopniu ze szlachty wyznania protestanckiego, protestantami było co najmniej 20 na 61 senatorów i 36 na 92 posłów. Podczas oficjalnej audyencji 9 maja 1556 r. Stanisław Maciejowski nadmienił jednak, że postulaty są stanowiskiem szlachty, które król zmuszony był przyjąć.³⁵⁹ Odpowiedź papieża była negatywna. Protestanci polscy liczyli wówczas na poparcie przez Zygmunta Augusta idei Reformacji, do tego jednak nigdy nie doszło, jedyne co udało się im osiągnąć to zniesienie w 1563 r. jurysdykcji stanu duchownego nad szlachtą co w praktyce oznaczało dla niej gwarancję swobody wyznania.

Miejsce wydarzenia: **Rzym**

---

³⁵⁹ Wijaczka Jacek, "Reformacja w Koronie w XVI w. - sukces czy niepowodzenie?", Gdański Rocznik Ewangelicki, vol. VIII, 2014, str. 21-22

Senatorowie opodatkowali się na rzecz utrzymania wojsk zaciężnych w Inflantach

23 MAJA 1566 roku podczas obrad sejmu koronnego w Lublinie senatorowie, duchowieństwo i największe miasta Królestwa zdecydowały się dobrowolnie wesprzeć skarb królewski na opłacenie wojsk zaciężnych uczestniczących w wojnie o Inflanty.³⁶⁰ Konflikt z Rosją o Inflanty trwał już od kilku lat, obciążenia militarne i finansowe przekraczały możliwości Wielkiego Księstwa Litewskiego, niezbędne było wsparcie Korony. Jednak podczas sejmu lubelskiego 1566 roku, szlachta, która z pewnymi oporami godziła się w poprzednich latach na uchwalanie podatków i zezwalała na zaciąganie przez króla zastawów na opłacenie wydatków wojennych, tym razem stawiała opór. Szczególnie wobec widocznej niechęci ze strony litewskiej wobec ustanowienia unii realnej obu państw. Sytuację uratowała częściowo

³⁶⁰ Januszek-Sieradzka Agnieszka, "Potrzeba Moskiewska" na sejmach koronnych w latach 60. XVI stulecia, Teki Kom. Hist. – OL PAN, 2012, IX, str. 18

dobrowolna składka senatorów i miast, szczególnie hojni okazali się przedstawiciele duchowieństwa: arcybiskup gnieźnieński Jakub Uchański przeznaczył 6000 florenów, niewiele mniej biskup krakowski Filip Padniewski, opactwo benedyktynów - 3000 florenów. Wojewodowie i kasztelanowie przeznaczyli ponad 10 tys. florenów łącznie, z miast najhojniejszy był Kraków - wsparł króla sumą 1500 florenów. W Archiwum Akt Dawnych w Warszawie zachował się dokument "*Percepta peccuniarum contributionum de bona voluntate...*" z listą ofiarodawców i wysokością składek.

Miejsce wydarzenia: **Lublin**

Zygmunt I Stary wystawił dokument w sprawie podatków dla duchowieństwa

24 MAJA 1507 roku w Sandomierzu Zygmunt I Stary wydał dokument potwierdzający, że podatki dla duchowieństwa uchwalone podczas sejmu 1507 roku nie mogą być traktowane jako precedens i nie uszczuplą wolności podatkowych stanu duchownego. Podobny dokument w formie przywileju z 8 marca 1507 roku król wystawił wcześniej dla szlachty, potwierdzając że szlachta zgodziła się na obciążenia podatkowe z dobrej woli *pro conservatione tuitioneque reipublicae*.³⁶¹ Jednym z głównych tematów sejmu zebranego w Krakowie tuż po koronacji Zygmunta Starego, było właśnie uchwalenie podatków na cele wojenne. Należało wzmocnić ochronę granic Królestwa oraz wspomóc Wielkie Księstwo Litewskie zagrożone wojną ze strony państwa moskiewskiego. Podatki uchwalono, szlachta zobowiązała się m.in. do zapłacenia czwartej części rocznych dochodów z czynszu, duchowieństwo oprócz analogicznego podatku od czynszu także ósmą część wszystkich dziesięcin. Miasta obciążono podatkiem od nieruchomości (2 grosze od każdej grzywny majątku). Mimo królewskich dokumentów i przywilejów nowe podatki nie spotkały się z dobrym przyjęciem, szlachta małopolska odmawiała płacenia "czwarcizny od czynszów", szlachta z Wielkopolski natomiast wynegocjowała zwolnienie z obowiązku pospolitego ruszenia w zamian za dodatkowy podatek.

Miejsce wydarzenia: **Sandomierz**

---

³⁶¹ Uruszczak Waław, "Sejm koronacyjny w 1507 roku w Krakowie", *Studia z dziejów Państwa i Prawa Polskiego*, t. 7, 2002, str. 116

Zamek w Pokarminie poddał się wojskom hetmana Firleja

25 MAJA 1520 roku, w południe, krzyżacka załoga zamku w Pokarminie (Brandenburg) położonego kilkanaście kilometrów od Królewca poddała się wojskom polskim hetmana Firleja, niedawno wzmocnionym zaciężnymi oddziałami czeskimi.³⁶² Dowodzący obroną zamku zrezygnowali z oporu wobec braku szans na posiłki ze strony wielkiego mistrza i widocznej przewagi armii królewskiej szacowanej na ponad 8 tysięcy jeźdźców i pieszych. Był to ostatni znaczący punkt oporu przed stolicą państwa zakonnego. Od roku trwała już wojna polsko-krzyżacka, która przybierała właśnie mocno niekorzystny obrót dla zakonu. Jeszcze tego samego dnia pierwsze oddziały lekkiej jazdy i piechoty polskiej pojawiły się pod Królewcem, zajmując i rabując wieś na wzgórzu Haberberg.

Miejsce wydarzenia: **Pokarmin** (niem. **Brandenburg**)

³⁶² Biskup Marian, "Wojny Polski z zakonem krzyżackim (1308-1521)", 2017

Zygmunt I Stary potwierdził przywileje Albrechta Hohenzollerna

26 MAJA 1526 roku król Zygmunt I Stary wydał dokumenty wprowadzające Albrechta Hohenzollerna formalnie w lenno i potwierdzające zbiorczo jego przywileje.³⁶³ Warunkiem wydania przywileju zbiorczego było wypełnienie przez księcia dwudziestego dziewiątego artykułu pokojowego traktatu krakowskiego, dotyczącego zwrotu dawnych przywilejów krzyżackich. Albrecht uczynił to 24 maja 1526 r. zwracając 4 beczki oryginalnych dokumentów w tym tzw. Złotą Bullę cesarza Fryderyka II z 1226 roku, która potwierdzała wówczas nadania dokonane przed Konrada Mazowieckiego dla zakonu krzyżackiego.³⁶⁴ Historia zakonu w Prusach dobiegała ostatecznie końca, a książę Albrecht mógł zająć się przygotowaniami do ślubu z córką króla duńskiego - księżniczką Dorotą.

³⁶³ Małłek Janusz, "Ustawa o rządzie (Regimentsnottel) Prus Książęcych z roku 1542", Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu, rocznik 72, zeszyt 2, 1967, str. 106

³⁶⁴ Małłek Janusz, "Prusy Królewskie a Prusy Książęce w latach 1525-1548", Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie, nr 53, 1976, str. 41-44

Flota gdańska wpłynęła na wody Zalewu Kurońskiego

27 MAJA 1520 roku walcząca w czasie wojny z zakonem po stronie Polski flota gdańska w sile pięciu okrętów wpłynęła przez Cieśninę Kłajpedzką na wody Zalewu Kurońskiego.³⁶⁵ Jej celem było zwalczanie żeglugi i handlu zakonu krzyżackiego. Od razu też zaatakowano dwa statki: holenderski i pruski pochodzący z Królewca, oba obrabowano. Załogi okrętów gdańskich dokonały też dywersji na lądzie, zdobyto i spalono miasto Kłajpeda oraz okoliczne wsie.

Miejsce wydarzenia: **Kłajpeda**

³⁶⁵ Biskup Marian, "Wojny Polski z zakonem krzyżackim (1308-1521)", 2017

Zmarła Zofia Jagiellonka, księżna brunszwicka, siostra Zygmunta Augusta

28 MAJA 1575 roku w Schöningen zmarła Zofia Jagiellonka, księżna brunszwicka, siostra Zygmunta Augusta.³⁶⁶ W 1556 r. została żoną Henryka II Młodszeo, sojusznika cesarza Karola V i przeciwnika reformacji. Księżę Brunszwiku miał wówczas 67 lat, Zofia zaś 34. Para nie doczekała się potomstwa. Po śmierci jej męża w 1568 r. władcza przeszła w ręce jego syna z pierwszego małżeństwa - Juliusza, który był protestantem i oficjalnie wprowadził luteranizm do swego księstwa. Zofia Jagiellonka w 1570 r. prawdopodobnie również stała się wyznawczynią nowej wiary. Zostawiła po sobie ogromne zbiory korespondencji³⁶⁷ - ponad 1900 listów - a korespondowała m. in. z bratem Zygmuntem Augustem, siostrami Izabellą, Anną i Katarzyną, księciem Juliuszem, cesarzem Maksymilianem II czy też teologami protestanckimi.

Miejsce wydarzenia: [Schöningen](#)

---

³⁶⁶ Wikipedia [Zofia Jagiellonka \(1522–1575\)](#)

³⁶⁷ Borkowska Urszula, "Dynastia Jagiellonów w Polsce", Warszawa, 2011

Hołd wielkiego mistrza Johanna von Tieffen

29 MAJA 1493 roku w Poznaniu wielki mistrz zakonu krzyżackiego Johann von Tieffen złożył hołd lenny królowi Janowi Olbrachtowi.³⁶⁸ Był to drugi hołd wielkiego mistrza, niecałe cztery lata wcześniej bowiem składał on hołd Kazimierzowi Jagiellończykowi. Mistrzowie zakonu na mocy pokoju toruńskiego kończącego wojnę trzynastoletnią zobowiązani byli do składania hołdów lennych wobec władców Królestwa Polskiego. Nie zawsze jednak wywiązywali się z tego obowiązku, Fryderyk Wettyn nie złożył hołdu wcale, by tego uniknąć wyjechał nawet z Prus do Saksonii, jego następcą Albrecht Hohenzollern hołd złożył dopiero po zawarciu traktatu krakowskiego, kiedy został świeckim lennikiem Zygmunta Starego i władcą Prus Książęcych.

Miejsce wydarzenia: [Poznań](#)

---

³⁶⁸ Wikipedia [Hołdy pruskie 1469–1641](#)

Podpalenie Warszawy przez agentów wielkiego księcia moskiewskiego Wasyla III

30 MAJA 1515 roku na terenie Warszawy wybuchł pożar, wzniecony przez ludzi przysłanych przez wielkiego księcia moskiewskiego Wasyla III. Trwała wówczas wojna litewsko-moskiewska, w którą zaangażowane było także Królestwo Polskie. Przekaz o działaniu rosyjskich podpalaczy zachował się w księgach grodzkich³⁶⁹ a także w korespondencji władającej wówczas Mazowszem regentki, księżnej Anny.³⁷⁰ W pożarze spłonęło 200 domów i klasztor bernardynów, od pojmanych jeńców dowiedziano się, że wielki książę wysłał wówczas na Mazowsze, do Polski i Prus 150 agentów mających prowadzić działania dywersyjne.

Miejsce wydarzenia: [Warszawa](#)

---

³⁶⁹ Wikipedia [Warszawa w XVI wieku](#)

³⁷⁰ Szybkowski Sobiesław, "Korespondencja książąt mazowieckich z radą miasta Gdańska w latach 1466–1526" w "Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum. Studia i materiały", VII, 2017, str. 295

Mikołaj Kopernik uzyskał tytuł doktora prawa kanonicznego

31 MAJA 1503 roku na Uniwersytecie w Ferrarze Mikołaj Kopernik uzyskał tytuł doktora prawa kanonicznego.³⁷¹ Przyszły słynny astronom studiował we Włoszech od 1496 r, początkowo w Bolonii, później w Rzymie i w Padwie, studiował nie tylko prawo, ale także medycynę, astronomię i filologię grecką. Wyjazd z Padwy do Ferrary w celu obrony doktoratu miał prawdopodobnie podłoże ekonomiczne, egzamin na uczelni w Ferrarze, zwanej *refugium miserorum*, był tańszy.³⁷² Pod koniec 1503 roku, po blisko 7 latach nauki na włoskich uniwersytetach, Kopernik wrócił do Polski, gdzie zaczął pracować dla biskupa warmińskiego Łukasza Watzenrode, wuja astronoma, który od wielu lat wspierał finansowo jego naukę.

Miejsce wydarzenia: [Ferrara](#)

---

³⁷¹ Wikipedia [Mikołaj Kopernik](#)

³⁷² Borawska Teresa, "Prawnicy w otoczeniu Mikołaja Kopernika", *Komunikaty Mazursko-Warmińskie*, nr 2(280), 2013, str. 300

Czerwiec

Teraz porządki francuskie chciał Henryk [Walezy] zaprowadzić pod Wawelem. Rychło przekonał się o tym prymas Uchański, gdy chciał postawić przed sądem duchownym jednego z księży apostatów i uprowadził go siłą wbrew straży marszałkowskiej. Na rozkaz króla Opaliński kazał straży otoczyć siedzibę prymasa i zatoczyć przed nią działa. Uchański więźnia wydał, co więcej, musiał przybyć na Wawel i pokornie prosić Henryka o przebaczenie.

Stanisław Grzybowski, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 180

Incydent podczas procesji Bożego Ciała w Lublinie

1 CZERWCA 1564 roku w Lublinie podczas procesji Bożego Ciała lubelski szlachcic, znany działacz reformacyjny i poeta Erazm Otwinowski wyrwał monstrancję z rąk księdza, krzycząc: "*Bóg jest w niebie, a więc nie ma go w chlebie, nie ma go w tej puszcze*".³⁷³ Następnie monstrancję podeptał i uciekł chroniąc się przed zemstą tłumu w domu protestanta Piotra Suchodolskiego,³⁷⁴ później zbiegł z miasta. Sprawcę, jako szlachcica, postawiono przed sądem sejmowym i oskarżono o bluźnierstwo. Skutecznie bronił go Mikołaj Rej, Otwinowski został skazany tylko na zapłatę za zniszczoną monstrancję.³⁷⁵ Był wyznawcą kalwinizmu, lecz kilka lat po opisanych wydarzeniach zmienił wyznanie i przystąpił do braci polskich (arian).³⁷⁶ Pod koniec życia przeniósł się do Rakowa, tam zmarł w 1614 r.

Miejsce wydarzenia: [Lublin](#)

---

³⁷³ Ośrodek "Brama Grodzka - Teatr NN" (teatrnn.pl) [Bracia polscy - dzieje lubelskiego zboru w latach 1560-1570](#)

³⁷⁴ Tazbir Janusz, "Bluźniercy, którzy uszli karze", Nauka 1/2011, str. 8

³⁷⁵ Wikipedia [Erazm Otwinowski](#)

³⁷⁶ hrabiatytus.pl [Erazm Otwinowski i jego proces. Jak karano profanację hostii w Polsce XVI wieku?](#)

Szlachta wszystkich odmian chrześcijaństwa zyskała prawo piastowania urzędów na Litwie

1 CZERWCA 1568 roku Zygmunt II August wydał przywilej dla szlachty litewskiej, który przyznawał wszystkim (szlacheckim) przedstawicielom wyznań chrześcijańskich prawo do piastowania urzędów w Wielkim Księstwie.³⁷⁷ Pięć lat wcześniej na sejmie wileńskim 1563 roku król wydał przywilej stwierdzający, iż na urzędy "nie tylko podlegli kościołowi rzymskiemu mają być wybierani i wynoszeni, ale jednakowo i zarówno wszyscy ludzie stanu rycerskiego z narodu szlacheckiego wiary chrześcijańskiej, zarówno Litwa, jak i Ruś" co oznaczało zrównanie praw szlachty prawosławnej z katolicką. Przedstawiciele szlachty protestanckiej uważali co prawda, że przywilej wileński obejmuje także ich, nowy przywilej jednoznacznie wskazywał na całą szlachtę wyznania chrześcijańskiego.

³⁷⁷ Wasilewski Tadeusz, "Tolerancja religijna w Wielkim Księstwie Litewskim w XVI—XVII w.", *Odrodzenie i reformacja w Polsce*, XIX, 1974, str. 117

Zygmunt II August zwolnił Kraków z opłaty podatku podwodnego

2 CZERWCA 1567 roku, na sejmie w Piotrkowie, Zygmunt II August wydał dokument potwierdzający zwolnienie 'raz na zawsze' Krakowa z obowiązku opłacania podatku podwodnego.³⁷⁸ Mieszczanie krakowscy utrzymywali, że będąc miastem stołecznym Kraków od zawsze zwolniony był z obowiązku dostarczania podwody (w uproszczeniu transportu dla króla i urzędników królewskich), powinien być wobec tego wolny od nowego podatku podwodnego wprowadzonego w 1564 r. Starania o zwolnienie z podatku rozpoczęto już w 1565 r. posługując się argumentem finansowym - wpłacono 1000 florenów do kasy królewskiej, cierpiący zwykle na brak gotówki Zygmunt August zażądał kolejnego tysiąca, który otrzymał po zakończeniu obrad sejmku.³⁷⁹ Zwolnienie podatkowe Krakowa potwierdził kilka lat później Stefan Batory. Było ono niezwykle korzystne dla miasta, gdyby uwzględnić stawki podatku według wysokości z 1564 roku Kraków musiałby wpłacać do kasy państwa około 1500 florenów rocznie.

Miejsce wydarzenia: **Piotrków**

³⁷⁸ Konarski Marcin, "Powinności podwodowe w świetle przekazu pierwszych sześciu tomów 'Volumina Legum'", *Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego* t. XIV, 16 (2) 2019, str. 73

³⁷⁹ Gołogórski Henryk, "Prawo pocztowe dawnej Polski", *Przegląd Pocztowy*, 1938 r. z. 7, str. 109

Król Zygmunt August zawiadomił Gdańsk o przeniesieniu strażników morza do Parnawy

3 CZERWCA 1571 roku król Zygmunt August zawiadomił władze miejskie Gdańska, iż podjął decyzję o przeniesieniu strażników morza (kaprów królewskich) do Parnawy.³⁸⁰ Tam mieli skuteczniej przeciwdziałać żegludze narewskiej, zwalczając handel z państwem moskiewskim, z którym Rzeczpospolita od kilku lat toczyła konflikt o Inflanty. Przeniesienie kaprów do Parnawy było rozważane już od pewnego czasu, wobec skarg Gdańska na ich działalność, która - jak twierdziło miasto - wywoływała represje szkodzące rozwojowi handlu gdańskiego. Władze miasta wskazywały także, że relokacja strażników morza pozwoli zwalczać coraz groźniejszych kaprów moskiewskich. W praktyce Gdańsk niewiele skorzystał na decyzji króla, strażnicy nie spieszyli się z opuszczeniem portu z którym byli od lat związani. Wkrótce też Zygmunt August zmienił stanowisko, tłumacząc że nie miał na myśli wypędzenia strażników z portu gdańskiego zaś przeniesienie do Parnawy utrudnia fakt, iż jest ona w rękach nieopłaconych żołnierzy zaciężnych. Nad polskimi strażnikami morza zbierały się jednak ciemne chmury z zupełnie innego kierunku - zniszczenie lub znaczne ograniczenie floty kaperskiej Zygmunta Augusta stało się celem króla Danii Fryderyka II.

³⁸⁰ Bodniak Stanisław, "Polska a Bałtyk za ostatniego Jagiellona", Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej 3, 1946, str. 241-250

Bunt studentów Akademii Krakowskiej

4 CZERWCA 1549 roku część studentów uczelni krakowskiej opuściła miasto śpiewając pieśń "*Ite in orbem universum*" i głosząc, że udają się studiować na innych uniwersytetach.³⁸¹ Był to efekt wcześniejszego konfliktu między żakami a księdzem Andrzejem Czarnkowskim, wpływowym kanonikiem słynącym z prowadzenia wystawnego i wesołego życia. W maju 1549 roku służba kanonika poraniła wielu studentów, jednego zabiła.³⁸² Doszło do rozruchów, studenci bezskutecznie szukali sprawiedliwości u króla, później przed sądem duchownym, który jednak Czarnkowskiego uniewinnił, konsekwencji uniknęli także jego słudzy.³⁸³ Rozżaleni studenci opuścili uniwersytet i Kraków, i mimo iż spora część z nich później wróciła do miasta to szacuje się że studia porzuciło wówczas ponad 6 tysięcy z nich, wielu trafiło na niemieckie uczelnie protestanckie. Krakowska uczelnia przetrwała ten kryzys, choć można było zaobserwować stopniowy upadek jej znaczenia i prestiżu a problemy materialne profesorów uniwersytetu powodowały ich migrację na dwór królewski i dwory zamożniejszej szlachty. Afera nie zaszkodziła za to karierze kanonika Czarnkowskiego,³⁸⁴ w 1553 roku został biskupem poznańskim gdzie zasłużył się zwalczaniem innowierców i obroną interesów kościoła.

³⁸¹ Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (www.archiwum.uj.edu.pl)
[Secesja studentów z Krakowa](#)

³⁸² Kocznur Jan, "Proces księdza Andrzeja Czarnkowskiego", *Palestra* 4/9(33), 1960, str. 70-74

³⁸³ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", *Wielka Historia Polski* t.4, Kraków 2000, str. 108

³⁸⁴ Uniwersytet Jagielloński (www.uj.edu.pl) [Uniwersytet Jagielloński z innej perspektywy - studenci opuszczają miasto](#)

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

Książę Zygmunt Jagiellończyk uzyskał prawo bicia groszy czeskich

5 CZERWCA 1504 roku książę Zygmunt Jagiellończyk, wówczas książę głogowski i opawski a w przyszłości król Polski, uzyskał prawo bicia groszy czeskich.^{385,386} Książę Zygmunt, dzięki bratu Władysławowi, królowi Czech i Węgier, od 1499 roku sprawował władzę w Głogowie, początkowo za pośrednictwem starosty, zaś od 5 czerwca 1502 roku osobiście. Zygmunt dał się poznać jako dobry administrator, dbający o uporządkowanie spraw podatkowych i sądowniczych księstwa. Głogów opuścił w sierpniu 1506 r.

---

³⁸⁵ Nowak Krzysztof, "Zygmunt Stary", Encyklopedia Ziemi Głogowskiej, zeszyt 10, 1993, str. 21-22

³⁸⁶ Wikipedia [Zygmunt I Stary](#)

Książę Konstanty Wasyl Ostrogski złożył przysięgę wierności Koronie

6 CZERWCA 1569 roku książę Konstanty Wasyl Ostrogski, wojewoda kijowski, złożył przysięgę wierności Koronie.^{387,388} Wcześniej król Zygmunt II August zdecydował o inkorporacji województwa kijowskiego do Królestwa Polskiego. Był to sposób nacisku na posłów litewskich, by ponownie przystąpili do obrad w Lublinie dotyczących unii polsko-litewskiej. Przeprowadzone od marca inkorporacje kilku województw (oprócz kijowskiego dotyczyło to także Podlasia, Wołynia i województwa braclawskiego) okazały się skuteczne, negocjacje unijne wznowiono 7 czerwca,³⁸⁹ akt unii lubelskiej podpisano 1 lipca 1569 roku.

---

³⁸⁷ Borkowska Urszula, "Dynastia Jagiellonów w Polsce", Warszawa, 2011

³⁸⁸ Wikipedia [Konstanty Wasyl Ostrogski](#)

³⁸⁹ Wikipedia [Unia lubelska](#)

Zmarł Kazimierz Jagiellończyk, król Polski i wielki książę litewski

7 CZERWCA 1492 roku w Grodnie zmarł Kazimierz Jagiellończyk, król Polski i wielki książę litewski.³⁹⁰ W chwili śmierci miał 64 lata, od 44 lat panował w Polsce, a od ponad pięćdziesięciu władał Litwą.³⁹¹ Śmierć króla oznaczała w praktyce koniec unii personalnej Korony i Wielkiego Księstwa, gdyż jego następcą możnowładcy litewscy obwołali 26 lipca 1492 roku królewicza Aleksandra, zaś szlachta polska w sierpniu 1492 w Piotrkowie wybrała Jana Olbrachta na króla Polski. Oba państwa związane ze sobą od ponad stu lat nie zaprzestały jednak współpracy. Władali nimi przedstawiciele tej samej dynastii jagiellońskiej, a współpraca była szczególnie niezbędna Litwie zagrożonej ekspansją Wielkiego Księstwa Moskiewskiego,

³⁹⁰ Borkowska Urszula, "Dynastia Jagiellonów w Polsce", Warszawa, 2011

³⁹¹ Wikipedia [Kazimierz IV Jagiellończyk](#)

którego władca Iwan III Srogi dążył do odzyskania i zjednoczenia wszystkich ziem ruskich.

Miejsce wydarzenia: [Grodno](#)

Zygmunt Stary mianował Jana Werdena burgrabią gdańskim

8 CZERWCA 1532 roku Zygmunt I Stary mianował Jana Werdena (niem. Johann von Werden) burgrabią gdańskim, czyli przedstawicielem króla w Gdańsku.³⁹² Urząd burgrabiego istniał od 1457 roku, kiedy to utworzył go Kazimierz Jagiellończyk. Zgodnie z przywilejem królewskim 8 kandydatów na stanowisko burgrabiego wysuwała rada miasta, król wskazywał jednego z nich. Jan Werden był wcześniej jednym z burmistrzów Gdańska, jako burgrabia nie tylko reprezentował interesy królewskie, ale sprawował część sądów, wystawiał glejty, zarządzał majątkiem zmarłych nie posiadających spadkobierców, nadzorował budowę miejskich szubienic i wykonywanie wyroków śmierci.³⁹³ Oprócz stanowiska burgrabiego Jan Werden był kupcem, posiadał znaczny majątek, służąc jako bankier nie tylko Zygmuntowi Staremu, ale i Albrechtowi Hohenzollernowi. Od 1528 roku nobilitowany przez króla, w 1552 roku podczas wizyty Zygmunta II Augusta w Gdańsku, podejmował władzę w swojej kamienicy przy Długim Targu.³⁹⁴ Burgrabia należał do zwolenników księcia Albrechta, do dziś w archiwach niemieckich w Getyndze zachowała się bogata korespondencja między Janem Werdenem a władcą Prus, obaj jednak byli całkowicie wierni królowi polskiemu.

³⁹² Małłek Janusz, "Prusy Królewskie a Prusy Książęce w latach 1525-1548", Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie, nr 53, 1976, str. 109

³⁹³ Gedanopedia (www.gedanopedia.pl) [Burgrabio-wie](#)

³⁹⁴ Wikipedia [Johann von Werden](#)

Urodził się Konstantyn Ferber, burmistrz Gdańska, przeciwnik Komisji Morskiej

9 CZERWCA 1520 roku urodził się Konstantyn Ferber, burmistrz Gdańska i burgrabia królewski, kupiec i bankier, przeciwnik Komisji Morskiej, obrońca gdańskich przywilejów.³⁹⁵ W 1568 roku nakazał uwięzienie 11 kaprów królewskich, których oskarżono o napad na okolicznych chłopów i 23 czerwca tegoż roku ścięto. Sprawa wywołała ostry konflikt z Zygmuntem Augustem, ze względu na nieproporcjonalny rozmiar kary wobec winy kaprów.³⁹⁶ Dodatkowo specjalna komisja wysłana przez króla i senat pod przewodnictwem biskupa Karnkowskiego nie została wpuszczona do miasta. Podczas sejmu lubelskiego 1569 roku władze Gdańska oskarżono o obrazę majestatu i prześladowanie kaprów. Wojewoda łęczycki Jan Sierakowski wypominał gdańszczanom: "Polską zawždy Gdańsk stał, bez Polski obejść się nie mógł i nie może. Nami stoicie, nami żywiecie"³⁹⁷. W wyniku procesu, 12 sierpnia 1569 r. Konstantyn Ferber wraz dwoma innymi burmistrzami został pozbawiony urzędu

³⁹⁵ Wikipedia [Constantin Ferber I](#)

³⁹⁶ Wikipedia [Gdańsk wobec polityki bałtyckiej ostatnich Jagiellonów](#)

³⁹⁷ Piwnicki Grzegorz, Klein Adam, "Polska polityka morską za panowania ostatnich dwóch Jagiellonów i jej pokłosie", *Studia Gdańskie*, t. XXXI, 2012, str. 231

i skazany na więzienie w Piotrkowie, gdzie spędził rok, odzyskując wolność gdy posłom gdańskim udało się przebłagać Zygmunta Augusta.³⁹⁸ Nie był to ostatni konflikt burmistrza z królem Polski ani ostatni pobyt w więzieniu. W 1576 r. podczas sporu Gdańska ze Stefanem Batorem został wraz z całą delegacją miasta uwięziony w Łowiczu, gdzie spędził pół roku.

³⁹⁸ Bodniak Stanisław, "Polska a Bałtyk za ostatniego Jagiellona", Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej 3, 1946, str. 259

Stefan Batory zatwierdził Excerpta mazowieckie

10 CZERWCA 1577 roku w Malborku Stefan Batory zatwierdził ustawę "Zwyczaj województwa mazowieckiego z starego statutu, przystawiając do prawa koronnego, wyjęte i zostawione na sejmie walnym toruńskim anno 1576".^{399,400} Były to wyjątki od prawa koronnego zgodne z dawnym odrębnym prawem mazowieckim. W 1576 roku Mazowsze, będące od pięćdziesięciu lat częścią Korony przyjęło wreszcie prawo koronne, jednak zagwarantowało sobie zachowanie niektórych dawnych przepisów, czyli tzw. "eksczeptów mazowieckich".

Miejsce wydarzenia: [Malbork](#)

³⁹⁹ Moniuszko Adam, "Prawo sądowe Rzeczypospolitej szlacheckiej (XVI-XVIII w.)", Warszawa 2017, str. 76

⁴⁰⁰ Sianko Przemysław, "Granica mazowiecko-litewska do 1569 roku. Kształtowanie się, rola społeczna", (Rozprawa doktorska), Białystok 2019, str. 220

Zygmunt August nobilitował Szymona Marycjusza, pedagoga, profesora Akademii Krakowskiej

11 CZERWCA 1559 roku Zygmunt II August nobilitował Szymona Marycjusza, kanclerza przy biskupie chełmińskim Janie Lubodzieńskim, a wcześniej profesora Akademii Krakowskiej.⁴⁰¹ Marycjusz zasłynął swoim traktatem pedagogicznym *De scholis seu academiis libri duo* wydanym w 1551 roku.⁴⁰² Niedługo później opuścił uczelnię krakowską, przenosząc się na Pomorze, gdzie ożenił się, a żona w posagu wniosła mu majątek ziemski Czystochleb.⁴⁰³ Marycjusz, z pochodzenia mieszczanin o prawdziwym nazwisku Kociołek, zaczął od tego czasu używać nazwiska Czystochlebski a kiedy kilka lat później został nobilitowany, przyjęło go do herbu Michała Wulikowskiego. Nobilitacja nie była wówczas zjawiskiem częstym, w trakcie panowania Zygmunta Augusta wyniósł on do stanu szlacheckiego tylko około 60 osób,⁴⁰⁴ w tym np. czterech najbardziej zasłużonych kapitanów okrętów kaperskich straży morskiej.

⁴⁰¹ Wikipedia [Szymon Marycjusz](#)

⁴⁰² [historia.org.pl Szymon Marycjusz \(1516-1574\) - zapomniany polski bohater renesansu](https://historia.org.pl/Szymon_Marycjusz_(1516-1574)_-zapomniany_polski_bohater_renesansu)

⁴⁰³ Chałasiński Józef, "O szlachcie, mniach i uczonych oraz habilitacji jako instytucji uniwersyteckiej", Przegląd Socjologiczny / Sociological Review 16/2, 1962, str. 127

⁴⁰⁴ Bodniak Stanisław, "Polska a Bałtyk za ostatniego Jagiellona", Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej 3, 1946, str. 122

Maciej Drzewiecki, biskup kujawski i urzędnik królewski, został prymasem Polski

12 CZERWCA 1532 roku Zygmunt I Stary mianował Macieja Drzewieckiego arcybiskupem gnieźnieńskim i prymasem Polski, jego kandydaturę wspierała królowa Bona i Zygmunt August.⁴⁰⁵ Maciej Drzewiecki wcześniej pełnił funkcję sekretarza królewskiego, wielkiego kanclerza koronnego, biskupa przemyskiego a później kujawskiego. Był jednym z sygnatariuszy konstytucji *Nihil Novi* oraz traktatu krakowskiego z 1525 roku, rok wcześniej pełnił funkcję komisarza królewskiego w Gdańsku.⁴⁰⁶ Do dziś zachował się dziennik prowadzony przez Drzewieckiego w latach 1499-1515 na marginesach księgi wydrukowanej w Ulm w 1499 r. o tytule *Almanach nova plurim is annis venturis inservientia per Ioannem S toefflerinum Iustingentem et Iacobum Pfaum en Ulm ensem accuratissime supputata et toto fere Europe dextro sydere impartita*. Prymas zmarł w 1535 roku podczas podróży do Krakowa, w wieku 68 lat.

⁴⁰⁵ Rybus Henryk, "Prymas Maciej Drzewiecki: zarys biografii (1467-1535)", *Studia Theologica Varsaviensia* 2/1-2, 1964, str. 274

⁴⁰⁶ Wikipedia [Maciej Drzewiecki](#)

W Gdańsku na Długim Targu ścięto 13 przywódców luteranckiego buntu mieszczan

13 CZERWCA 1526 roku w Gdańsku na Długim Targu ścięto 13 przywódców buntu luteranckich mieszczan przeciw władzom miasta i duchowieństwu katolickiemu. Mieszczanie gdańscy w styczniu poprzedniego roku dokonali rewolty obalając burmistrza oraz wprowadzając zmiany religijne w duchu nauk Marcina Lutra. Zmiany te nie zostały zaakceptowane przez Zygmunta Starego mimo deklaracji gdańszczan o niezmienniej wierności wobec Korony. Od kwietnia 1526 r. król przebywał w mieście wraz z wojskiem i zajmował się przywracaniem panującej wiary i porządku, przywrócono patrycjuszowskie władze, wznawiano katolickie msze w kościołach.^{407,408,409} Część luteranckich kaznodziejów uciekła, część została przewieziona do Malborka, gdzie mieli zostać straceni, zmianę wyroku na wygnanie z Prus Królewskich wyprosił u króla książę Albrecht Hohenzollern. Luteranscy mieszkańcy Gdańska, otrzymali dwa tygodnie na powrót na łono kościoła rzymskiego lub emigrację, księża katoliccy sympatyzujący z Lutrem jedynie dobę na podobną decyzję.⁴¹⁰ Twarde działania Zygmunta Starego nie wykorzeniły jednak protestanckich sympatii gdańskich mieszczan, czemu sprzyjało sąsiedztwo luteranckich Prus Książęcych. W latach 1557/58 Gdańsk, Toruń i Elbląg uzyskały od Zygmunta II Augusta przywileje religijne, nie tyle przyznające pełną wolność wyznania ile prawo do wyznawania protestantyzmu w wybranych świątyniach i przyjmowanie Komunii pod dwoma postaciami, ograniczone czasowo, był to jednak wyłom w dotychczasowych zakazach i początek jawnego

⁴⁰⁷ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", *Wielka Historia Polski* t.4, Kraków 2000, str. 63-65

⁴⁰⁸ Wikipedia [Reformacja w Polsce](#)

⁴⁰⁹ Wikipedia [Tumult gdański 1525–1526](#)

⁴¹⁰ old.luteranie.pl [Rozwój Reformacji na Pomorzu](#) (Janusz Mańlek)

rozwoju luteranizmu w Prusach Królewskich.

Miejsce wydarzenia: **Gdańsk**

Zwodowano kadłub królewskiego galeonu "Smok"

14 CZERWCA 1571 roku w Elblągu zwodowano kadłub okrętu wojennego, galeonu dla którego przyjmuje się dziś nazwę "Smok" - od głowy smoka umieszczonej na dziobie - prawdziwej nazwy okrętu nie znamy.⁴¹¹ Tego dnia odbyła się zapewne oficjalna uroczystość wodowania, nadzorujący budowę podskarbi Bąkowski zapisał iż 14 czerwca mistrz Dominico nie chciał spuszczać na wodę okrętu bez uroczystej oprawy jak to się odbywa w Wenecji, opłacono więc trębacza. Sam okręt być może spuszczone na wodę dopiero dzień później, w rejestrze wydatków na budowę okrętu zapisano: *15 Juny Gdy spuszczano okrenth na wode według tego yako ssię Inssi sprawuyą thedim ym kupil wasse piwa za ktoram dal fl. 4*. Budowę rozpoczęto rok wcześniej, pod kierownictwem sprowadzonych z Wenecji mistrzów: Dominika Zaviazelo i Jakuba di Salvatore,⁴¹² którzy zarządzali pracą niemieckich, holenderskich oraz kaszubskich cieśli i robotników nad brzegiem rzeki Elbląжки. Okręt w zamyśle Zygmunta Augusta miał prawdopodobnie być początkiem prawdziwej floty królewskiej, dotychczasowe polskie działania na Morzu Bałtyckim opierały się bowiem na okrętach kaperskich. Prace finansowane były przez Komisję Morską a koszty wyniosły ponad 7000 złotych oraz wydane osobno przez skarb pruski prawie 650 grzywien na wynagrodzenie mistrzów weneckich. Budowa nie przebiegała bezproblemowo, na początku listopada 1570 r. obaj włoscy mistrzowie przypuszczalnie próbowali zbiec,⁴¹³ ścigani przez nadzorującego budowę podskarbiego Bąkowskiego czółnem. Problemy napotymano także przy zakupie niektórych materiałów w Gdańsku. Oprócz dużego dwumasztowego⁴¹⁴ galeonu budowano także dwa statki pomocnicze: "fregatę" (fragada) - jednomasztową jednostkę z 8 wiosłami oraz mniejszą łódź - "bat" również z jednym masztem. Mniejsze jednostki zbudowano, "fregatę" z 7 osobową załogą wysłano nawet na Hel a potem do Pucka.⁴¹⁵ Prace nad wyposażeniem galeonu trwały natomiast do 1572 roku⁴¹⁶ lecz nigdy ich w pełni nie ukończono, przede wszystkim z powodu śmierci Zygmunta II Augusta w lipcu 1572 roku.⁴¹⁷ Według Adama Kleczkowskiego król zdążył zobaczyć swój okręt - 3 października 1571 roku okręt na jego przybycie wyczyszczono.⁴¹⁸ Ustalenia późniejsze⁴¹⁹ wskazują jednak, że Zygmunt August był w tym czasie w Warszawie i do Elbląga nie przyjechał. Galeon pozostawał w okresie bezkrólewia pod opieką Jana Kostki, dawnego przewodniczącego Komisji Morskiej, który finansował jego konserwację. Wiadomo, że istniał jeszcze w 1577 roku, kiedy to w czasie pożaru Elbląga wywołanego przez flotę duńską ścięto maszty okrętu by zapobiec rozprzestrzenianiu się ognia na pobliski most. O

⁴¹¹ Lepsi Kazimierz, "Zarys dziejów marynarki polskiej", Kraków 1947, str. 19

⁴¹² Boczar Mieczysław L., "Nie znana korespondencja Zygmunta Augusta z dożą Wenecji Pietrem Loredanem w sprawie budowy galeonu", Kwartalnik Historii Nauki i Techniki, 15/2, 1970, str. 343-351

⁴¹³ Kleczkowski Adam, "Rejestr budowy galeony. Zabytek z r. 1572", Kraków, 1915, str. 52, 100-101

⁴¹⁴ Dwa maszty wynikają wprost z publikacji S. Bodniaka i z rejestru wydatków podskarbiego Jana Bąkowskiego, choć są tam zapisy sugerujące że masztów mogło być więcej, późniejsze rekonstrukcje (Mieczysław Boczar, 1973) sugerują 3 maszty.

⁴¹⁵ Kleczkowski Adam, "Rejestr budowy galeony. Zabytek z r. 1572", Kraków, 1915, str. 66

⁴¹⁶ Bodniak Stanisław, "Polska a Bałtyk za ostatniego Jagiellona", Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej 3, 1946, str. 138-139

⁴¹⁷ Wikipedia [Smok \(1571\)](#)

⁴¹⁸ W rejestrze wydatków jest wpis: "3 Octobris 2 chlopom ktorzy okreth wyczyszczali GdJ. Jeomcz miał przechacz dalem g. 4" (str. 36).

⁴¹⁹ Kuliński Bohdan Andrzej, "Okręt Jego Królewskiej Mości Zygmunta II Augusta. Historia galeonu, który nie był galeonem", Warszawska Firma Wydawnicza, 2012, str. 121

jego dalszych losach nie mamy dziś pewnych informacji, przyjmuje się że został rozebrany w 1587 roku.⁴²⁰

Istnieje możliwość, że okręt ten nie był wcale galeonem, lecz galerą. Taką hipotezę przedstawił niedawno Bohdan Andrzej Kuliński⁴²¹ opierając się m.in na dokumentach, które na określenie budowanego okrętu używają terminów wskazujących na galere, na specjalizacji mistrzów weneckich w budowie galer oraz kosztach budowy niższych niż można by oczekiwać w przypadku galeonu.⁴²² Zastanawiano się nad rodzajem okrętu i wcześniej, Adam Kleczkowski, który w 1915 r. opracował i wydał rejestr kosztów budowy podskarbiego Jana Bąkowskiego, rozważał możliwość okrętu wiosłowego, lecz skłaniał się zdecydowanie ku wersji żaglowej. M.in. dlatego, że z rejestru kosztów wynikało iż dla okrętu zamówiono tylko 12 wiosł, do tego tańszych niż dla dużo mniejszej fragady, więc raczej pomocniczych a dodatkowo część z nich być może przeznaczono dla "bata".

Miejsce wydarzenia: [Elbląg](#)

Zmarła Elżbieta Habsburg, pierwsza żona Zygmunta Augusta

15 CZERWCA 1545 roku w Wilnie zmarła Elżbieta Habsburg, pierwsza żona Zygmunta II Augusta, córka Ferdynanda I Habsburga i Anny Jagiellonki.⁴²³ Sprawę małżeństwa zaczęto negocjować między dworami Habsburgów i Jagiellonów już w dzieciństwie Elżbiety i Zygmunta, przeciwna mu była królowa Bona, w 1543 roku doszło jednak do skutku, Elżbieta otrzymała w posagu 100 tysięcy florenów i bogatą wyprawę.⁴²⁴ Cieniem na związku z młodym królem położyły się problemy zdrowotne Elżbiety, która chorowała na epilepsję i to właśnie seria napadów padaczki 15 czerwca 1545 roku spowodowała jej śmierć.⁴²⁵ Miała wówczas zaledwie 19 lat, od dwóch będąc królową Polski.

Miejsce wydarzenia: [Wilno](#)

Na lwowskim rynku ścięto Jana Podkowę, kozaka zaporoskiego i hospodara mołdawskiego

16 CZERWCA 1578 roku we Lwowie na miejskim rynku ścięto Jana (Iwana) Podkowę, jednego z przywódców kozaków zaporoskich. Podkowa w 1577 roku zdobył Jassy, wówczas stolicę Mołdawii i ogłosił się hospodarem.⁴²⁶ Został stamtąd szybko wyparty przez wojewodę Siedmiogrodu, Krzysztofa Batorego, który przywrócił do władzy Piotra V Kulawego, zaś Iwan Podkowa zbiegł do Polski. Tu czekało go więzienie, a następnie śmierć z wyroku Stefana Batorego,

⁴²⁰ Odnaleziono zapiski dotyczące rozebrania w 1587 okrętu w Elblągu "dla starości spróchniałego", przyjmuje się dziś, że chodzi o galeon Zygmunta. Można się zastanawiać czy okręt, o który przynajmniej w okresie bezkrólewia dbano, mógłby po 1577 roku spróchnieć do stanu wymagającego rozbioru, ale być może wpływ na to miało świeże drewno użyte do budowy zamiast drewna sezonowanego.

⁴²¹ Kuliński Bohdan Andrzej, "Okręt Jego Królewskiej Mości Zygmunta II Augusta. Historia galeonu, który nie był galeonem", Warszawska Firma Wydawnicza, 2012

⁴²² Zastanawiająca jest także liczba żagli wymieniona w rejestrze wydatków: 3 dla okrętu i bata, 1 dla fragady, przy czym koszt żagli (materiał i wykonanie) dla dużego okrętu i bata wynosi ok. 63 florenów, zaś koszt żagli fragady - 20 florenów (karta 48 i karta 54a rejestru). Wydaje się, że żagle dla galeonu powinny być wielokrotnie droższe niż żagiel fragady będącej przecież większą łodzią wiosłową z 1 masztem i jednym żaglem. Oczywiście istnieje możliwość, że rejestr wydatków nie był kompletny, lub okręt nigdy nie otrzymał kompletu żagli.

⁴²³ Wikipedia [Elżbieta Habsburżanka](#)

⁴²⁴ Borkowska Urszula, "Dynastia Jagiellonów w Polsce", Warszawa, 2011

⁴²⁵ Jasienica Paweł, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 363

⁴²⁶ Wikipedia [Jan Podkowa](#)

który chciał ukarać go za samowolę, jaką była wyprawa do Mołdawii. Publiczna kaźń była jednocześnie demonstracją władzy królewskiej wobec świeżo zaciągniętych na służbę kozaków rejestrowych, których oddział utworzył Batory podczas pobytu we Lwowie.⁴²⁷ Kozacy mieli brać udział w wojnie z Moskwą, a podczas pokoju strzec kraju przed najazdami tatarskimi.

Miejsce wydarzenia: **Lwów**

Zmarł Jan Olbracht

17 CZERWCA 1501 roku w Toruniu zmarł Jan Olbracht.⁴²⁸ Król przygotowywał się do wojny z zakonem krzyżackim, wobec nieudanych prób skłonienia wielkiego mistrza, Fryderyka Saskiego, do złożenia należnego zgodnie z pokojem toruńskim hołdu.⁴²⁹ Zawałł wcześniej rozejm z Turkami i w lecie 1501 r. zarządził koncentrację wojsk koronnych w Toruniu. W tym czasie był już poważnie chory, w Toruniu w sali ratusza doznał paraliżu i utraty mowy⁴³⁰, wkrótce zmarł w wieku 42 lat, po 10 latach panowania.

Miejsce wydarzenia: **Toruń**

Ucieczka Henryka Walezego do Francji

W NOCY Z 18 NA 19 CZERWCA 1574 roku Henryk Walezy po 146 dniach panowania ucieka z Krakowa do Francji. Stało się tak po dotarciu do Polski pierwszych informacji o śmierci Karola IX, króla Francji i brata Henryka, który stał się w tym momencie spadkobiercą francuskiej korony.⁴³¹ Ucieczka króla miała dramatyczny przebieg, według przekazów Henryk wyruszył z Krakowa w nocy z małym pocztem. Wyjazd władcy nie został jednak niezauważony, podkomorzy krakowski Jan Tęczyński, wyruszył w pościg. Doścignął władcę już za pobliską granicą z cesarstwem - w Pszczynie. Henryk obiecał Tęczyńskiemu powrót do Polski, a podkomorzy ciął się własną szablą w ramię i na swoją krew przysięgał wierność królowi.⁴³² Początkowo wierzone w powrót króla, podobnie sam Henryk Walezy liczył na utrzymanie tronu i władzy w obu państwach. Wkrótce jednak stało się jasne, że Rzeczpospolitą czeka kolejna elekcja.

Miejsce wydarzenia: **Kraków**

---

⁴²⁷ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 213

⁴²⁸ Wikipedia [Jan I Olbracht](#)

⁴²⁹ Borkowska Urszula, "Dynastia Jagiellonów w Polsce", Warszawa, 2011

⁴³⁰ Jasienica Paweł, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 272

⁴³¹ Wikipedia [Henryk Walezy - Ucieczka do Francji](#)

⁴³² Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 182

Zmarł Jaakow ben Jehuda ha-Lewi Kopelman, rabin z Lublina

19 CZERWCA 1541 roku w Lublinie zmarł rabin Jaakow ben Jehuda ha-Lewi Kopelman prowadzący w tym mieście znaną szkołę talmudyczną.⁴³³ Do dziś zachował się jego nagrobek z 1541 roku, jeden z najstarszych zachowanych nagrobków żydowskich w Polsce.⁴³⁴

Miejsce wydarzenia: [Lublin](#)

⁴³³ Wikipedia [Jaakow ben Jehuda ha-Lewi Kopelman](#)

⁴³⁴ Wikipedia [Stary cmentarz żydowski w Lublinie](#)

Urodził się Zygmunt III Waza, przyszły król Rzeczypospolitej Obojga Narodów

20 CZERWCA 1566 roku urodził się Zygmunt III Waza, syn księcia Finlandii Jana i Katarzyny Jagiellonki, córki Zygmunta Starego.⁴³⁵ Ślub Jana i Katarzyny, o której rękę starał się wcześniej bezskutecznie Albrecht Hohenzollern, odbył się w 1562 r. w Wilnie. Urodzona w 1526 r. Katarzyna była o 11 lat starsza od swojego małżonka. Zygmunt przyszedł na świat na zamku Gripsholm gdzie jego rodzice przebywali w niewoli uwięzieni przez przyrodniego brata Jana - Eryka XIV władcę Szwecji.⁴³⁶ Rok później odmienił się los przyszłego króla Rzeczypospolitej, po uwolnieniu z więzienia przez Radę Królestwa Szwecji książę Jan obalił Eryka XIV zostając królem Szwecji, jako Jan III Waza. Zygmunt Waza został tym samym następcą szwedzkiego tronu.

Miejsce wydarzenia: [Gripsholm](#)

⁴³⁵ Wikipedia [Zygmunt III Waza](#)

⁴³⁶ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 264

Załoga gdańskiej Latarni ostrzelała okręty kaperskie

21 CZERWCA 1568 roku załoga strzegącej ujścia Wisły gdańskiej twierdzy zwanej Latarnią, ostrzelała trzy okręty kaprów królewskich, kapitanów Marcina Schele i Jana Treselera, czwarty zaś wcześniej uszkodzony zmusiła do zawrócenia, na skutek czego zatonął.^{437,438} Był to okres ostrego konfliktu Gdańska z królewską Komisją Morską i strażnikami morza, na protest Komisji miasto odpowiedziało, iż komendant Latarni postępował zgodnie ze swoimi obowiązkami. Te wydarzenia, a przede wszystkim osądzenie i ścięcie dwa dni później (23 czerwca) 11 kaprów królewskich przez Gdańsk,⁴³⁹ doprowadziły podczas sejmu lubelskiego w 1569 roku do oskarżenia o obrazę majestatu i procesu władz miasta.

Miejsce wydarzenia: [Gdańsk](#)

⁴³⁷ Wikipedia [Gdańsk wobec polityki bałtyckiej ostatnich Jagiellonów](#)

⁴³⁸ Bodniak Stanisław, "Polska a Bałtyk za ostatniego Jagiellona", Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej 3, 1946, str. 117

⁴³⁹ A dokładniej - jak pisze S. Bodniak - kaprów powieszono, później martwym już obcięto głowy i ustawiono dla postrachu na poprzecznej belce.

Zygmunt Jagiellończyk przybył z misją dyplomatyczną na Węgry

22 CZERWCA 1505 roku Zygmunt Jagiellończyk, wówczas księżę głogowski i namiestnik Śląska i Łużyc, przybył wraz z Fryderykiem legnickim i sześciuset osobowym pocztem do Budy. Na Węgrzech trwał wówczas konflikt między stronnictwem narodowym, reprezentowanym głównie przez rodzinę Zapolyów a stronnictwem pro-habsburskim. Królem Węgier i Czech był Władysław Jagiellończyk, który nie miał jeszcze męskiego potomka, a jego częste problemy zdrowotne pozwalały dynastii Habsburgów myśleć o realizacji swoich praw do tronu wynikających z porozumienia z 1491 r.⁴⁴⁰ Tron był także celem węgierskiego stronnictwa narodowego i Jana Zapolya. Zygmunt Jagiellończyk związany zarówno z Zapolyami jak i swoim królewskim krewniakiem podjął próbę mediacji, która zakończyła się pewnym sukcesem w postaci porozumienia między dworem a stronnictwem narodowym. Nie uspokoiło to jednak sytuacji na Węgrzech, Władysław negocjował potajemnie z Maksymilianem Habsburgiem. W kolejnym roku doszło do niemieckiej interwencji zbrojnej, lecz sytuację znacząco zmieniły narodziny upragnionego królewskiego syna - Ludwika. Zmianie uległa też pozycja Zygmunta Jagiellończyka, który pod koniec 1506 roku został obrany królem Polski. Według źródeł weneckich nad granicą polską zbierały się wówczas popierające go królewskie (Władysława Jagiellończyka), jak i zapolyańskie oddziały. Sześć lat później, w lutym 1512 r. związek Zygmunta z rodziną Zapolya przypieczętował ślub z Barbarą, siostrą Jana.

Miejsce wydarzenia: **Buda**

⁴⁴⁰ Baczkowski Krzysztof, "Polska i jej sąsiedzi za Jagiellonów", 2012, str. 484

Stefan Batory ustanowił stałe wojska nadworne

23 CZERWCA 1576 roku Stefan Batory wydał akt ustanawiający stałe wojsko nadworne. Gwardia konna miała liczyć 1000 żołnierzy werbowanych zarówno w Królestwie jak i w Wielkim Księstwie.⁴⁴¹ Król określił też szczegółowe przepisy dotyczące ubioru, wysokości żołdu, uznał też władzę marszałka koronnego nad hetmanem wojsk nadwornych, wojska te jednak podczas działań wojennych podlegały własnym odrębnym przepisom. Organizacja wojsk nadwornych wprowadzona przez Batorego funkcjonowała do czasów Zygmunta III Wazy, nie osiągnęła jednak nigdy zakładanej liczebności, co wynikało wprost z ograniczonych finansów królewskich.

⁴⁴¹ Łopatecki Karol, "Disciplina militaris' w wojskach Rzeczypospolitej do połowy XVII wieku", 2012, str. 207-210

Tumult "cmentarny" w Krakowie

24 CZERWCA 1575 roku w Krakowie doszło do zamieszek na tle religijnym, w wyniku których studenci krakowscy wraz z częścią mieszczan zdewastowali miejscowy cmentarz ewangelicki.⁴⁴² Początkowo zamierzano ponownie zniszczyć świeżo odbudowany po zamieszkach w 1574 roku zbór kalwiński przy ulicy św. Jana, jednak ten napad odparto a tłum ruszył w stronę położonego na przedmieściach cmentarza protestanckiego. Wyciągnięto m. in. szczątki zmarłego kilka lat wcześniej Stanisława Myszkowskiego,^{443,444} wojewody krakowskiego, i wleczono je po mieście.

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

⁴⁴² Wikipedia [Tumult cmentarny](#)

⁴⁴³ Wikipedia [Stanisław Myszkowski \(zm. 1570\)](#)

⁴⁴⁴ [dziejkrakowa.pl](#) [Wiek XVI](#)

Mehmed II Girej został chanem Tatarów Krymskich

25 CZERWCA 1577 roku Mehmed II Girej, zwany Tłustym, został chanem Tatarów Krymskich po śmierci swojego ojca chana Dewleta I, zarażonego dżumą.^{445,446} Już w lipcu zaczęto się obawiać w Rzeczypospolitej nowych najazdów tatarskich, sejm litewski w Wołkowysku uchwalił wysokie podatki, szybko wysłano "upominki" na Krym. Nie uchroniło to jednak kraju przed najazdami, w początkach 1578 roku podjazdy tatarskie były widziane aż pod Ostrogiem gdzie oblegały księcia Konstantyna Ostrojskiego.⁴⁴⁷ W tym samym roku Stefan Batory wysłał posiłki wojewodzie braclawskiemu Januszowi Zbaraskiemu, który pokonał Tatarów pod Braclawiem.

⁴⁴⁵ Wikipedia [Mehmed II Girej](#)

⁴⁴⁶ Wikipedia [Dewlet I Girej](#)

⁴⁴⁷ Korzon Tadeusz, "Dzieje wojen i wojskowości w Polsce", t. 2, 1912, str. 26-27

Książę mazowiecki Janusz III opublikował statut przeciw mężobójcom

26 CZERWCA 1525 roku w Warszawie książę mazowiecki Janusz III nakazał opublikować statut ziemski przeciw mężobójcom.⁴⁴⁸ Statut ten potwierdzał prawa ustanowione tymczasowo kilka lat wcześniej przez regentkę, matkę księcia, Annę Radziwiłłównę. Nowe prawo nakazywało ściganie zabójstw z urzędu, dotychczas sprawcy byli ścigani z powództwa prywatnego przez spadkobierców ofiary. Zaliczenie zabójstw do przestępstw publicznych nie spotkało się z entuzjazmem mieszkańców Mazowsza. Rok później, po niespodziewanej śmierci Janusza III, siostra księcia Anna Konradówna spełniając prośbę posłów ziemskich anulowała zmiany przywracając poprzednie prawo.⁴⁴⁹ Kwestia mężobójstwa w prawodawstwie mazowieckim wróciła za sprawą króla Zygmunta I Starego, który przywrócił w 1532 r. statut Janusza III, nie na długo jednak, w 1540 roku szlachta mazowiecka wywalczyła jego uchylenie.

⁴⁴⁸ Grabowski Janusz, "Anna Odrowążowa, ostatnia księżna mazowiecka", Archeion, T. CXIII, Warszawa 2012, str. 268

⁴⁴⁹ Herod Patrycja Ewa, "Działalność ustawodawcza książąt mazowieckich na gruncie prawa karnego (1377–1526)", "Dziedzictwo książąt mazowieckich. Stan badań i postulaty badawcze", Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum. Studia i materiały t. VII, Warszawa 2017, str. 242-243

Miejsce wydarzenia: [Warszawa](#)

Książę Mikołaj II został ścięty na rynku w Nysie

27 CZERWCA 1497 roku na miejskim rynku w Nysie ścięto Mikołaja II, księcia niemodlińskiego i opolskiego z dynastii Piastów.⁴⁵⁰ W mieście odbywał się wówczas sejmik śląski zwołany przez Kazimierza II cieszyńskiego, w trakcie rozmów w ratuszu Mikołaj II zaatakował sztyltem Kazimierza, został jednak powstrzymany przez dworzan. Doraźnie zwołany sąd przeprowadził szybki proces, prowadzony w języku niemieckim, którego Mikołaj prawdopodobnie nie znał i skazał księcia na śmierć a wyrok natychmiast wykonano. Brat Mikołaja - Jan II Dobry - przygotował się do zbrojnej zemsty na władcy cieszyńskim, jednak król Czech i Węgier Władysław Jagiełłończyk zdołał powstrzymać wybuch śląskiej wojny domowej. Jan II został odtąd samodzielnym władcą księstwa opolskiego i niemodlińskiego, które rozwinął gospodarczo i terytorialnie, przejmując m. in. Racibórz.⁴⁵¹ Zmarł bezpotomnie w 1532 roku, a jego księstwo przeszło pod panowanie Jerzego Hohenzollerna,⁴⁵² siostrzeńca Zygmunta I Starego i brata Albrechta Hohenzollerna.

Miejsce wydarzenia: [Nysa](#)

Jan Olbracht ratyfikował traktat rozejmowy z sułtanem tureckim Bajazydem II

28 CZERWCA 1494 roku Jan Olbracht ratyfikował traktat rozejmowy z sułtanem tureckim Bajazydem II.⁴⁵³ Rozejm, który wynegocjował 6 kwietnia poseł królewski w Stambule Mikołaj Strzeżowski miał obowiązywać trzy lata. Sułtan zobowiązywał się do powstrzymania swoich poddanych od napadów na terytorium Polski i Litwy, gdyby jednak do tego doszło miał ukarać winnych, wypłacić odszkodowanie i zwrócić jeńców. Zapewniono swobodę przejazdów posłów i kupców z obu krajów.⁴⁵⁴ Bajazyd II zaprzysiął układ w obecności posła polskiego, analogicznie 28 czerwca uczynił Jan Olbracht w obecności posła sułtana - Chaidara.

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

---

⁴⁵⁰ Wikipedia [Mikołaj II niemodliński](#)

⁴⁵¹ Wikipedia [Jan II Dobry \(książę opolski\)](#)

⁴⁵² Wikipedia [Jerzy Hohenzollern-Ansbach](#)

⁴⁵³ Baczkowski Krzysztof, "Polska i jej sąsiedzi za Jagiellonów", 2012, str. 379

⁴⁵⁴ Archiwum Główne Akt Dawnych (www.agad.gov.pl) [Traktatowe dokumenty tureckie \('ahdname\) ze zbiorów AGAD](#)

Kniaź Dymitr Wiśniowiecki napadł na turecki Oczaków

29 CZERWCA 1556 roku kniaź Dymitr Wiśniowiecki z oddziałem jazdy napadł na turecki Oczaków (tatar. Džankerman, tur. Özü Kalesi), naruszył tym samym obowiązujący pokój z Turcją.⁴⁵⁵ Wiśniowiecki oprócz 300 do 600 jezdnych dysponował oddziałem kozackim, który przyплыł Dnieprem z flotyllą 18 czajek. Obrońcom Oczakowa przysła jednak z pomocą turecka jazda z garnizonu akkermkańskie-go, wobec czego Wiśniowiecki wycofał się w głąb Rzeczypospolitej. Napaść wywołała później odwetową wyprawę Tatarów krymskich. Kniaź Wiśniowiecki, starosta braćławski, winnicki i czerkaski, uczestniczył w wielu wyprawach przeciw Tatarom i Turkom. Parę lat wcześniej razem ze słynnym rotmistrzem obrony potocznej Bernardem Pretwiczem skutecznie złupił okolice Oczakowa. Wiśniowiecki przeszedł w 1558 r. na krótko na służbę moskiewską i bezskutecznie oblegał Azow. W 1563 roku przebywał w Mołdawii gdzie został schwytany przez hospodara Stefana Tomżę⁴⁵⁶ i wydany Turkom, ci skazali go na śmierć przez powieszenie na haku.

W latach czterdziestych i pięćdziesiątych XVI wieku pogranicze polsko-tureckie było widownią częstych wzajemnych napadów. Najazdy tatarskie organizowane zwykle były w poszukiwaniu jasyru (w handlu polskimi i ruskimi niewolnikami specjalizowali się tureccy kupcy z Białogardu). W odwecie na tereny tureckie wyruszały wypady oddziałów polskich, czasem przygotowywane zupełnie prywatnie przez rotmistrzów obrony potocznej, nie bez cichego wsparcia hetmanów koronnych Sieniawskiego i Tarnowskiego. Napady te miały również aspekt rabunkowy, z terenów tureckich uprowadzano bydło i owce. Zachowała się korespondencja Bernarda Pretwicza, dowódcy obrony potocznej z Albrechtem Hohenzollernem dla którego Pretwicz przygotowywał dostawę "bydła i tureckich owiec z grubymi ogonami". Zastrzegał co prawda, że zwierzęta pochodzą z handlu, którym się dodatkowo trudnił, ale jest prawdopodobne że część pochodziła z rabunku, znacznie powiększając osiągnięte zyski.

Miejsce wydarzenia: [Oczaków](#)

⁴⁵⁵ Dziubiński Andrzej, "Polsko-litewskie napady na tureckie pogranicze czarnomorskie w epoce dwu ostatnich Jagiellonów", *Kwartalnik Historyczny*, Rocznik CIII, nr 3, 1996, str. 66

⁴⁵⁶ Wikipedia [Dymitr Wiśniowiecki Bajda](#)

Pożar północnej części Krakowa

W NOCY Z 29 NA 30 CZERWCA 1494 roku "około uderzenia drugiej godziny w noc" w północnej części Krakowa wybuchł pożar, spłonęło 8 ulic.⁴⁵⁷ O spowodowanie nieszczęścia oskarżano Żydów zamieszkujących okolice kościoła św. Szczepana, domy żydowskie które ocalały z pożaru zostały wówczas splądrowane. Kronikarze zanotowali wówczas obecność posłów tureckich w Krakowie,⁴⁵⁸ którzy przestraszeni żywiołem "układszy na wielbłądy swoje rzeczy

⁴⁵⁷ Wikipedia [Kalendarium historii Krakowa](#)

⁴⁵⁸ Jan Olbracht ratyfikował niedawno (28 czerwca) w obecności posła tureckiego Chaidara traktat rozejmowy z sułtanem tureckim Bajazydem II.

pojechali precz"⁴⁵⁹. Prawdopodobnie skutkiem pożaru były przenosiny żydowskich mieszkańców Krakowa do Kazimierza.

Miejsce wydarzenia: **Kraków**

---

⁴⁵⁹ Zaremska Hanna, "Żydzi w średnio-wiecznej Polsce. Gmina Krakowska", Warszawa 2011, str. 501

Lipiec

Polska korzystała wtedy z błogosławionych skutków swego własnego, przez sześćset lat chrześcijańskiej już historii wyrobionego stosunku do spraw wiary. Wybierano dysydentów, bo to byli ludzie najbardziej umysłowo rozbudzeni, czynni, odważni, mający słuszny program. Zalecały ich sejmikom względy po ziemsku rzeczowe, a nie wyznaniowe. Dawano Rejowi mandat, ponieważ był zdolnym, rozumnym i przyzwoitym człowiekiem. Jego kalwinizm ani go degradował, ani protegował.

Paweł Jasienica, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 375-376

Zaprzysiężono aktu Unii Lubelskiej

1 LIPCA 1569 roku w Lublinie uroczyście zaprzysiężono uchwalony trzy dni wcześniej akt Unii Lubelskiej, który ustanawiał realną unię Polski i Litwy.^{460,461} 4 lipca król ratyfikował unię wydając dyplom potwierdzający związek państw i postanowienia unii. W ten sposób zakończyły się blisko półroczne obrady sejmowe rozpoczęte 10 stycznia tegoż roku, podczas których prowadzono trudne negocjacje a determinacja wykazana przez Zygmunta II Augusta pozwoliła zwyciężyć niechęć sporej części szlachty litewskiej do powołania unii. Po opuszczeniu przez przedstawicieli Litwy obrad na początku marca, król dokonał bowiem znacznych zmian administracyjnych włączając do Korony część ziem dotychczas należących do Litwy. Dotyczyło to Podlasia, Wołynia, województw kijowskiego i braclawskiego. Postawa Zygmunta przekonała przedstawicieli Litwy do powrotu do obrad, które wznowiono na początku czerwca i zakończono sukcesem 28 czerwca 1569 roku.

Miejsce wydarzenia: [Lublin](#)

---

⁴⁶⁰ Wikipedia [Unia Lubelska](#)

⁴⁶¹ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 141-149

Piotr Kmita zwycięża oddziały tureckie pod Trembowłą

2 LIPCA 1524 roku pod Trembowłą Piotr Kmita, wówczas marszałek nadworny koronny doścignął ze swoim oddziałem jazdy część wycofujących się z Polski sił tureckich i pokonał je podczas przeprawy przez Seret.^{462,463} Napastnicy zdołali jednak uprowadzić liczne łupy i jasyr. Wydarzenia z lata 1524 r. i o rok wcześniejszy najazd turecko-tatarski, który głęboko wtargnął w głąb Podola, Wołynia i Rusi Czerwonej spowodował poruszenie tematu reform skarbowych i wojskowych podczas sejmu piotrkowskiego zwołanego w grudniu 1524 roku.⁴⁶⁴ Uchwalono zwiększony podatek, licząc się z możliwością kolejnych najazdów tureckich i tatarskich. Piotr Kmita miał w przyszłości zostać marszałkiem wielkim koronnym i wojewodą krakowskim,⁴⁶⁵ jednym z najbardziej wpływowych dostojników państwa Zygmunta Starego.

Miejsce wydarzenia: **Trembowła**

⁴⁶² Muzeum Wojska Polskiego (www.muzeumwp.pl) **Kalendarium dziejów oręża polskiego**

⁴⁶³ Wikipedia **Piotr Kmita**

⁴⁶⁴ Dzieje Sejmu (www.dziejesejmu.pl) **Przed hołdem pruskim. Sejm w Piotrkowie. 1524-1525 r.**

⁴⁶⁵ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 76-77

Wojska Gdańskie zdobyły baterię artylerii królewskiej

3 LIPCA 1577 roku wojska gdańskie zdobyły baterię dział Ernesta Weihera, ostrzeliwując wcześniej twierdzę Wisłoujście z lewego brzegu Wisły.^{466,467} Trwała wówczas wojna między portowym miastem a królem Stefanem Batorym. Doborowe, ale nieliczne wojska królewskie pokonały w kwietniu gdańszczan nad Jeziorem Lubiszewskim, nie były jednak w stanie ani w pełni otoczyć miasta, ani zdobyć Wisłoujścia. Wojska zbuntowanego miasta dowodzone przez Jana Winkelbrucha von Kölna groźnie kontratakowały, na redzie stanęła wspierająca Gdańsk flotylla 30 duńskich okrętów. Oddziały polskie podjęły w sierpniu jeszcze jedną próbę ataku, lecz zakończyło się to klęską, w walce zginął natomiast dowódca wojsk gdańskich - von Köln. Wojna nie była rozstrzygnięta, tymczasem kraj zagrożony był przez moskiewską inwazję w Inflantach. Zawarto więc, dzięki pośrednictwu elektora brandenburskiego Jana Fryderyka, pokój.

Miejsce wydarzenia: **Gdańsk**

⁴⁶⁶ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 194

⁴⁶⁷ Wikipedia **Ernest Weiher**

Gdańsk otrzymał przywilej religijny od Zygmunta Augusta

4 LIPCA 1557 roku Zygmunt II August nadał Gdańskowi przywilej religijny, w którym akceptował udzielanie komunii pod dwoma postaciami.⁴⁶⁸ Miasta pruskie od pewnego czasu starały się o uzyskanie wolności wyznaniowej. W 1557 roku wobec wzbierającego konfliktu o Inflanty i skłonności mieszczan do poważnego wsparcia finansowego wydatków wojennych władcy, Zygmunt wcześniej niechętny, teraz zgodził się na jawne praktyki religijne ewangelików. Przywilej miał charakter czasowy, jednak praktycznie spowodował szerzenie się reformacji na terenie Prus Królewskich. Podobne przywileje otrzymał w tym samym roku Toruń, a później Elbląg i mniejsze miasta pruskie.

⁴⁶⁸ reformacja-pomorze.pl Maciuszko Janusz T., "Początki reformacji w Gdańsku i na Pomorzu"

Stefan Batory wydał dekret chroniący Żydów

5 LIPCA 1576 roku Stefan Batory wydał dekret chroniący Żydów i nakładający poważne kary za bezpodstawne oskarżenia o mordy rytualne. W kraju panowało wówczas wzburzenie po śmierci w niejasnych okolicznościach syna szlachcica Studzeńskiego.^{469,470} Król podkreślał, że oskarżenia i nękanie społeczności żydowskiej są sprzeczne z przywilejami uzyskanymi przez nią od poprzednich władców Królestwa Polskiego. Kłóć się także z prawdą i rozumem, Żydzi bowiem nie potrzebują krwi chrześcijan do swoich obrzędów.⁴⁷¹ Dekret groził śmiercią każdemu, kto nie byłby w stanie udowodnić swoich oskarżeń o mord rytualny. Już od czasów Zygmunta Augusta sprawy przeciwko Żydom o profanację i mordy rytualne podlegały wyłącznie sądom królewskim i sejmowym.

⁴⁶⁹ Muzeum Historii Polski (muzhp.pl) Dekret Stefana Batorego chroniący Żydów

⁴⁷⁰ Wirtualny Sztetl Gąbin - Historia społeczności

⁴⁷¹ Tazbir Janusz, "Tolerancja w Rzeczypospolitej XVI-XVII stulecia", Biblioteka Teologii Fundamentalnej, t. 3, 2008, str. 123

Albrecht Hohenzollern został wielkim mistrzem zakonu krzyżackiego

6 LIPCA 1511 roku wielkim mistrzem zakonu krzyżackiego został książę Albrecht Hohenzollern z linii frankońskiej rodu Hohenzollernów⁴⁷². Był synem Fryderyka Hohenzollerna i Zofii Jagiellonki, siostrzeńcem króla Zygmunta I Starego. Jego kandydaturę na urząd wielkiego mistrza popierał cesarz Maksymilian I. Wstępując do zakonu przybrał nazwisko Albrecht von Brandenburg-Ansbach⁴⁷³.

⁴⁷² Kucharczyk Grzegorz, "Prusy. Pięć wieków", 2020

⁴⁷³ Wikipedia [Albrecht Hohenzollern \(1490-1568\)](#)

Zmarł Zygmunt II August, ostatni władca z dynastii Jagiellonów

7 LIPCA 1572 roku w Knyszynie zmarł Zygmunt II August ostatni władca z dynastii Jagiellonów na tronie Królestwa Polskiego.⁴⁷⁴

W chwili śmierci król miał niespełna 52 lata a jej przyczyną była prawdopodobnie gruźlica. Już w czerwcu król nie był w stanie chodzić i w podróż do Knyszyna udał się wozem. Tam doznał ataków kaszlu i wysokiej gorączki.⁴⁷⁵ Rok wcześniej czując, że podupada na zdrowiu podyktował swój testament w którym zawarł nie tylko swoją ostatnią wolę w kwestiach majątkowych, ale też wzywał do zgody, utrzymania dopiero co uchwalonej unii polsko-litewskiej: *Rzeczpospolita niczym innym w całości i dłużej zachowana być nie może, jedno zgodą, miłością, społecznością, jednością, bo jak mądrze ktoś [...] napisał 'zgodą małe rzeczy rosną, niezgodą wielkie upadają' i 'moc zjednoczenia mocniejsza niż rozdwojenia' [...]*.⁴⁷⁶ W kraju nastało pierwsze od sierpnia 1506 roku bezkrólewie.

Miejsce wydarzenia: [Knyszyn](#)

⁴⁷⁴ Wikipedia [Zygmunt II August](#)

⁴⁷⁵ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, 154

⁴⁷⁶ Borkowska Urszula, "Dynastia Jagiellonów w Polsce", Warszawa, 2011

8 LIPCA 1557 roku w Wodzisławiu Zygmunt August wydał edykt *de non turbanda religione*, w którym zabronił Janowi Łaskiemu odprawiania ewangelickich nabożeństw religijnych i głoszenia idei Reformacji.^{477,478} Jan Łaski był najbardziej znanym polskim dysydem religijnym, bratankiem prymasa Jana Łaskiego (starszego). Zanim został duchownym ewangelickim był katolickim proboszczem i kanonikiem. Jako reformator religijny działał w Niemczech i w Anglii a w 1556 roku wrócił do Polski licząc na korzystny klimat do szerzenia reformacji. Początkowo duchowieństwo katolickie próbowało przekonać króla do wydalenia z kraju "heretyka", ten jednak Łaskiemu zezwolił zostać, przyjął go w Wilnie wiosną 1557 r. na prywatnej audencji i zezwolił na odprawianie nabożeństw. Wkrótce jednak Zygmunt pod naciskiem biskupów zmienił zdanie, czego efektem był królewski edykt. Jan Łaski osiadł w Pińczowie i zajmował się działalnością organizacyjną zborów małopolskich.⁴⁷⁹ Zmarł w 1560 r.

Miejsce wydarzenia: [Wodzisław](#)

⁴⁷⁷ Bruckner Aleksander, "Różnowiercy polscy", Warszawa 1905, str. 42

⁴⁷⁸ Wijaczka Jacek, "Reformacja w Koronie w XVI w. - sukces czy niepowodzenie?", Gdański Rocznik Ewangelicki, vol. VIII, 2014, str. 22

⁴⁷⁹ Wikipedia [Jan Łaski \(młodszy\)](#)

Duńsko-polskie starcie na redzie Rewla

9 LIPCA 1569 roku podczas wojny północnej 1563-70 duńska flotylla 36 okrętów, którą dowodził Peder Munk,⁴⁸⁰ dotarła na redę Rewla (dziś Tallin). Duńczycy ostrzelali miasto i zagarnęli liczne statki handlowe oraz kilka okrętów gdańskich i polskich korsarzy.⁴⁸¹ Jak wyjaśniał później król Fryderyk II Zygmuntovi Augustowi, polscy strażnicy morza atakowali wcześniej statki handlowe Danii a przy próbie rozmowy ze strony duńskiego admirała odpowiedzieli ogniem.^{482,483} Ujętych wówczas kapitanów okrętów kaperskich zatrzymano w kopenhaskim więzieniu, skąd po staraniach strony polskiej, zwolniono ich w roku 1570 i następnym.

Miejsce wydarzenia: [Rewel](#)

⁴⁸⁰ Wikipedia [Peder Munk](#)

⁴⁸¹ Bodniak Stanisław, "Polska a Bałtyk za ostatniego Jagiellona", Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej 3, 1946, str. 162

⁴⁸² Anderson R.C., "Naval Wars in the Baltic during the sailing-ship epoch 1522-1580", London 1910, str. 16

⁴⁸³ W pracy Andersona (1910) było to przedstawione bardziej bezpośrednio: "he captured [...] four Polish corsairs, which were foolish enough to open fire on his fleet."

Zygmunt August wystawił pierwsze listy morskie dla kaprów

Z DATA 10 LIPCA 1560 król Zygmunt August wystawił pierwsze listy morskie dla kaprów.⁴⁸⁴ Przygotowano 7 jednakowych listów (*litterae commeatus*), które nie były imienne i nie wymieniały nazwy okrętu. Król oznajmiał w nich, że wysyła "ten" okręt by zwalczał statki handlujące z jego nieprzyjacielem, również nie wymienionym z nazwy. Wiadomo było jednak, że chodzi o Iwana IV Groźnego i handel kupców z Lubeki, Hamburga czy też angielskich prowadzony z państwem moskiewskim. Z powodów dyplomatycznych nie można było jednak występować jawnie, ponieważ trwał jeszcze do 1562 roku zawarty wcześniej rozejm z Moskwą. Kapitanowie okrętów zdecydowanych na służbę w roli kaprów mieli oficjalnie zgłaszać się na służbę mistrza zakonu inflanckiego Gotarda Kettlera. Dyskretne wsparcie i opieka Zygmunta Augusta miały ułatwić pozyskanie ochotników. Wśród pierwszych kaprów w służbie inflanckiej był Maciej Scharping z Gdańska, kapitan okrętu "Gryf".

⁴⁸⁴ Bodniak Stanisław, "Polska a Bałtyk za ostatniego Jagiellona", Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej 3, 1946, str. 16

Zakończył obrady sejm 1570 roku, przedostatni za panowania Zygmunta Augusta

11 LIPCA 1570 roku w Warszawie zakończył obrady sejm zwołany w lutym tegoż roku, był to przedostatni sejm za panowania Zygmunta II Augusta.^{485,486} Obrady dotyczyły głównie kwestii religijnych, protestanci świeżo po ugodzie sandomierskiej oczekiwali uchwalenia pokoju religijnego. Udało im się jednak uzyskać tylko pismo królewskie, że nikt nie będzie pozywany przed sąd za herezję.⁴⁸⁷ Omawiano też sprawę małżeństwa króla, Zygmunt August pragnął rozwieść

⁴⁸⁵ dziejesejmu.pl [Przedostatni sejm za panowania króla Zygmunta Augusta. Sejm w Warszawie. 1570.](#)

⁴⁸⁶ Wikipedia [Sejm 1570](#)

⁴⁸⁷ Uruszczak Waław, "Miscellanea sejmowe warszawskie z 1570 roku", Acta Universitatis Wratislaviensis, No 3270, Prawo CCCXI, Wrocław 2010, str. 129

się z Katarzyną Habsburg, licząc na doczekanie następcy z ewentualną nową małżonką, nie uzyskał jednak zgody sejmu na rozwód. Uchwalono za to podatki na cele wojskowe: łąnowe i czopowe z dóbr królewskich i duchownych.

Miejsce wydarzenia: [Warszawa](#)

Podpisano traktat sojuszniczy Polski i Węgier - 1498

12 LIPCA 1498 roku w Krakowie podpisano traktat sojuszniczy między Polską a Węgrami.⁴⁸⁸ Traktat dotyczył przede wszystkim polityki wobec Turcji, zobowiązywał oba kraje do wspólnego negocjowania pokoju z sułtanem, oraz do wspólnych zabiegów dyplomatycznych o wsparcie przeciw Turkom w krajach europejskich. Traktat regulował stosunki polsko-węgierskie nadwyreżone wrogą postawą Węgier wobec wyprawy mołdawskiej Jana Olbrachta.⁴⁸⁹

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

---

⁴⁸⁸ Baczkowski Krzysztof, "Polska i jej sąsiedzi za Jagiellonów", 2012, str. 391

⁴⁸⁹ Wikipedia podaje późniejszą o 1 dzień datę traktatu [Wojna polsko-turecka \(1485-1503\)](#)

Wizyta Zygmunta II Augusta w Gdańsku

13 LIPCA 1552 roku podczas wizyty królewskiej w Gdańsku⁴⁹⁰, Zygmunt II August zwiedził miejscową stocznice i przyglądał się zwodowaniu nowego statku. Królowi towarzyszył książę pomorski Barnim XI. Tydzień później władca wizytował warownię u ujścia Wisły, zwaną wówczas "latarnią".⁴⁹¹ Mieszczanie gdańscy zadbali o wyjątkową oprawę wizyty, na cześć króla strzelały działa warowni i zakotwiczonych w pobliżu okrętów, przygotowano barkę wyściełaną czerwonym sukniem i ozdobioną chorągiewami, odbyły się liczne uczty i turnieje. Z Gdańska Zygmunt August wraz z dworem wyruszył do Królewca, gdzie zaprosił go Albrecht Hohenzollern.

Miejsce wydarzenia: Gdańsk

---

⁴⁹⁰ Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 124

⁴⁹¹ Bodniak Stanisław, "Polska a Bałtyk za ostatniego Jagiellona", Pamiątnik Biblioteki Kórnickiej 3, 1946, str. 43-44

Dom Jagiellonów podpisał traktat z Ludwikiem XII, królem Francji

14 LIPCA 1500 roku w Budzie podpisano traktat między domem Jagiellonów a królem Francji Ludwikiem XII. Traktat był zwrócony przeciwko Turcji, ale także przeciw Habsburgom. Aby wzmocnić związek, Władysław Jagiellończyk poślubił księżniczkę francuską Anną de Foix-Candale, Jan Olbracht miał poślubić jej siostrę, jednak do tego nie doszło.^{492,493} Podczas podpisywania traktatu

⁴⁹² Jasienica Paweł, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 268

⁴⁹³ Wikipedia [Jagiellonowie](#)

Polskę reprezentował poseł królewski Piotr Kmita, marszałek wielki koronny.⁴⁹⁴

Miejsce wydarzenia: Buda

⁴⁹⁴ Wikipedia Piotr Kmita z Wiśnicza

Kłęska wojsk litewskich nad Wiedroszą

14 LIPCA 1500 roku nad Wiedroszą⁴⁹⁵ (obecnie Selnya)⁴⁹⁶, w pobliżu osady Mitkove Pole⁴⁹⁷ (obecnie prawdopodobnie wieś Pochinok) wojska moskiewskie pokonały oddziały litewskie a dowodzący Litwinami książę Konstanty Ostrogski dostał się do niewoli.⁴⁹⁸ Siły moskiewskie, którym przewodził kniaź Daniil Shchena miały znaczną przewagę liczebną. Hetman Ostrogski zlekceważył informacje od pojmanego jeńca o połączeniu wojsk wojewody Yurija Koshkina z siłami kniazia Shchenii i zaatakował Rosjan. Konsekwencją klęski był niekorzystny dla Litwy pokój podpisany w 1503 r. w wyniku którego Wielkie Księstwo Litewskie utraciło znaczne terytoria - ok. 1/4 swojego obszaru. Sam książę Ostrogski złożył przysięgę wierności księciu moskiewskiemu, Iwanowi III Srogiemu, dowodził nawet wojskami rosyjskimi przeciw Tatarom, ostatecznie jednak zbiegł na Litwę. W 1514 r. miał odnieść nad armią moskiewską wspaniałe zwycięstwo pod Orszą.

Miejsce wydarzenia: [Wiedrosza](#)

⁴⁹⁵ Wikipedia Bitwa nad Wiedroszą

⁴⁹⁶ Wikipedia Vedroshskaya bitva

⁴⁹⁷ Słownik geograficzny Królestwa Polskiego Tom XIII, str. 301

⁴⁹⁸ Jasienica Paweł, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 268

Aleksander Jagiellończyk wziął pod swoją opiekę monaster Św. Mikołaja w Połocku

15 LIPCA 1496 roku w Wilnie wielki książę litewski Aleksander Jagiellończyk na prośbę bojarów i mieszczan połockich wydał akt, w którym wziął pod swoją opiekę monaster Św. Mikołaja na Łuczni w Połocku.^{499,500} Był to przykład tolerancyjnego nastawienia księcia wobec prawosławia, być może spowodowanego wpływem niedawno poślubionej małżonki, Heleny, córki Iwana III. Były to też jednak czasy gdy prawosławna szlachta Wielkiego Księstwa nie posiadała równych praw z litewskimi katolikami, których unia horodelska zrównała w prawach ze szlachtą polską. Kiedy kilkanaście lat później książę Konstanty Ostrogski, wyznawca prawosławia, odniósł świetne zwycięstwo pod Orszą nad wojskami moskiewskimi, w nagrodę pozwolono mu zbudować dwie nowe cerkwie w Wilnie, jako szczególny przywilej wobec zasłużonego wodza. Oficjalnie obowiązywał bowiem zakaz budowy cerkwi murowanych na obszarze Litwy.⁵⁰¹

Miejsce wydarzenia: [Wilno](#)

⁴⁹⁹ Winiarska Agnieszka, "Rola Heleny Rurykowiczówny w świetle stosunków litewsko-moskiewskich na przełomie XV i XVI w.", Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie, Prace Historyczne, z. 32, 1968, str. 21

⁵⁰⁰ Rutkowska Grażyna, "Kościół w życiu Heleny moskiewskiej, żony Aleksandra Jagiellończyka", „Średniowiecze Polskie i Powszechne” 2020, T. 12 (16), str. 291

⁵⁰¹ Mironowicz Antoni, "Powstanie Ławry Suprańskiej", Białostockie Teki Historyczne, Tom 10/2012, str. 20

Wydano akt Articuli omnibus in universum militibus

16 LIPCA 1579 roku w obozie wojennym pod Świrem, gdzie koncentrowały się wojska Stefana Batorego przygotowujące się do wojny z Rosją, wydano akt *Articuli omnibus in universum militibus* zawierający przepisy, których miały przestrzegać oddziały w trakcie działań wojennych.⁵⁰² Król organizował wówczas wyprawę w celu odzyskania utraconego kilkanaście lat temu Połocka. Artykuły wojskowe zawarte w akcie przygotował Mikołaj Mielecki - hetman wielki koronny, a opierały się one na wcześniejszych prawach wojskowych z czasów Zygmunta Augusta i artykułach hetmańskich wydanych podczas wyprawy mołdawskiej z 1572 r. Dodano artykuły zobowiązujące do przestrzegania norm obyczajowych i moralnych, poszanowania wojsk litewskich i najemnych oddziałów niemieckich i węgierskich. Wydany cztery dni wcześniej osobny edykt Batorego (*Edictum Regium Svirensse, ex quo causae suscepti in Magnum Moscoviae Ducem belli cognoscensntur*) zakazywał okrucieństwa wobec mieszkańców państwa moskiewskiego, wyraźnie otaczano też ochroną miejsca kultu religijnego. Dokumenty te wykorzystywała także dyplomacja królewska w celach propagandowych by korzystnie zaprezentować się na tle moskiewskiego okrucieństwa.

Miejsce wydarzenia: **Świr**

⁵⁰² Łopatecki Karol, "Disciplina militaris" w wojskach Rzeczypospolitej do połowy XVII wieku", 2012, str. 223

Zjazd szlachty ziemi chełmskiej po śmierci Zygmunta Augusta

17 LIPCA 1572 roku w Krasnymstawie zebrał się zjazd szlachty chełmskiej zwołany przed podkomorzego chełmskiego Mikołaja Siennickiego.⁵⁰³ Była to jedna z pierwszych konfederacji (inną zawiązano w Krakowie 14 lipca) po śmierci króla Zygmunta II Augusta. Jej zwołanie wynikało właśnie z zaniepokojenia szlachty wywołanego pierwszymi wiadomościami o bezkrólewiu i możliwych niepokojach wewnętrznych w kraju. Szlachta nie mogąc nawiązać szybko kontaktu z wojewodą ruskim postanowiła samodzielnie zająć się utrzymaniem porządku, upoważniła Siennickiego oraz chorążego chełmskiego Stanisława Orzechowskiego do ścigania przestępstw i zwoływania lokalnego pospolitego ruszenia.⁵⁰⁴ W czasie zjazdu podniesiono też problem formy wyboru nowego króla, szlachta chełmska opowiadała się za powszechnym prawem do udziału w elekcji.

Miejsce wydarzenia: **Krasnystaw**

⁵⁰³ Adamkiewicz Sebastian, "Podróż Mikołaja Siennickiego po terytorium Korony w pierwszych miesiącach bezkrólewia po śmierci Zygmunta Augusta (lipiec-październik 1572 r.)", *Acta Universitatis Lodzensis, Folia Historica* 85, 2010, str. 24

⁵⁰⁴ Dubas-Urwanowicz Ewa, "Koronne zjazdy szlacheckie w dwóch pierwszych bezkrólewia po śmierci Zygmunta Augusta", Białystok 1998, str. 12-35

Otwarto kolegium jezuickie w Wilnie

18 LIPCA 1570 roku w Wilnie otwarto kolegium jezuickie, trzecie w Rzeczypospolitej Obojga Narodów.⁵⁰⁵ Organizatorem kolegium był Stanisław Warszewicki a jednym jego pierwszych rektorów Piotr Skarga. W kwietniu 1579 roku dzięki przychylności Stefana Batorego przekształcono kolegium w Uniwersytet Wileński.

Miejsce wydarzenia: [Wilno](#)

---

⁵⁰⁵ Wikipedia [Kolegium jezuitów w Wilnie](#)

Albrecht Fryderyk Hohenzollern złożył hołd Zygmunutowi Augustowi

19 LIPCA 1569 roku w Lublinie książę Prus Albrecht Fryderyk Hohenzollern złożył hołd królowi Zygmunutowi II Augustowi.⁵⁰⁶ Albrecht Fryderyk został księciem Prus Książęcych w 1568 roku po śmierci swojego ojca Albrechta, miał wówczas 15 lat. Ze względu na jego młody wiek powołano 11 osobową radę regencyjną sprawującą rządy w imieniu księcia. Rada musiała złożyć przysięgę wobec komisarzy królewskich, co stało się jeszcze w 1568 r. a sam książę jako lennik polskiego króla złożyć hołd, który zwany czasem drugim hołdem pruskim został uwieczniony przez poetę Jana Kochanowskiego w utworze *Proporzec albo hołd pruski*.⁵⁰⁷ Młody książę Albrecht pełnię władzy przejął w 1571 roku, jednak nie cieszył się nią długo - ze względu na problemy ze zdrowiem psychicznym księcia już w 1578 roku Stefan Batory uczynił margrabiego Jerzego Fryderyka Hohenzollerna⁵⁰⁸ opiekunem Albrechta Fryderyka i faktycznym władcą Prus Książęcych. Było to zgodne z postanowieniami traktatu krakowskiego (1525 r.), Jerzy Fryderyk złożył królowi hołd w Warszawie w roku 1580.

Miejsce wydarzenia: [Lublin](#)

---

⁵⁰⁶ Małłek Janusz, Małłek-Grabowska Małgorzata, "Melancholia księcia pruskiego Albrechta Fryderyka (1553–1618)", *Komunikaty Mazursko-Warmińskie*, 2020, nr 3(309), str. 294

⁵⁰⁷ Wikipedia [Proporzec albo hołd pruski](#)

⁵⁰⁸ Wikipedia [Jerzy Fryderyk Hohenzollern \(1539-1603\)](#)

Aleksander Jagiellończyk został wielkim księciem litewskim

20 LIPCA 1492 roku w Wilnie, zgodnie z ostatnią wolą króla Kazimierza Jagiellończyka szlachta litewska obrała Aleksandra Jagiellończyka wielkim księciem litewskim.⁵⁰⁹ Ponieważ jednocześnie kandydatem na tron Królestwa Polskiego był brat Aleksandra - Jan Olbracht - oznaczało to w praktyce zakończenie unii personalnej, oba państwa miała od tej pory łączyć więź w postaci dynastii, panującej poza Polską i Litwą, także w Czechach i na Węgrzech. Wybór Aleksandra, popieranego przez możnowładców litewskich był prawie jednomyślny, trudniej przebiegała elekcja Jana Olbrachta, gdyż

⁵⁰⁹ Wikipedia [Aleksander Jagiellończyk](#)

część możnych Korony oraz Władysław, król Czech i Węgier popierali raczej królewicza Zygmunta, ale ostatecznie uszanowano testament Kazimierza Jagiellończyka i 23 września 1492 r. Jan Olbracht został królem.⁵¹⁰

Miejsce wydarzenia: [Wilno](#)

Urodził się Świętosław Orzelski, starosta radziejowski i poseł na sejm

25 LIPCA 1549 roku w Orlem urodził się Świętosław Orzelski, starosta radziejowski, poseł na sejm, luteranin.⁵¹¹ W 1573 r. w czasie sejmiku konwokacyjnego domagał się przeprowadzenia śledztwa w sprawie śmierci Zygmunta II Augusta. W 1582 r. wygłosił w imieniu sejmiku mowę dziękczynną ku czci Stefana Batorego w uznaniu jego zwycięskiej wojny z Moskwą.⁵¹² Był także historykiem, autorem dzieła opisującego czasy wielkiego bezkrólewia w latach 1572-1576 - *Interregni Poloniae libri VIII*⁵¹³ wydane w XIX wieku po polsku jako: *Bezkrólewia ksiąg ośmioro czyli Dzieje Polski od zgonu Zygmunta Augusta r. 1572 aż do r. 1576*.⁵¹⁴

Miejsce wydarzenia: [Orle](#)

⁵¹⁰ Grodecki R., Zachorowski S., Dąbrowski J., "Dzieje Polski średniowiecznej", Kraków 2011, str. 841

⁵¹¹ Wikipedia [Świętosław Orzelski](#)

⁵¹² Grzybowski Stanisław, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 160-282

⁵¹³ Wikipedia [Interregni Poloniae libri VIII](#)

⁵¹⁴ Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa [Bezkrólewia ksiąg ośmioro](#)

Flotylla duńska napadła na port w Pucku

29 LIPCA 1571 roku flotylla 8 okrętów duńskich po dowództwem admirała Jerzego Daa (duń. Jørgen Erikssen? Daa) napadła na port w Pucku, będący wówczas siedzibą polskiej floty kaperskiej.^{515,516} Duńczycy zdobyli i uprowadzili do Kopenhagi 4 okręty kaperskie oraz 5 zdobycznych statków handlowych, duńskich i lubeckich. Wcześniej w okolicach Helu flotylla duńska zniszczyła 2 inne okręty kaperskie, w efekcie tych działań trzecia część floty strażników morza przestała istnieć. Uprowadzone statki i okręty oraz 26 jeńców (w tym jednego z kapitanów straży) Duńczycy przywieźli do Kopenhagi, następnie kaprów uznanych za piratów ścięto w Helsingör i pochowano na plaży. Straty polskie, choć dotkliwe, nie spowodowały zaprzestania działalności kaprów, dlatego Duńczycy już w sierpniu wyprawili kolejną flotę dowodzoną przez admirała Sylwestra Franka (duń. Sylvester Francke⁵¹⁷), która dotarła w pobliże Gdańska. Tym razem jednak nie odniosła większych sukcesów, gdyż okręty straży schroniły się zawczasu w porcie gdańskim wpuszczone tam na wyraźny rozkaz Zygmunta Augusta.

Miejsce wydarzenia: [Puck](#)

⁵¹⁵ Bodniak Stanisław, "Polska a Bałtyk za ostatniego Jagiellona", Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej 3, 1946, str. 169

⁵¹⁶ Inne źródła podają najczęściej, że dowódcą lipcowej wyprawy floty duńskiej na Puck był Sylwester Frank np. praca "Marynarka w Polsce" Aleksandra Czołowskiego z 1922 roku i publikacje z niej korzystające. Tą informację podważył S. Bodniak w 1946 r.

⁵¹⁷ Dansk Biografisk Leksikon [Sylwester Francke](#)

Sierpień

Szlachta nie wyhodowała ani nowych odmian zbóż, ani nawet polskich ras koni, krów, świń czy owiec. "Potrafiła głównie produkować wódkę, która przynosiła jej zawsze znaczny i pewny dochód" - komentował jeden z najwybitniejszych polskich historyków wsi, Stefan Inglot (1902-1994).

Adam Leszczyński, "Ludowa historia Polski", 2020, str. 134

Zmarł Aleksander Jagiellończyk

19 SIERPNIA 1506 roku w Wilnie zmarł Aleksander Jagiellończyk, syn Kazimierza Jagiellończyka, król Polski od 1501 r. a wcześniej wielki książę litewski.^{518,519} Król nie miał potomków, jego następcą na tronie litewskim i niedługo później na tronie polskim został jego brat Zygmunt zwany Starym. Wdowa po Aleksandrze, Helena Moskiewska, kilka lat po śmierci męża próbowała wrócić do Moskwy, jednak Zygmunt I Stary nie wydał na to zgody. Zmarła w 1513 r. w Wilnie. Panowanie Aleksandra zbiegło się w czasie ze wzrostem siły Wielkiego Księstwa Moskiewskiego, które w wyniku dwóch wygranych wojen z Litwą pozbawiło ją znacznej części terytorium.

Miejsce wydarzenia: [Wilno](#)

⁵¹⁸ Wikipedia [Aleksander Jagiellończyk](#)

⁵¹⁹ Jasienica Paweł, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 284

Ślub Jadwigi Jagiellonki, córki Zygmunta I Starego

29 SIERPNIA 1535 w Krakowie miał miejsce ślub Jadwigi Jagiellonki, córki Zygmunta I Starego z pierwszego małżeństwa, z Joachimem II Hektorem z dynastii Hohenzollernów.⁵²⁰ Nieżyjąca wówczas matka Jadwigi, Barbara Zapolya, była siostrą króla Węgier Jana, co czyniło Jadwigę - jedyną krewną króla - prawdopodobną kandydatką do dziedziczenia. Z kolei Joachim II Hektor był od kilku tygodni elektorem brandenburskim, trzydziestoletnim wdowcem - Jadwiga miała zostać jego drugą żoną. Ślubu udzielał biskup krakowski Piotr Tomicki a uroczystości weselne trwały 2 tygodnie. Ślub zakończył

⁵²⁰ Wikipedia [Jadwiga Jagiellonka \(1513-1573\)](#)

wieloletnie perypetie matrymonialne Jadwigi, łączonej wcześniej z kandydatami do małżeństwa z różnych stron Europy, od Mazowsza przez Hiszpanię do Szkocji. Parę lat później Joachim II, wbrew oczekiwaniom swojego teścia Zygmunta I Starego, porzuca wiarę katolicką przyjmując 1 listopada 1539 r. w Spandau komunę pod dwiema postaciami.⁵²¹ W 1563 roku Zygmunt II August poparł starania Joachima II dotyczące tronu pruskiego, dopuszczając go do dziedziczenia w przypadku wygaśnięcia pruskiej linii Hohenzollenrów. Prawo to zatwierdził sejm w roku 1569⁵²², a stało się faktem blisko 50 lat później. Joachim II zmarł w 1571 r.⁵²³, jego prawnuk Jan Zygmunt Hohenzollern został księciem Prus w roku 1618. Jadwiga przeżyła swojego małżonka o dwa lata, zmarła 7 lutego 1573 roku w Alt Ruppin.

Miejsce wydarzenia: [Kraków](#)

---

⁵²¹ Kucharczyk Grzegorz, "Prusy. Pięć wieków", 2020

⁵²² Kucharczyk Grzegorz, "Prusy. Pięć wieków", 2020

⁵²³ Wikipedia [Joachim II Hector, Elector of Brandenburg](#)

Wrzesień

Po zamknięciu sejmu koronacyjnego Batory, na czele swojej węgierskiej piechoty, ruszył natychmiast do Warszawy. W Rawie spotkał się z Opalińskim, za nim pospieszili inni senatorowie wielkopolscy, nawet Czarnkowski stawiał się pokornie. Uchański wymawiał się chorobą; król uprzejmie odparł, że wobec tego sam do niego ze swoimi Węgrami zajędzie, więc prymas pospiesznie wyzdrowiał.

Stanisław Grzybowski, "Dzieje Polski i Litwy (1506-1648)", Wielka Historia Polski t.4, Kraków 2000, str. 192

Bitwa pod Orszą

8 WRZEŚNIA 1514 roku pod Orszą wojska polskie i litewskie dowodzone przez księcia Konstantego Ostrońskiego zwyciężyły armię moskiewską pod wodzą wojewodów Iwana Czeladnina i Michaiła Bułhakowa-Golicy.⁵²⁴ W 1512 r., cztery lata po zawarciu pokoju 'wieczystego' między Litwą a Moskwą, doszło do wznowienia walk - wojska Wasyla III przystąpiły do oblężenia Smoleńska, a sprzymierzeni z Zygmuntem I Starym Tatarzy krymscy przeprowadzili kilka wypraw na ziemie Wielkiego Księstwa Moskiewskiego. Smoleńsk padł dopiero podczas trzeciego oblężenia w 1514 r., po czym oddziały moskiewskie wyruszyły naprzeciw odsieczy polsko-litewskiej wysłanej przez Zygmunta I Starego pod wodzą księcia Ostrońskiego, która miała odzyskać utracone twierdze i ziemie na Smoleńszczyźnie.^{525,526} Do spotkania obu armii doszło pod Orszą. Wojska polsko-litewskie odniosły wyraźne zwycięstwo, zadając przeciwnikowi znaczne straty, do niewoli dostali się wodzowie armii Wasyla - Iwan Czeladnin zmarł w Wilnie po 1521 r., Michaiła Bułhakowa-Golicę zwolnił z niewoli dopiero Zygmunt II August w 1552 r.

Dla księcia Konstantego Ostrońskiego zwycięstwo miało szczególny wymiar, 14 lat wcześniej w wyniku klęski pod Wiadroszą, gdzie również dowodził, dostał się do rosyjskiej niewoli. Za zwycięstwo pod Orszą wyznający prawosławie wódz otrzymał od króla szczególny przywilej - pozwolenie na budowę w Wilnie dwóch nowych cerkwi (mimo oficjalnego zakazu obowiązującego na Litwie).

Zwycięstwo miało też duże znaczenie propagandowe dla Litwy i Polski co umiejętnie wykorzystywała dyplomacja Zygmunta I

⁵²⁴ Jasienica Paweł, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 310

⁵²⁵ Wikipedia [Bitwa pod Orszą \(1514\)](#)

⁵²⁶ Wikipedia [Bitwa pod Orshey](#)

Starego. Nie udało się jednak wykorzystać powodzenia militarnie i odzyskać utraconej twierdzy smoleńskiej.

Miejsce wydarzenia: [Orsza](#)

Petycja szlachty litewskiej i ruskiej w sprawie unii z Polską

13 WRZEŚNIA 1562 roku szlachta litewska i ruska zebrana pod Witebskiem uchwaliła petycję do Zygmunta II Augusta w sprawie ustanowienia unii z Polską.⁵²⁷ Motywacją szlachty była głównie potrzeba wspólnej polityki wobec cara i w przyszłości konieczność wyboru wspólnego władcy.⁵²⁸

Miejsce wydarzenia: [Witebsk](#)

---

⁵²⁷ Wikipedia [1562 w polityce](#)

⁵²⁸ Sucheni-Grabowska Anna, "Spory królów ze szlachtą w złotym wieku. Wokół egzekucji praw", 1988, str. 20

Fryderyk Wettyn zostaje wielkim mistrzem zakonu krzyżackiego

29 WRZEŚNIA 1498 roku w Królewcu książę Fryderyk Wettyn wstąpił do zakonu krzyżackiego, został też od razu wybrany jego wielkim mistrzem.^{529,530} Wyborem tym zakon pragnął wzmocnić swoją pozycję, powierzając przywództwo księciu Rzeszy, synowi Albrechta Odważnego, władcy Saksonii. Fryderyk był także szwagrem Barbary Jagiellonki, siostry Jana Olbrachta, która dwa lata wcześniej poślubiła starszego brata Fryderyka - księcia Jerzego. Nowy wielki mistrz prowadził politykę niechętną Polsce, konsekwentnie - jako książę Rzeszy - odmawiając złożenia hołdu lennego należnego królowi Janowi Olbrachtowi i jego następcom. Zgodnie zresztą z zakazem jaki w 1501 r. wydał mu cesarz Maksymilian I, który kwestionował ustalenia pokoju toruńskiego z 1466 r.⁵³¹ Stosując unik wobec ultimatum ze strony Zygmunta Starego w 1507 r. wyjechał z Prus do Saksonii, tam 14 grudnia 1510 roku w Rochlitz, zmarł.⁵³² Zakon kontynuując politykę powierzania swoich sterów ludziom o wysokiej pozycji politycznej i skoligaconych z Jagiellonami, na jego następcę wybrał księcia Albrechta Hohenzollerna.

Miejsce wydarzenia: [Królewiec](#)

---

⁵²⁹ Kucharczyk Grzegorz, "Prusy. Pięć wieków", 2020

⁵³⁰ Baczkowski Krzysztof, "Polska i jej sąsiedzi za Jagiellonów", 2012, str. 399

⁵³¹ Borkowska Urszula, "Dynastia Jagiellonów w Polsce", Warszawa, 2011

⁵³² Wikipedia [Fryderyk Wettyn](#)

Październik

Ziemiański ekonomista kalkulował w sposób całkowicie bezwzględny. Właścicielowi opłacało się mieć jak największą liczbę poddanych żyjących na tyle dostatnio, żeby nie kradli i nie zbiegli, ale równocześnie nie na tyle bogato, żeby mieli z czego akumulować. Jeżeli gromadzili bogactwo, to siłą rzeczy działało się to kosztem właściciela, który nie ściągnął z nich wszystkich nadwyżek: zamożność chłopska świadczyła o tym, że szlachcic nie eksploatuje swojego majątku w pełni.

Adam Leszczyński, "Ludowa historia Polski", 2020, str. 133

Król Zygmunt II August powołał pierwszą stałą pocztę królewską

18 PAŹDZIERNIKA 1558 roku Zygmunt II August wydał przywilej *Ordinatio postae Cracovia Venetias praeficitur*, w którym określał zasady działania poczty królewskiej kursującej między Krakowem a Wenecją. Potrzeba stworzenia usług pocztowych na wzór tych, które funkcjonowały już w Europie, wynikała ze wzmożonej korespondencji związanej ze sprawami spadkowymi po śmierci matki króla Bony Sforzy. Pierwszym zarządcą poczty został Prospero Provana⁵³³, który kierował tym przedsięwzięciem przez cztery lata a stracił stanowisko na rzecz Krzysztofa von Taxis, przedstawiciela słynnego rodu twórców usług pocztowych służących cesarzom Rzeszy.⁵³⁴ Posłańcy królewskiej poczty docierali z Krakowa do Wenecji przez Wiedeń w 10 dni, koszt utrzymania 'kursorów' i koni pokrywał początkowo wyłącznie król, ale od 1562 r. do korzystania z usług pocztowych dopuszczono za opłatą osoby prywatne, zaczęto też przewozić pocztę na trasie Kraków - Wilno, a także do Rzymu, Neapolu czy Hiszpanii.⁵³⁵

⁵³³ Wikipedia [Prospero Provana](#)

⁵³⁴ Wikipedia [Thurn und Taxis](#)

⁵³⁵ wilanow-palac.pl Zgorzelski Rafał, "Polska, czyli włoska. Geneza i rozwój regularnej komunikacji pocztowej w Polsce"

Zygmunt I Stary wstąpił na tron litewski

20 SIERPNIA 1506 roku w Wilnie, dwa miesiące po śmierci swojego brata Aleksandra, Zygmunt I Stary objął tron litewski.^{536,537} W grudniu sejm zebrany w Piotrkowie obrał Zygmunta także królem Polski, koronacji dopełniono w styczniu następnego roku. Władca miał w tym momencie 40 lat, za sobą doświadczenia w zarządzaniu księstwem głogowskim i Śląskiem, przed sobą długie, ponad 40 letnie panowanie.

Miejsce wydarzenia: [Wilno](#)

---

⁵³⁶ Wikipedia [Zygmunt I Stary](#)

⁵³⁷ Jasienica Paweł, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 285

Zmarł Iwan III Srogi, wielki książę moskiewski

27 PAŹDZIERNIKA 1505 roku w Moskwie zmarł Iwan III Srogi, wielki książę moskiewski.^{538,539} Władał ponad 40 lat odnosząc wiele sukcesów, podbił m.in. księstwo Jarosławskie, Psków, Nowogród Wielki, Twer. Zakończył trwającą ponad dwieście lat zależność od mongolskich najeźdźców. W czasach panowania na tronie litewskim Aleksandra Jagiellończyka rozpoczął ataki na państwo litewskie, zwyciężając w wojnie z lach 1492-1494 i przyłączając do swojego państwa Wiaźmę. Presji ze strony moskiewskiej na Litwę nie zakończył pokój z 1494 r. ani małżeństwo córki Iwana - Heleny z Aleksandrem Jagiellończykiem. Sześć lat później Iwan znów ruszył na ziemie Wielkiego Księstwa Litewskiego - z powodzeniem - zawarty w 1503 r. rozejm przyznawał Wielkiemu Księstwu Moskiewskiemu znaczą część terytorium Litwy.

Miejsce wydarzenia: [Moskwa](#)

---

⁵³⁸ Wikipedia [Iwan III Srogi](#)

⁵³⁹ Jasienica Paweł, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 279

Zmarł Jan Dantyszek, sekretarz królewski, dyplomata, poeta i biskup

27 PAŹDZIERNIKA 1548 roku w Lidzbarku Warmińskim zmarł Jan Dantyszek, królewski sekretarz, poeta, dyplomata a także biskup chełmiński i warmiński.⁵⁴⁰ Urodził się w Gdańsku, w rodzinie pochodzenia niemieckiego. Jego ojciec był piwowarem i kupcem, matka Katarzyna z domu Schultze, córką rajcy miasta Pucka.⁵⁴¹ Służył trzem kolejnym władcom z dynastii Jagiellonów: Janowi Olbrachtowi, Aleksandrowi Jagiellończykowi, a od 1516 roku był sekretarzem królewskim Zygmunta I Starego. W latach 1525-1532 był stałym ambasadorem króla polskiego przy dworze cesarza Karola V.

Miejsce wydarzenia: [Lidzbark Warmiński](#)

---

⁵⁴⁰ Wikipedia [Jan Dantyszek](#)

⁵⁴¹ Jasienica Paweł, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 291

Zmarł Konrad III Rudy, książę warszawski, czerski, płocki i mazowiecki

28 PAŹDZIERNIKA 1503 roku w Osiecku zmarł Konrad III Rudy, książę warszawski, czerski, płocki i mazowiecki.^{542,543} W czasie wojny trzynastoletniej stał po stronie Królestwa Polskiego, był jednym z gwarantów pokoju w Toruniu w 1466 r. Jego synowie: Stanisław i Janusz byli ostatnimi władcami Mazowsza z dynastii Piastów.

Miejsce wydarzenia: [Osieck](#)

---

⁵⁴² Wikipedia [Konrad III Rudy](#)

⁵⁴³ Jasienica Paweł, "Polska Jagiellonów", 1965, str. 280

Marcin Luter z Wittenbergi ogłasza 95 tez na temat odpustów

31 PAŹDZIERNIKA 1517 roku Marcin Luter z Wittenbergi, mnich zakonu augustianów, doktor teologii i profesor uniwersytetu w Wittenberdze ogłosił 95 tez o odpustach⁵⁴⁴. Według późniejszej legendy przybił je w przedsionku kościoła zamkowego⁵⁴⁵. Na pewno wysłał swoje tezy biskupowi Brandenburgii i arcybiskupowi Magdeburga oraz Johannowi von Staupitz⁵⁴⁶, wikariuszowi generalnemu braci augustianów. Tezy zostały też szybko przetłumaczone na niemiecki, wydrukowane i rozpowszechnione. Mimo, że celem Lutra nie było atakowanie samego Kościoła katolickiego wzniecenie dysputy o odpustach i nadużyciach w kościele stało się początkiem reformacji.

Miejsce wydarzenia: [Wittenberga](#)

---

⁵⁴⁴ Wikipedia [95 tez](#)

⁵⁴⁵ Wikipedia [Marcin Luter](#)

⁵⁴⁶ Wikipedia [Johann von Staupitz](#)

Indeks postaci

- Albrecht Fryderyk Hohenzollern, 60, 101
Albrecht Hohenzollern, 16, 17, 25–28, 37, 39, 44, 49, 51–53, 55, 57, 59–61, 63, 66–71, 73, 95, 98
Aleksander Jagiellończyk, 10, 13, 24, 26, 29, 33, 36, 62, 63, 81, 99, 102, 103, 108
Alfons II, 23
Anna Hohenzollern, 25
Anna Jagiellonka (ur. 1476), 46
Anna Jagiellonka (ur. 1503), 45
Anna Jagiellonka (ur. 1523), 13, 27, 58
Anna Radziwiłł, księżna mazowiecka, 67, 75

Bajazyd II, 90
Barbara Jagiellonka, 28
Barbara Radziwiłłówna, 64
Barbara Zapolya, 25, 104
Barnim XI, 98
Bełza Marcin, 21
Besenrade Jan, 71
Biernat z Lublina, 58
Bogdan III Jednooki, 18, 26, 40, 54, 55
Bogusław X Wielki, 46
Bogusław XIII, 44
Bona Sforza, 23, 27, 56
Boryszewski Andrzej, 18
Brunszwicka Anna Maria, 60
Bułhakow-Golica Michaił, 106

Chodecki Otto, 40
Chodecki Stanisław, 40, 54, 62
Czarnkowski Andrzej, 79
Czeladnin Iwan, 106

Daa Jerzy, 102
Dantyszek Jan, 108
Dobeneck von, Hiob, 41
Dorota Oldenburg, 57
Drzewiecki Maciej, 83

Elżbieta Habsburg, 64, 85
Elżbieta Jagiellonka, 18, 26, 29, 54
Elżbieta Rakuszanka, 28, 29

Ferber Konstantyn, 82
Ferber Maurycy, 71
Ferdynand I Habsburg, 32, 38, 45
Ferrerri Zachariasz, 58, 67
Firlej Jan, 31, 65, 73
Firlej Mikołaj (zm. 1526), 16, 26, 33, 63
Firlej Mikołaj (zm. 1601), 21
Firlej Piotr, 12
Foix-Candale de, Anna, 45, 99
Frank Sylwester, 102
Fryderyk Hohenzollern, 69, 95
Fryderyk II, 29
Fryderyk III legnicki, 31
Fryderyk Jagiellończyk, 63
Fryderyk Wettyn, 106

Gamrat Piotr, 64
Geschkau Kasper, 45
Giese Georg, 24
Grzegorz ze Stawiszyna, 69

Helena Moskiewska, 24, 29
Henryk IV Burbon, 15
Henryk Walezy, 15, 27, 31, 65, 86
Heydeck von, Fryderyk, 26
Holszański Semen, 19

Iwan III, 57
Iwan III Srogi, 24, 29, 36, 108
Iwan IV Groźny, 14, 25, 28, 32, 43, 59
Izabela Aragońska, 27
Izabela Jagiellonka, 32, 104

Jaakow ben Jehuda ha-Lewi Kopelman, 87
Jadwiga Jagiellonka, 30, 104
Jan II Dobry, 46, 90
Jan Olbracht, 9, 29, 41, 62, 63, 74, 81, 86, 90, 98, 99
Jan Zapolya, 32, 38
Janusz III mazowiecki, 67, 89

Jerzy Bogaty, 30
Jerzy Brodaty, 28
Jerzy Fryderyk Hohenzollern, 101
Jerzy Hohenzollern, 46
Jerzy I, 53
Jerzy II Wspaniały, 64
Joachim II Hektor, 36, 104
Juliusz II, 54

Kamieniecki Marcin, 42
Kamieniecki Mikołaj, 55, 62
Karnkowski Stanisław, 21
Katarzyna Habsburg, 34
Katarzyna Medycejska, 15
Kazimierz Jagiellończyk, 28–31, 41, 46, 64, 81, 102
Kazimierz VII, 44
Kettler Gothard, 37
Klemens VII, 64
Kmita Piotr, 94, 99
Knebel Moryc, 39
Kochanowski Jan, 13, 35, 68
Konarski Jan, 50
Konrad III Rudy, 109
Kopernik Mikołaj, 19, 43, 44, 47, 55, 75
Kostka Jan, 45, 85
Kraśiński Franciszek, 21
Kretkowski Erazm, 68
Kryski Piotr, 60

Leon XII, 10
Leopolita Jan, 51
Ludwik II Jagiellończyk, 41
Ludwik XII, 45, 99
Luter Marcin, 10, 109
Luzjański Fabian, 21

Łaski Jan, 31, 69
Łaski Jan (młodszy), 96

Maciejowski Stanisław, 71
Maksymilian I Habsburg, 57, 88, 95
Maksymilian II Habsburg, 13, 21, 34
Marycjusz Szymon, 82

Mehmed II Girej, 89
 Mielecki Mikołaj, 100
 Mikołaj II, 90
 Mikołaj z Chodcza, 19
 Munck Per, 97
 Munckenbeck Wolf, 65
 Myszkowski Piotr, 62
 Myszkowski Stanisław, 89

Ocieski Jan, 66
 Oldenburg Dorota, 27
 Orzechowski Stanisław, 100
 Orzelski Świętosław, 102
 Ostrogski Konstanty, 19, 55, 99, 106
 Ostrogski Konstanty Wasyl, 80
 Otwinowski Erazm, 77

Paweł IV, 71
 Piotr Raresz, 23
 Piotrowski Andrzej, 21
 Podkowa Jan, 86
 Polentz Jerzy, 59
 Pretwicz Bernard, 91
 Provana Prospero, 107

Radziwił Mikołaj, 63
 Radziwił Rudy, Mikołaj, 59
 Radziwiłłówna Krystyna, 13
 Rej Mikołaj, 77

Rożnowski Jakub, 41

Schaumburg von, Wilhelm, 19
 Schele Marcin, 87
 Schönberg von, Dietrich, 40
 Schwalbach von, Kasper, 39
 Sęcygniewski Jakub, 37, 38
 Sieniawski Mikołaj, 23
 Siennicki Mikołaj, 100
 Skarga Piotr, 101
 Słupecki Z. (rotmistrz), 17
 Solfa, Jan Benedykt, 48
 Stanisław mazowiecki, 67
 Stefan Batory, 11, 13, 14, 21, 25, 27, 29, 32, 34, 38, 56, 58, 66, 82, 86, 88, 94, 95, 100, 101
 Stefan III Wielki, 18

Tarnowski Jan, 39, 50
 Tarnowski Stanisław, 51
 Tęczyński Andrzej, 9, 23
 Tieffen von, Johann, 74
 Treseler Jan, 87

Uchański Jakub, 31, 34, 65
 Ungler Florian, 58

Wacław II, 25
 Wacław III, 25

Wasyl III, 40, 75
 Watzenrode Łukasz, 21, 47, 63
 Weiglowa Katarzyna, 56
 Weiher Ernest, 94
 Werden Jan, 81
 Winkelbruch Jan, 56
 Wiśniowiecki Dymitr, 91
 Władysław II Jagiellończyk, 9, 40, 41, 45, 88, 99
 Wolter von Plettenberg, 36

Zamoyski Jan, 13, 43, 66
 Zapolya Jan, 88
 Zapolya Stefan, 9
 Zborowski Jan, 56
 Zborowski Krzysztof, 32
 Zborowski Piotr, 65
 Zborowski Samuel, 66
 Zofia Jagiellonka, 25, 46, 69, 74, 95
 Zofia Paleolog, 14
 Zygmunt I Stary, 11, 17, 18, 21, 23, 25–31, 33, 43, 46, 49–56, 58, 63, 66–68, 71–73, 80, 81, 83, 84, 88, 95, 104, 106, 108
 Zygmunt II August, 11, 12, 21, 24, 31, 33–38, 42, 45, 47, 57–59, 61, 64–66, 68, 71, 72, 78–80, 82, 84, 85, 93, 95–98, 101, 102, 106, 107
 Zygmunt III Waza, 87